

*Az ausztriai önkormányzati rendszer
alapvonalai és jó gyakorlatai*

*Az ausztriai önkormányzati rendszer
alapvonalai és jó gyakorlatai*

Budapest, 2018

A könyv szerzői: Busa Réka (1. fejezet, 3. fejezet),
Deli Gergely (1. fejezet, 3. fejezet), Mercz Ágnes (1. fejezet),
Paróczy-Katona Viktória (1. fejezet);
Sabján Katalin (4.1, 4.2, 4.3, 4.5 fejezet);
Tóth Eszter (1. fejezet),
Törökné Mánik Judit (3. fejezet, 4.4 fejezet);
Verebélyi Imre (2. fejezet)

Szerkesztette: Verebélyi Imre

Kiadja a Demokratikus Helyi Közigazgatás Fejlesztéséért Alapítvány

ISBN 978-615-00-2180-5

A kézirat 2018. június 15-én került lezárásra

Nyomdai munkálatok:
Starkiss Digitális Nyomda és Grafikai Stúdió

TARTALOM

Előszó.....	5
1. fejezet: Az osztrák önkormányzati rendszer alapvonalai	7
A rendszer alapismérvei.....	7
A helyi önkormányzatok szervezete	15
A helyi önkormányzatok feladatai	21
Az önkormányzatok gazdálkodása	35
A közvetlen demokrácia eszközei.....	49
2. fejezet: A burgenlandi tartomány önkormányzati rendszere magyar nézőpontból	54
3. fejezet Az osztrák önkormányzatok jó gyakorlatai.....	63
3.1 A jó gyakorlatok átvételéről	63
3.2 Példa a stratégia felépítésére	64
3.3 E-közigazgatás	67
3.4 Településtervezés és -fejlesztés.....	77
4. fejezet: A jó gyakorlatok helyszíni tapasztalatai Burgenland tartományban	98
4.1 Az osztrák települések előtt álló kihívások	98
4.2 Jó példák Purbachban	99
4.3 Eisenstadt (Kismarton) példája	101
Az Eisenstadt-Eisbachtali Szennyvízkezelési Társulás	101
Eisenstadt Városháza	103
4.4 „Kismarton 2030” Városfejlesztési terv	105
4.5 Parndorfi jó példák.....	122

ELŐSZÓ

A helyi önkormányzati és államigazgatási rendszerek fejlesztési lehetőségeit (reformjait, racionalizálását), valamint a megvalósítás jó gyakorlatait vizsgáló Alapítvány (DHKFA) a küldetéséhez híven – szerény pénzügyi forrásaiból – törekszik a szakmai vagy közpolitikai szempontból kissé háttérbe szorult területek feltárására és a kezdeti szakmai lépések megtételére. Az elmúlt évtizedben ilyen terület volt a hozzánk képest fejlettebb külföldi önkormányzati rendszerek és gyakorlatok nemzetközi összehasonlító vizsgálata.

Nálunk a szigetszerű és a hiányos nemzetközi összehasonlító vizsgálatok alig érintették a szomszédos országok közt legfejlettebb Ausztriát, annak közös illetve tartományonként eltérő további fejlesztési tendenciáit. Pedig a rövid történeti visszapillantásból is kitűnik, hogy a magyar önkormányzati hagyományok és továbbfejlesztési törekvések mindig szorosan kapcsolódtak az időben előttünk járó Ausztria innovációs eredményeihez. Erre tekintettel alapítványunk kuratóriuma úgy döntött, hogy megkezdje az itthon hozzáférhető szakirodalom és osztrák joganyag feldolgozását. Ezt követően pedig magyar települési polgármesterek, jegyzők, önkormányzati érdekszövetségi képviselők, egyetemi szakértők és a BM Önkormányzati Főosztályának vezetőjének részvételével 2018 májusában rövid tapasztalatcserét szerveztünk.

A tapasztalatcsere magyar résztvevői voltak a DHKFA kuratóriumából Prof. Em. Dr. Verebélyi Imre elnök, Kis-Fehér Katalin és dr. Zongor Gábor kuratóriumi tagok, dr. Sziráki András a kuratórium titkára. Szakértőként dr. Deli Gergely, a győri Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karán működő Német Jogi Centrum munkatársa, Farkasné Dr. Gasparics Emese az NKE Önkormányzati Kutatóintézetének igazgatója és dr. Finta István az MTA Regionális Kutatások Központjának Dunántúli Tudományos Intézete tudományos munkatársa (Vékény község alpolgármestere) vett részt. Az önkormányzati szféra képviselésében dr. Gyergyák Ferenc, a Települési Önkormányzatok Országos Szövetségének főtíkája; Szabó Gellért, a Magyar Faluszövetség elnöke

(Szentkirály polgármestere); Dicső László, a TÖOSZ Innovatív Polgármesteri Klub elnöke (Alsómocsolád polgármestere); Hokstok Imre a TÖOSZ Győr-Moson-Sopron megyei tagozatvezetője (Györsövényház polgármestere); Vargyai Vilmos a TÖOSZ Vas megyei tagozatvezetője (Uraiujfalu polgármestere); Csalovszkiné Mezei Zsuzsanna (Alap jegyzője); Süvegjártó Csaba, a TÖOSZ Tolna megyei tagozatvezetője (Iregszemcse polgármestere) vett részt. Az alapítványt 1990-ben létesítő Belügyminisztérium részéről dr. Bekényi József a BM Önkormányzati Főosztályának vezetője is részt vett a delegációban. Az alapítvány megbízásából Sabján Katalin volt ezen projekt menedzsere, aki a TÖOSZ nemzetközi titkára.

Bécsben a két osztrák önkormányzati szövetség vezetőivel és szakértővel folytattunk tematikus megbeszéléseket.

A tapasztalatcserére épülő tanulmányutat követően a Vas megyei Bögötén tartott konferencián részletesen tájékoztattuk az ott megjelent magyar polgármestereket, jegyzőket. 2018 júniusában az osztrák önkormányzati rendszerről és megvalósítás jó gyakorlati tapasztalatairól szerzett ismereteket jelen könyv formájában feldolgoztuk. A könyv elektronikus változatát alapítványunk honlapján közzétettük (<http://www.dhkfa.hu>). Úgy véljük, hogy a gyakorlati és az elméleti szakemberek, az önkormányzatokkal foglalkozó közpolitikusok, a téma iránt érdeklődő más személyek számára a könyv hasznos ismereteket nyújthat. Bízunk abban, hogy mindazok, akiket érdekel a magyar vidék jövője, a modern községek és városok jó önkormányzati jellemzői, azok felkarolják, és lehetőségeiket kihasználva továbbviszik alapítványi kezdeményezésünket. A DHKFA kuratóriuma által megbízott két témafelelős kurátorként köszöntjük az olvasót!

Dr. Zongor Gábor
kurátor

Kis-Fehér Katalin
kurátor

1. fejezet

Az osztrák önkormányzati rendszer alapvonalai

A rendszer alapismérvai

Az Osztrák Köztársaság szövetségi berendezkedésű állam. Az osztrák szövetségi alkotmány 2. cikke deklarálja a szövetségi elvet mint alkotmányos alapelvet és sorolja fel a kilenc szövetségi tartományt.¹ A szövetségi és tartományi szintet követi a helyi önkormányzati szint, amely lényegében az állam és önkormányzat együttműködésén alapuló német modellt veszi át. Ausztria valamennyi területének a 2098² helyi önkormányzat valamelyike alá kell tartoznia.³

A szövetségi államberendezésre jellemzően, a helyi önkormányzatokra vonatkozó jogi szabályozást mind az osztrák szövetségi, mind az egyes tartományok jogában találunk. Az önkormányzatokra vonatkozó szabályokat tehát az egész országra kiterjedő területi hatállyal megállapít egyrészt maga az alkotmány, másrészt a szövetségi jogszabályok, illetve, az adott tartományra kiterjedő területi hatállyal a tartományi jogszabályok.

Történeti áttekintés⁴

A autonóm helyi önkormányzat intézménye az 1848-as forradalom egyik vívmánya. A községek önkormányzáshoz való jogát először az 1849. március 4-i olmützi oktrojált alkotmány mondta ki, amely azonban soha nem lépett életbe. Az alkotmány nyomán, 1849. március 17-én bocsátották ki az Ideiglenes Önkormányzati Törvényt (*Provisorische Gemeindengesetz*), amelynek első cikke kimondta: „A szabad állam alapköve a

¹ Burgenland, Kärnten, Niederösterreich, Oberösterreich, Salzburg, Steiermark, Tirol, Vorarlberg, Wien.

² 2018. január 1-jei adat.

³ Osztrák Alkotmány 116. cikk.

⁴ Franz Fallend, Armin Mühlböck, Elisabeth Wolfgruber: Die österreichische Gemeinde in: Forum Politische Bildung, Wien / Innsbruck 2001, 45-61. nyomán.

szabad község.” A német nyelvben a *Gemeinde* szó mind községet, mind önkormányzatot, közösséget is jelent.

Az önkormányzati autonómia tekintetében az igazi áttörést az 1862. március 5-i birodalmi önkormányzati törvény (*Reichsgemeindegesetz*) hozta meg, amely visszanyúlt az 1849-es alapelvekhez és rögzítette az önkormányzati képviselői szervek vonatkozásában az időszakos választásokat, valamint megkülönböztette az önkormányzatok önálló és átruházott hatásköreit, továbbá rögzítette az önkormányzati feladatkörök azon felsorolását, amelyeket az önkormányzatoknak önállóan kell ellátnia. Ez a mai napig szinte változatlan formában érvényes. Az önkormányzati jogra vonatkozóan az alapelvek deklarálása birodalmi jogalkotási hatáskörben (*Reichsrat*, birodalmi tanács) maradt, míg a végrehajtására szolgáló jogszabályok megalkotására a tartományok kaptak hatáskört.

Az 1867. évi Decemberi Alkotmány az önkormányzatokra vonatkozó jogalkotási hatáskört elvonta a *Reichsrattól*. Ez az intézkedés az önkormányzatok önálló hatásköreinek csorbitásához, és az állami felügyeleti hatóságok nagyobb befolyásához vezetett.

Az első köztársaság e vonatkozásban kevés változást hozott, bár a szövetségi alkotmány 115-120. cikkeiben immár alkotmányi szinten rögzítették a közösségek önkormányzathoz való jogát és 1925-ben átemelték az alkotmányba az 1862. évi birodalmi önkormányzati törvény által kimondott alapelvek egy részét.

Az Anschluss 1938. október 1-jei hatállyal Ausztriára is kiterjesztette az 1935-ben bevezetett német önkormányzati rendszert. A német önkormányzati szabályozást a *Führerprinzip* hatotta át, ahol az önkormányzatok hatáskörét egy személyben gyakorolta a polgármester - aki többnyire egyben a helyi NSDAP vezető is volt.

Az osztrák köztársaság 1945-ös visszaállításával az osztrák önkormányzati jog is visszaállításra került. Az ideiglenes önkormányzati törvény (1945) újból hatályba léptette az 1862-1938. között, különböző időpontokban életbe lépett jogszabályokat, ami az önkormányzatokra vonatkozó joganyag széttagoltságához, a koherencia hiányához és átláthatatlansághoz vezetett. Ez az állapotot volt hivatott megoldani az 1962. évi átfogó alkotmánymódosítás, újraszabályozás (*Gemeindeverfassungsnovelle*). A novella, amelyet főként az Osztrák Önkormányzatok Szövetsége (Österreichischer Gemeindebund” és az Osztrák Városok Szövet-

sége (Österreichischer Städtebund) szorgalmazott, újra megfogalmazta az önkormányzati önállóság alapelveit. Ez alapján a tartományi törvényhozók új önkormányzati rendtartásokat és városjogokat alkottak, illetve a meglevőket igazították az új szövetségi jogi előírásokhoz.

1974 és 1994 között több novella módosította a szövetségi alkotmányt, amelyek az önkormányzati autonómiát, illetve az önkormányzati jogokat érintették. Ki kell emelni ezek közül az önkormányzati szövetségek, társulások újraszabályozását (1984), a Helyi Önkormányzatok Európai Kartájának implementációját (1988),⁵ az Osztrák Városok Szövetségének és az Osztrák Önkormányzatok Szövetségének kijelölését az önkormányzatok érdekképviselői szerveiként, valamint a tartományi törvényhozások felhatalmazását arra, hogy a polgármesterek közvetlen választásáról szóló szabályokat megalkossák (1994), és az Ausztria Európai Unióba való belépése kapcsán megalkotott intézkedéseket, úgymint a különböző uniós projektekben való részvételi jogok, a Régiók Bizottságában való részvételhez való jog, és a közösségi választójog.

Ausztria már az Európai Unióba való belépést megelőzően munkacsoportokat hozott létre az EU-integráció érdekében, 1987-ben a „Munkacsoport az Európai integrációért”, 1989-ben „Tanács az osztrák integrációs politika kérdéseire” megnevezésekkel. Az állami és tartományi képviselőkön kívül mindkét grémiumban az önkormányzatok küldöttei is helyet kaptak, ezzel is hangsúlyozva, hogy az EU-ba való belépés kommunális, helyi érdekeket is érinti, érintheti. 1992-ben a tartományok és az önkormányzatok konzultációs és részvételi joga törvényi szabályozást nyert, illetve 1994. évben az alkotmányban is rögzítésre került, hogy a szövetségi államnak késedelem nélkül tájékoztatnia kell a tartományokat minden olyan uniós projektről, amely hatással lehet a tartományok önálló hatásköreire, vagy más módon érintheti őket, annak érdekében, hogy lehetőségük legyen észrevételeik megtételére. Ugyanezen előírás vonatkozik az önkormányzatokra is, amennyiben az önkormányzatok hatáskörét, vagy egyéb fontos érdekét érinti. A helyi önkormányzatok

⁵ Magyarországon hatályba léptette a *Helyi Önkormányzatok Európai Chartájáról* szóló, 1985. október 15-én, Strasbourgban kelt egyezmény kihirdetéséről szóló 1997. évi XV. törvény.

képviselőre az Osztrák Városok Szövetsége és az Osztrák Önkormányzatok Szövetsége jogosult.

A gazdasági és monetáris unió bevezetését megelőzően megállapodás született a szövetség, az államok és az önkormányzati szervek közötti konzultációs mechanizmusokról, amely alapján a szövetségi és tartományi törvény- és rendellettervezeteket véleményezésre az önkormányzati szövetség és a városok szövetsége elé kell terjeszteni. A vitás esetekben az Alkotmánybíróság jár el.

A helyi önkormányzatok, illetve az érdekképviseleti szerveik bevonása a jogalkotási folyamatba sikerként értékelendő. Ebből kifolyólag van lehetősége a tartományoknak és az önkormányzatoknak az EU-s vonatkozású ügyekben a Régiók Bizottságában részt venni. Ausztriának a Régiók Bizottságában 12 képviselője van, amelyből 9 fő az egyes tartományok képviselője, az Osztrák Városok Szövetségének és az Osztrák Önkormányzatok Szövetségének pedig együttesen 3 képviselője van.

Az EU-s reformfolyamat a régiók és a helyi önkormányzatokat is érintő decentralizációs hatást hozott magával. A nemzeti kormányok korábbi dominanciáját az EU döntéshozatalában egy kevésbé hierarchikus, rugalmasabb, többszintű rendszer váltotta fel, amelyben a különböző szintű szereplők, úgymint az államok, régiók, szövetségek, vállalatok is közreműködnek, így a helyi érdekek is jobban képviselhetők.

Az osztrák helyi önkormányzati rendszer sajátosságai

Az osztrák helyi önkormányzati rendszer sajátosságát a szövetségi államberendezkedés és az ezzel járó jogalkotási hatásköri megosztás adja. Formálisan valamennyi önkormányzat azonos jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik, ténylegesen azonban az egyes önkormányzatok rendelkezésre álló jogi, gazdasági és egyéb eszközök, illetve a földrajzi elhelyezkedés, gazdasági és szociális szerkezet nagyban befolyásolják a lehetőségeiket. Elég csak belegondolni abba, hogy – bár a szövetségi alkotmányos alapelvek az egész országban ugyanazok – az önkormányzatokra vonatkozó jogi szabályozás tartományonként eltérő.

Sajátosságként emelhetjük még ki az önálló városi joggal és különleges státusszal rendelkező ún. *Statutarstadt* vagy *Stadt mit eigenem Sta-*

tut intézményét, amelyet jobb szó híján „megyei jogú városként” vagy „önálló tartományi városnak” fordítanak.

A 20000 lakos feletti városok az alkotmányban meghatározott feltételek mellett elnyerhetnek egy különleges státuszt, önálló önkormányzatisággal. Ilyen jogosultságot egy város abban az esetben nyerhet el a hivatkozott lakosságszám megléte mellett, amennyiben ez tartományi érdeket nem sért. Ezen rangot a tartomány adja, törvényben hirdeti ki, a szövetségi kormány előzetes hozzájárulásával. A Statutarstadt az önkormányzati feladatok mellett a járási feladatokat is ellátja. Az önkormányzati képviselő testület feladatait az önálló tartományi városban a városi szenátus látja el, míg a községi elöljáróságot magisztrátusnak hívják. Jelenleg 15 Statutarstadt van Ausztriában.⁶

A helyi önkormányzatokra vonatkozó szövetségi előírások

A jogforrási hierarchia csúcsán álló osztrák szövetségi alkotmány ötödik fejezete tárgyalja az önkormányzatiság alapvető szabályait. Ezek alkotják az ún. önkormányzati alkotmányt (*Gemeindeverfassung*), az alapot, amelyre minden további, önkormányzatra vonatkozó előírás épül. Az önkormányzati jogon (*Gemeinderecht*) értünk minden szabályozást, amely az önkormányzatok jogállására, feladataikra, szervezetükre, költségvetésükre, rendeletalkotásukra és döntéshozatalukra, önkormányzatok együttműködésére, közvetlen demokráciára és az önkormányzatok feletti felügyeletre vonatkozik.

A szövetségi alkotmány nem csak az önkormányzati jog alapelveit szabályozza, hanem azt is kimondja, hogy a részletszabályokat – már 1862 óta változatlanul – a tartományok alkothatják meg. Ennél fogva valamennyi tartomány saját önkormányzati joganyaggal rendelkezik (*Gemeindegesetze* vagy *Gemeindeordnungen*), amely az önkormányzatok szerkezeti részletszabályait tartalmazza.

⁶ Eisenstadt, Graz, Innsbruck, Klagenfurt am Wörthersee, Krems an der Donau, Linz, Rust, Salzburg, St. Pölten, Steyr, Villach, Waidhofen an der Ybbs, Wels, Wien, Wiener Neustadt.

Az alkotmány szerint amennyiben nincs kifejezett szövetségi hatáskör megállapítva, úgy a tartományi jogalkotásnak az alkotmányban rögzített alapelvek mentén kell az önkormányzatokra vonatkozó jogi szabályozást megalkotnia. Az alkotmány rögzíti azt is, hogy melyek azok az önkormányzati hatáskörök, amelyek szabályozásának jogát fenntartja a szövetségi szint számára.

Az önkormányzatok hatásköre saját hatáskörökből, valamint a szövetségtől, illetve az adott tartománytól átruházott hatáskörökből áll. Az átruházott hatáskör azokat a feladatokat foglalja magában, amelyeket az önkormányzat a szövetségi törvények alapján, vagy az adott tartomány törvényei alapján lát el.

Az önkormányzatok alkotmányban rögzített joga, hogy önkormányzati társulást hozzanak létre. A tartományi törvényhozás szabályozza az önkormányzati társulások szervezetét, azonban a társuláshoz való csatlakozás, abból való kilépés, valamint a társulás megszűnése kérdéseiről maguk a társulások állapodnak meg. Az önkormányzati társulások által ellátandó feladatok meghatározásának a szövetségi alkotmány előírásaival összhangban kell állnia. Különböző tartományokhoz tartozó önkormányzatok is létrehozhatnak társulást, ez esetben azonban a két tartomány megállapodása kell. A tartományi önkormányzatok saját hatáskörükben köthetnek egymással megállapodásokat, amennyiben a tartományi törvényhozás ezt lehetővé teszi és megállapítja az ilyen megállapodások kihirdetésére, illetve a véleménykülönbségek eseteire irányadó döntési eljárást.

Az állam, illetve a tartományok felügyeleti jogkört gyakorolnak az önkormányzatok felett, ellenőrzik, hogy az önkormányzatok feladataik ellátása során ne sértsék meg a törvényeket és rendeleteket, ne lépjék túl a hatáskörüket. Az önkormányzatok felügyeletét, illetve annak jogi szabályozását a tartomány látja el, kivéve, ha az önkormányzati cselekvés vagy norma az állam által átruházott hatásköröket érint.

Az önkormányzati rendeletek

A helyi önkormányzatok szövetségi alkotmányban deklarált joga a rendeletalkotási jog. Az önkormányzat saját hatáskörében jogosult a közvetlenül várható, vagy a már meglevő, a helyi közösségi életet zavaró

visszásságok megszüntetése érdekében rendeleteket alkotni, és be nem tartásukat szabálysértésként deklarálni. A helyi rendeletek természetesen nem lehetnek ellentétesek szövetségi, vagy tartományi törvényekkel, illetve rendeletekkel.

Az önkormányzat rendeleteit haladéktalanul a felügyeleti szerv elé kell terjeszteni. Amennyiben az önkormányzati rendelet a jogforrási hierarchiában feljebb álló jogszabályba ütközik, a felügyeleti szerv megsemmisíti, melynek okairól az önkormányzatot egyidejűleg tájékoztatja. Egyes, az önkormányzat saját hatáskörében meghozható intézkedések megalkotását, amelyek a helyi érdekeken túl mutatnak, különösen, ha pénzügyi vonatkozásúak, a tartományi törvényhozás a felügyeleti szerv jóváhagyásához kötheti.

Az önkormányzat önálló gazdasági szervezet. A szövetségi és tartományi törvények korlátai közt lehet saját tulajdona, amellyel szabadon rendelkezhet. E körben gazdasági vállalkozásokat is működtethet. Saját költségvetését is maga állapítja meg, rendeleti formában.

Az önkormányzat önállóan jogosult dönteni:

- a kizárólagosan vagy túlnyomó részt a helyi közösségi érdeket érintő feladatok ellátásáról,
- az önkormányzat hivatalai feladatainak ellátásáról, különösen: az önkormányzati szervek kinevezése, az önkormányzati feladatok ellátására alapított intézmények szabályozása,
- az önkormányzati tisztviselők kinevezéséről,
- a helyi rendőrséget érintő kérdésekről,
- helyi közlekedés és közlekedési rendőrséget érintő döntésekről,
- a mezőőrségről,
- a helyi piacfelügyeletről,
- a helyi egészségügyi felügyeletről,
- az erkölcsrendészetről,
- a helyi építésügy, területrendezés kérdéseiről,
- a tűzoltóságról,
- a vitás ügyek peren kívüli elintézéséről,
- ingó dolgok átruházására vonatkozó szabályokról.

Az önkormányzat a saját hatáskörébe tartozó feladatait a szövetségi és tartományi törvények és rendeletek keretei közt, utasítások nélkül látja el.

A saját határcörben ellátott feladatok vonatkozásában kétfokú jogorvoslat van, amelyet azonban törvény kizárhat. A saját hatáskörű feladatellátás körében a szövetség, illetve a tartomány felügyeleti joggal rendelkezik az önkormányzat felett.

Felhasznált irodalom

Horváth M. Tamás – Józsa Zoltán: Az államigazgatás helyi és területi szervei: Koncentráció és koncentráum – http://real.mtak.hu/48474/1/HMT-JZ_Az%20%C3%A1llamigazgat%C3%A1s%20helyi%20%C3%A9s%20ter%C3%BCleti%20szervei%20%5BA%20magyar%20jogrendszer%20%C3%A1llapota%2C%202016%5D.pdf

Az Osztrák Köztársaság Alkotmánya

A közszolgálat felépítése az EU tagállamokban és a tagjelölt országokban – <http://www.mkksz.org.hu/html/main/alkossunk/vitainspirator/0406/vita0406.pdf>

Franz Fallend, Armin Mühlböck, Elisabeth Wolfgruber: Die österreichische Gemeinde in. Forum Politische Bildung, Wien / Innsbruck 2001. S. 45-61. <http://www.demokratiezentrum.org/fileadmin/media/pdf/wolfgruber2.pdf>

Martin Haidvogel, Karl Hallbauer: Gemeinderecht für Praktiker verständlich erklärt, 2. kiadás, 2017. MANZ'sche Verlags- und Univeritätsbuchhandlung GmbH, Wien, https://www.kommunalnet.at/fileadmin/media/Downloads/PDF/2015/Buecher/Gemeinderecht_fuer_Praktiker_Haidvogel_MANZ.pdf

A helyi önkormányzatok szervezete

Az állam felépítése

Az 1918-ban létrejött Osztrák Köztársaság szövetségi állam. A nemzetközi jog szerint szuverén szövetségi államot (Bund) kilenc autonóm tartomány (Länder), Burgenland, Karintia, Alsó-Ausztria, Felső-Ausztria, Salzburg, Stájerország, Tirol, Voralberg és Bécs főváros alkotja.

A szövetségi és tartományi szinten túl a harmadik területi entitás az alkotmány által korlátozott autonóm önkormányzási joggal felruházott önkormányzat (*Gemeinde*). Több nagyváros különleges státusszal (*Statutarstädte*) és kiegészített autonómiával rendelkezik. Összességében, a területi entitások három szintje létezik: a szövetség, a kilenc tartomány és a 2351 önkormányzat. Érdekesség, hogy a nyolc tartomány mellett a főváros, Bécs is önálló tartománynak számít, saját önkormányzati jogi szabályozással. A 94 közigazgatási kerület (*Bezirksverwaltung*) a tartományi közigazgatás részét képezi.

A kompetenciák szintjét az Osztrák Szövetségi Alkotmány (*Bundesverfassungsgesetz*, röviden B-VG) definiálja. Az alkotmány 5-10. cikke, valamint egyéb alkotmányjogi rendelkezések határozzák meg a szövetségi kétkamarás parlament (*Nationalrat* és *Bundesrat*) és a kilenc egykamarás tartományi parlament (*Landtage*) jogalkotói hatáskörét, csakúgy, mint a végrehajtó szint hatáskörét. Mind minőségi, mind mennyiségi szempontból a legfontosabbak a szövetségi kompetenciák.

Az osztrák közigazgatási törvény alapján a szövetségi igazgatási jogköröket a tartományi, különösen a kerületi hatóságok is gyakorolhatják. Ugyanakkor ebben az esetben az utasítások kiadásának joga (*Weisungsbefugnis*) az illetékes szövetségi miniszternél marad. Ez az ún. „közvetett szövetségi igazgatás” (*mittelbare Bundesverwaltung*) elve, amelynek célja, hogy elkerülje a szövetségi és tartományi bürokrácia megkettőzését.

A szövetségi hatásköröknek csupán korlátozott részét gyakorolja kizárólagosan a szövetségi igazgatás. A „közvetlen szövetségi igazgatás” (*unmittelbare Bundesverwaltung*⁷) alá a szövetségi költségvetés, az adó-

⁷ Alkotmány 102. cikk 2. bekezdés.

igazgatás, az igazságügyi és biztonsági igazgatás, a honvédelem és a külügyek tartoznak.

Míg a tartományi hatáskörbe tartozó legfőbb ügyek az építési jog, az ingatlanvásárlás, a közbeszerzés, a regionális politika, a természetvédelem, a vadászati jog, az ingatlanvásárlás és a környezetvédelem egyes területei.

Az osztrák önkormányzati rendszer kialakítása is a tartományok hatásköre, ilyen értelemben nem beszélhetünk egységes önkormányzati rendszerről, mivel az egyes tartományoknak saját önkormányzati rendszerük van. Ezek működésével kapcsolatosan azonban a szövetségi alkotmány fontos alapelveket határoz meg. Ezek közül igen lényeges, hogy a községeket, függetlenül azok gazdasági teljesítőképességétől, népességétől, illetve egyéb jellegzetességétől, azonos módon kell szabályozni. Azaz a helyi önkormányzatokat a tartományi közösségi törvények ún. standardizált (egységes települési) modell alapján szabályozzák. Ennek megfelelően a város megjelölés lényegében csak egy címet takar, amelyet általában azok a települések kaphatnak meg, amelyek gazdasági vagy kulturális jelentősége és lakosságszáma ezt indokolja. De arra is van példa (pl. Kärnten esetében), hogy a városokat a tartományi községi törvény taxatív felsorolja.

A standardizált modelltől a szövetségi alkotmány⁸ lehetőséget ad eltérésre és más típusú közigazgatási egységek létrehozására, mint például a már említett, saját statútummal rendelkező városok (*Statutarstädte*). Ezek olyan városok (pl. Linz), amelyek lakosságszáma a 20 000 főt meghaladja, és szervezeti és működési szabályait önálló szervezeti törvény szabályozza. A kötelező alkotmányos szervek természetesen ezekben a városokban is megtalálhatók, azonban hivatali tagozódásuk kibővül a körzeti (államigazgatási) feladatok ellátásával foglalkozó szervekkel.

Bécs, Ausztria fővárosa kettős szerepet tölt be: városi önkormányzati és tartományi jogkörrel is rendelkezik, emiatt a városi tanács (*Gemeinderat*) ellátja a tartományi törvényhozás, az előljárárság (*Gemeindevorstand*) a tartományi kormány, a polgármester (*Bürgermeister*) pedig a tartományi elnök feladatait. A főváros kerületekre tagozódik, a kerüle-

⁸ B-VG 116. § 3. bek.

tekben közvetlenül választott képviseltek működnek, amelyek a városi tanács által átruházott ügyekben járnak el. A polgármester a magisztrátus elnöke is, felügyeli a 23 bécsi kerület előljáráinak (*Bezirkvorsteher*) és a város valamennyi közalkalmazottjának tevékenységét. A kerületeknek saját parlamentjeik vannak.

Az önkormányzat szervei

A települési önkormányzat szervei a következők:

- községi (városi) tanács (*Gemeinderat*)
- előljáráóság (*Gemeindevorstand*, a városokban *Stadtsenat*) Ez döntés előkészítő testület, a községi/városi tanács választja tagjait, a pártfrakciók arányában.
- bizottságok (*Ausschüsse*)
- polgármester (*Bürgermeister*)
- alpolgármesterek (*Vizebürgermeister*)
- hivatal (a saját statútummal rendelkező városban magisztrátus.)

A községi tanács a legfőbb döntéshozó szerv. Meghatározza a szervezeti, működési szabályokat, a hivatal személyi összetételét. Jogosult helyi, rendészeti tárgyú törvényeket alkotni, eljár másodfokú hatóságként közigazgatási ügyekben, illetve elsőfokon, ha az alárendelt szerv elmulasztja a döntéshozatalt. A községi tanács tagjait minden tartományban közvetlenül választják. A tanács összetételének meg kell felelni az arányos reprezentációs rendszernek, így elvileg minden, a városi tanácsban képviselt pártnak arányos képvisellel kell rendelkeznie. Felső-Ausztriában például a városi tanács nagyságától függően ez a szám három és kilenc tag között van.

Az önkormányzati közigazgatás vezetője a polgármester, őt a tartományok egy részében a testület választja, más részükben a választók közvetlenül választják öt évre.

A polgármester képviseli a községet kifelé, összehívja és vezeti a községi tanács üléseit, illetve felelős az átruházott hatáskörbe tartozó ügyek elintézéséért. Néhány ügytípusban elsőfokú jogkört gyakorol (pl. építésrendészet).

A hivatal feladata a döntések előkészítése és végrehajtása, az ügyfélfogadás, és az együttműködés a többi önkormányzati szervvel.

Az osztrák önkormányzatok két módon gyakorolhatják igazgatási funkcióikat. Vagy a szövetségi, vagy a tartományi hatóságok által delegált jogköröket gyakorolják, vagy saját nevükben autonóm hatóságként járnak el.

Az önkormányzatok részt vesznek a szövetségi (pl. a választások lebonyolítása) és tartományi (pl. állampolgársági ügyek) szintű feladatok viteleiben is. A községek átruházott hatáskörükben eljárva a felettes közigazgatósági hatóság által utasíthatóak.

Az önkormányzati igazgatás legfontosabb területe a helyi lakosok számára a közjőval és közbiztonsággal (*Daseinsvorsorge*) kapcsolatos feladatok ellátása, mint a vízszolgáltatás, a szennyvíz elvezetése, a kulturális infrastruktúra biztosítása és fenntartása, a közegészségügy, a településrendezés, a közrend, a helyi közlekedés és úthálózat, a helyi piacok, a tűzvédelem, az építési engedélyezés, a helyi földhasználat tervezése, a temetők üzemeltetése, a területrendezési- és egyes környezetvédelmi feladatok, valamint a rendezvényekkel kapcsolatos rendészeti feladatok. E körben a községek – a törvény keretei között – helyi rendeletet alkothatnak (pl. ebek közterületen történő sétáltatásának szabályozása, közterületi alkoholtilalom szabályozása, madárinfluenza tárgykörökben). Helyi rendészeti szabályokat azonban a fenti tárgykörökben is csak akkor lehet alkotni, ha

- saját hatáskörbe tartozó ügyről van szó
 - a rendeleti szabályozás a veszély elhárításához szükséges
 - a beavatkozás módja és mértéke megfelelő és arányos
 - nincs magasabb szintű törvényi előírás a témában
 - a helyi szabályozás nem ütközik magasabb szintű jogszabályba.
- Ettől eltekintve a községeknek nincs rendeletalkotási joguk.

A községi társulások

Az Alkotmány lehetővé teszi a községek társulását az alapvető szolgáltatások ellátására. A közösségi társulásokra vonatkozó részletesebb szabályozások részben az önkormányzati szabályozásban találhatóak meg,

részben pedig egyéb tartományi jogszabályokban. A helyi önkormányzatok igazgatási közösségeket (*Verwaltungsgemeinschaften*) és község-szövetségeket (*Gemeindeverbände*) hozhatnak létre. Igazgatási közösségeket szerződéssel lehet alapítani és kimondottan a dologi eszközök és a szakszemélyzet közös használatára szolgálnak, míg a község-szövetségek meghatározott célra jöhetnek létre, és önálló jogi személyiséggel, valamint saját szervekkel rendelkeznek.

Igazgatási közösségek esetén nem jön létre jogi személyiséggel rendelkező szervezet, de ennek keretében lehetséges, hogy az egyik önkormányzat vállalja egy másik önkormányzat számára közszolgáltatások nyújtását, valamint, hogy egy önkormányzat az általa fenntartott intézmény használatát engedélyezi egy vagy több másik önkormányzat, illetve lakosai számára, megfelelő ellenérték fejében.

Az együttműködések (község-szövetségek, társulások) megvalósulhatnak kötelezően és önkéntes alapon is. Az Alkotmány 116. cikke értelmében a község-szövetségek létrehozását a felügyeletüket ellátó hatóságnak jóvá kell hagynia. A felügyeleti szerv joga a döntés abban az esetben is, ha a tagok nem jutnak megegyezésre a társulás feladatkörének megváltoztatása, vagy a társulás megszüntetése kérdéskörében. Társulások alapíthatók önkéntesen és kötelezően is. Kötelező társulás létrehozásakor az érintett helyi önkormányzatokat az eljárás során meg kell hallgatni.

A község-szövetség kötelező alapításának két feltétele van. Egyrészt a kötelező társulás nem veszélyeztetheti a községek mint öngazgatási területek és igazgatási egységek funkcióját, valamint a tagönkormányzatok működését, gazdasági hatékonyságát kell elősegítenie.

Az Alkotmány előírja továbbá, hogy a tartományi alkotmánynak rendelkeznie kell arról, hogy az egyes önkormányzati szövetségek milyen ügyeket láthatnak el. Az önkormányzati társulások elsősorban útfenntartási, településüzemeltetési, településgondnoksági, közétkeztetési, helyi közlekedési, nem ritkán településfejlesztési feladatokat látnak el, működtetik a távfűtést vagy a helyi művelődési-, illetve sportközpontot. Az önkormányzati társulásokra általában jellemző, hogy kevésbé jövedelmező, közhasznú, a piac által kevésbé keresett, de kötelezően elvégzendő vagy a lakosság által elvárt tevékenységeket végeznek. Így kommunális szolgáltatások, valamint az oktatási és az egészségügyi közszolgáltatások közös ellátásának biztosítására is alakulnak (szennyvíztisztítás, ivóvízel-

látás, vágóhidak fenntartása, alapfokú oktatás, kórházfenntartás, energia-ellátás, útépítés, mező és erdőgazdálkodási feladatok, stb.).

A társulások felépítését és működését tartományi szintű jogszabálynak kell szabályoznia. Az azonban általános előírás, hogy mindegyik önkormányzatnak legalább egy szavazattal rendelkeznie kell a társulás közgyűlésében. Az önkéntes társulás esetén a társulás közgyűlése, illetve tanácsa választja meg az irányító testület tagjait és az elnököt. Az irányító testület a szövetség végrehajtó szerve. Az elnök képviseli a szövetséget és felel a közgyűlés döntéseinek végrehajtásáért.

Amennyiben a társulást kötelező megalakítani egy feladat ellátásának biztosítására, akkor a fentiekben ismertetett szervezeti struktúra másként alakul. Nincs irányító testület, és a kötelező társulás székhelye szerinti település önkormányzatának polgármestere az elnök. Ő felelős minden szervezeti- és működési kérdésben is, kivéve a költségvetés elfogadását.

Az önkormányzatok vállalkozási szabadsága egyes tartományokban teljes, míg más tartományokban korlátozott. Az uniós elvárások, a jövedelmezőség, a jelentős beruházási igények és a koncessziós követelmények a piaci szereplők előretörését eredményezték az önkormányzati feladatellátásban.

Felhasznált irodalom

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>

Structure and operation of local and regional democracy (Council of Europe Publishing)

Zeinhoffer, Markus: Staatliche Kontrolle österreichischer Gemeinden und deren Rechtsschutzmöglichkeiten, Olomuc 2007

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrK&Gesetzesnummer=10000276>

<http://www.gemeindestrukturreform.steiermark.at/>

http://www.terport.hu/webfm_send/376

Vögl, Martina: Grundzüge der Gemeindeverwaltung in Österreich, Olomuc 2007

A helyi önkormányzatok feladatai

Az osztrák helyi önkormányzatok feladatai – a magyar önkormányzati rendszerhez hasonlóan – két „forrásból” eredeztethetőek. Egyrészt saját hatáskörben látnak el feladatokat, mely feladatellátás alapvetően a települések önkormányzashoz való jogához szorosan kapcsolódik, hiszen e feladatokat függetlenül, utasításoktól mentesen látják el. Másrészt átruházott hatáskörben is ellátnak feladatokat, mely feladatokat a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően, a közigazgatási rendszer hierarchiájába ágyazódva látják el.

A helyi önkormányzatok feladatellátásának alapvetéseit az Osztrák Szövetségi Alkotmány rendelkezései tartalmazzák. Az Alkotmány az önkormányzati jogalkotáshoz való jogot - így a feladatellátáshoz kapcsolódó jogalkotási tevékenységet is - a szövetségi állam hatáskörébe utalja. Az önkormányzati jogalkotásra a tartomány abban az esetben jogosult, ha az nincs a szövetségi állam kizárólagos hatáskörébe utalva. A tartományi jogalkotás során azonban ebben az esetben is figyelembe kell venni az Alkotmány által meghatározott, önkormányzatiságra vonatkozó alapelveket.⁹

A helyi önkormányzatok saját feladatai

Az önkormányzatok önálló gazdálkodást folytatnak. A gazdálkodással kapcsolatos feladatokat az önkormányzatok saját hatáskörükben, önállóan látják el.

A gazdálkodási feladatokon kívül, az önkormányzatok saját feladatkörükben látják el mindazon ügyeket, amely kizárólag vagy túlnyomórészt helyi érdekű közügynek tekinthetőek, és alkalmasak arra, hogy a közösség helyben (közigazgatási határain belül) intézze őket. Törvény kifejezetten meghatározhatja azon ügyek körét, melyek helyi érdekű közügynek tekinthetőek, és intézésüket az önkormányzat hatáskörébe utalhatja.

⁹ Alkotmány 115. cikkely 2 bekezdés.

Az Alkotmány a rendelkezései között felsorolja azokat a közigazgatási ügyeket, amelyek kifejezetten a helyi önkormányzatok saját hatáskörébe tartoznak. Az Alkotmányban felsorolt feladatokon túl az önkormányzatok – az alkotmányos keretek között, azaz, ha az adott feladat ellátása nem a szövetségi állam hatáskörébe tartozik – saját hatáskörükben további feladatokat is elláthatnak.

Az Alkotmány a saját hatáskörben ellátandó feladatokkal kapcsolatban az alábbi felsorolást tartalmazza:

1. az önkormányzati szervek választása, mely nem sértheti a felettes választójogi szervek hatáskörét és illetékességét, továbbá az önkormányzati szervezet szabályozása az önkormányzati feladatok ellátása érdekében,
2. az önkormányzati tisztviselők kinevezése és a szolgálati jogviszonyokkal kapcsolatos jogok gyakorlása,
3. helyi rendőrség, helyi rendezvények biztosítása,
4. helyi közlekedési rendőrség, önkormányzati útkezelő tevékenység,
5. önkormányzati mezőőri szolgálat,
6. helyi piacfelügyelet,
7. helyi egészségügyi igazgatási feladatok (különös tekintettel a sürgősségi és mentőszolgálatra, kegyeleti és temetkezéssel kapcsolatos feladatokra),
8. közerkölcssel kapcsolatos igazgatási feladatok,
9. helyi építéshatósági feladatok, tűzrendészeti feladatok, helyi településrendezési feladatok,
10. vitás kérdések bíróságon kívüli intézése,
11. ingó vagyontárgyak önkéntes árverezése végrehajtási eljárásban.
12. Saját feladatkörében jogosult továbbá a helyi önkormányzat a helyi közbiztonsággal kapcsolatos rendeleteket elfogadni, a közvetlen fenyegető, vagy ténylegesen fennálló, helyi közösségi életet zavaró visszásságok elhárítása érdekében, és ezek megsértését jogosult szabálysértésnek nyilvánítani. Ezeknek a rendeleteknek összhangban kell állniuk a tartományi és a szövetségi állami rendeletekkel, törvényekkel.

Az önkormányzat saját feladatait a szövetségi és tartományi törvények és rendeletek keretei között, saját felelősségére látja el. Az önkormányzat ezekben az ügyekben nem utasítható, továbbá vele szemben semmilyen,

az önkormányzati szervezeten kívüli jogorvoslat nem vehető igénybe. Kétlépcsős jogorvoslat vehető igénybe az önkormányzati ügyekben, ezt azonban törvény kizárhatja.

A szövetségi állam és a tartomány ezekben az ügyekben felügyeleti jogot gyakorol a helyi önkormányzatok felett. A helyi önkormányzatok saját feladatainak ellátásához kapcsolódó szövetségi állami, továbbá tartományi felügyeleti jog kereteit szintén meghatározza az Alkotmány. E szerint a felügyeleti jog gyakorlása során a helyi önkormányzatok saját feladatainak ellátása esetén azt vizsgálják, nem sértette-e meg az önkormányzat a törvényi vagy rendeleti szintű rendelkezéseket, nem lépte-e túl hatáskörét, és teljesíti-e törvényi kötelezettségeit. A tartomány a fentiekén túl költséghatékonysági, gazdaságossági, és célszerűségi szempontból is vizsgálja az önkormányzat tevékenységét.

Az önkormányzat a saját feladatkörébe tartozó ügyek tekintetében kérelmezheti, hogy azt valamely állami szerv lássa el. Erről a tartományi kormány, illetve a tartományi kormány vezetője rendeleti úton dönt. A szövetségi közigazgatási szervekre a feladat ellátását abban az esetben lehet átruházni, ha ezzel a szövetségi kormány egyetért. Ha a hatáskör átruházását a tartományi kormány elnöke rendeli el, akkor ehhez a tartományi kormány egyetértése szükséges. Az állami szerv csak addig látja el az átruházott feladatot, míg az arra okot adó körülmény fennáll. Az ilyen típusú átruházás nem érinti az önkormányzat helyi közbiztonsággal kapcsolatos rendeletalkotási jogát.

A helyi önkormányzatok átruházott hatáskörben ellátott feladatai

Az önkormányzatok átruházott hatáskörben szövetségi és tartományi közigazgatási ügyeket látnak el, a tartományi vagy állami törvények rendelkezései alapján, az államtól, tartománytól kapott felhatalmazás alapján, az utasításaik szerint.

Az átruházott hatáskör címzettje a polgármester. A polgármester a szövetségi állam által átruházott hatáskör ellátása során a hatáskörrel rendelkező, illetékes szövetségi szintű állami szerv utasításaihoz, a tartomány által átruházott hatáskör ellátása során a hatáskörrel rendelkező, illetékes tartományi szerv utasításaihoz van kötve.

A polgármester jogosult az átruházott hatáskörben ellátott ügyek egyes csoportjait – a felelősségének változatlansága mellett – a tárgyi összefüggésre tekintettel az önkormányzati elöljáróság közreműködésével ellátni. Más ügyeket az önkormányzat egyéb szervei, illetve kollegiális szervek tagjai útján is elláthat akként, hogy ezen ügyek ellátására a polgármester nevében jogosultak, az ügyek ellátásáért való felelősség pedig továbbra is a polgármestert terheli.

Akár a polgármester, akár a polgármester által megbízott szervek sérítik meg az átruházott hatáskör ellátása során a szövetségi, illetve tartományi előírásokat, utasításokat, szövetségi hatáskör esetén a tartományi kormányfő, tartományi hatáskör esetén a tartományi kormány – szándékos, vagy súlyos gondatlanságból elkövetett jogszabálysértés esetén – megfoszthatja őket hivataluktól. A hivatalvesztés azonban csak az átruházott hatáskörrel kapcsolatos jogaikra vonatkozik, az önkormányzati tanácsban betöltött hivatalukat nem érinti.

Az önkormányzati feladatok a tartományi szabályozásban

Az önkormányzati feladatellátás kereteit tartományi szinten az ún. *Gemeindeordnung* (a továbbiakban: GO), a helyi önkormányzatokról szóló törvény határozza meg. Egyes tartományok esetében a helyi önkormányzatokról szóló törvény úgy rendelkezik, hogy az önkormányzati működésre vonatkozó szabályokat a saját statútummal rendelkező városok saját maguk jogosultak meghatározni (pl. Burgenland).

A tartományi GO tartományi szinten átveszi a szövetségi alkotmány önkormányzati feladatellátásra vonatkozó rendelkezéseit, tulajdonképpen megismételve azokat. Egyes tartományok esetében a GO az Alkotmányban szabályozott, saját hatáskörben ellátandó feladatokra vonatkozóan kiegészítéseket tartalmaz. Burgenland esetében például saját hatáskörben ellátandó feladatként megjelenik a helyi intézkedések elfogadása, az idegenforgalom élénkítése érdekében,¹⁰ továbbá a helyi, közcélú, szövetségi

¹⁰ Gesamte Rechtsvorschrift für Burgenländische Gemeindeordnung - LGBl. Nr. 37/1965 §51 Abs 2 Punkt j)

ingatlant nem érintő építéshatósági ügyek ellátása¹¹. Niederösterreich tartomány esetében ugyanígy saját hatáskörben ellátandó feladatként jelenik meg az idegenforgalom támogatása és fejlesztése.¹²

A GO alapján a tartomány az egyes önkormányzati feladatok ellátását (mely települési önkormányzatok, milyen feltételekkel és támogatással jogosultak és kötelesek a feladatellátásra) feladatonként, az egyes ágazati jogszabályokban szabályozzák.

A gyermekgondozás feladatkörében (ide tartozik a bölcsődei, óvodai ellátás) például a tartományok általában önkormányzati kötelezettségé teszik a feladatellátás, egyes esetekben azonban csak a húsz órás ellátás biztosítását (pl. Steiermark),¹³ más esetekben az egész napos ellátás biztosítását (pl. Tirol).¹⁴ Szintén található példa arra, mikor az önkormányzatok a gyermekgondozási feladatokat jogosultak ellátni, általános kötelezettséget nem állapít meg a tartományi jog (pl. Niederösterreich).¹⁵

A helyi önkormányzatok legfontosabb feladatai¹⁶

Az önkormányzatok az alábbi feladatokat látják el:

1. Szolgáltatások nyújtása: ezen belül a közszolgáltatási feladatok ellátása (vízellátás, szennyvízelvezetés, szennyvíztisztítás, szemétszállítás), közszolgáltatási jellegű feladatok ellátása (pl. fürdők üzemeltetése), egyéb közszolgáltatási feladatok (pl. parkok, játszóterek gondozása, közterületek tisztántartása, közvilágítási feladatok ellátása, temetőszolgálat), vállalkozási tevékenység (városi rendezvényközpont)

¹¹ Gesamte Rechtsvorschrift für Burgenländische Gemeindeordnung – LGBl. Nr. 37/1965 §51 Abs 2 Punkt i)

¹² Gesamte Rechtsvorschrift für NÖ Gemeindeordnung – 1973 LGBl. 1000-0 (WV) § 32 Abs 2 Punkt 10

¹³ Steiermärkisches Kinderbildungs- und -betreuungsgesetz – StKBBG § 33e

¹⁴ Gesamte Rechtsvorschrift für Kinderbildungs- und Kinderbetreuungsgesetz, Tirol LGBl. Nr. 48/2010 § 9

¹⁵ Gesamte Rechtsvorschrift für NÖ Kinderbetreuungsgesetz 1996 § 3

¹⁶ Az önkormányzatok költségvetési kiadásai alapján. Forrás: <https://www.offenerhaltung.at/>

- tok, sportcsarnokok üzemeltetése), vagyongazdálkodási, ingatlankezelési tevékenység.
2. Helyi képviselői szervekkel és az önkormányzattal kapcsolatos feladatok: humánerőforrás gazdálkodás, önkormányzati szervek működtetése, településfejlesztési ügyek (településrendezéssel kapcsolatos feladatok, magas- és mélyépítési feladatok, építéshatósági feladatok), nyugdíjakkal kapcsolatos feladatok, kitüntetések adományozása, civil szervezetek támogatása, kommunikáció, kapcsolattartás.
 3. Egészségügyi ellátásokkal kapcsolatos feladatok: egészségügyi intézményekkel kapcsolatos feladatok, egészségügyi alapellátás nyújtása, mentő- és sürgősségi szolgálatokkal kapcsolatos feladatok, környezetvédelem, állatgyógyászat.
 4. Oktatási feladatok, kutatás, tudomány, felnőttképzés, sport: óvodák, iskolán kívüli fejlesztés és nevelés, alapfokú és középfokú, továbbá speciális iskolák működtetése.
 5. Közútkezelés, csatornázás, utépítés.
 6. Szociális feladatok: általános jóléti intézkedések, fiatalokkal kapcsolatos jóléti intézkedések, szociális hivatal működtetése, szociális lakásépítés, lakástámogatás.
 7. Kulturális és művészeti feladatok: zene és előadó művészet, képzőművészet támogatása, hagyományőrzés, kulturális hivatal működtetése.
 8. Pénzügyi gazdálkodással kapcsolatos feladatok (pl. adóztatás, pénzügyi finanszírozási rendszer működtetése)
 9. Közrenddel és közbiztonsággal kapcsolatos feladatok: védelmi feladatok (polgári védelem), rendőrségi feladatok, tűzoltósággal kapcsolatos feladatok ellátása.
 10. Gazdaságélénkítési feladatok: idegenforgalom fellendítése, mezőgazdaság, erdőgazdálkodás helyzetének javítása.

A fenti feladatok közül a költségvetési kiadások szempontjából a legfontosabbak a helyi képviseleti szervekkel és az önkormányzattal kapcsolatos feladatok, a szolgáltatások nyújtásával kapcsolatos feladatok, egészségügyi ellátásokkal kapcsolatos feladatok, oktatási feladatok, közüzem-üzemeltetési, csatornázási, útépitési feladatok állnak.

A lenti táblázat azt mutatja be, hogyan alakul az egyes feladatok ellátásának fontossági sorrendje, a lakosság számától függően, Ausztria 10 legnagyobb települése, a 10 000 fő alatti települések, és a 1000 fő alatti települések esetén, véletlenszerű vizsgálat alapján:

Színek jelentése:

	1. legnagyobb költségvetési kiadási tétel
	2. legnagyobb költségvetési kiadási tétel
	3. legnagyobb költségvetési kiadási tétel
	4. legnagyobb költségvetési kiadási tétel
	5. legnagyobb költségvetési kiadási tétel

1. táblázat

10 legnagyobb település	Wien	Innsbruck	Dornbirn	Graz	Linz	Salzburg	Klagenfurt	Villach	Wels	St. Pölten
Lakosságszám	1.8 m	131009	48121	280258	200839	150938	99125	61218	60399	53478
Szociális feladatok										
Helyi képviselői szervek és önkormányzat										
Egészségügy										
Oktatási feladatok:										
Pénzügyi gazdálkodás										
Közüntkezelés stb.										
Szolgáltatások										
Kultúra és művészet										
Közrend és közbiztonság										
Gazdaság élénkítés										

2. táblázat

10 000 fő alatti települések	Melk	Zirl	Radenthein	Übelbach	Allentstein	Ladendorf	St. Andrä Wördern	Thalgau	Zistrsdorf	Andorf
Lakosságszám	5309	8025	5924	2006	1926	2234	7814	5925	5393	5129
Szociális feladatok										
Helyi képviseleti szervezetek és önkormányzat										
Egészségügy										
Oktatási feladatok:										
Pénzügyi gazdálkodás										
Közutkezelés stb.										
Szolgáltatások										
Kultúra és művészet										
Közrend és közbiztonság										
Gazdaság élénkítés										

3. táblázat

1000 fő alatti települések	Unterwart	Neudorf bei P.	Arzberg	Badersdorf	Hundsheim	Musau	Hohenthurn	Pühret	Hintersee	Langau
Lakosságszám	920	480	544	292	585	390	847	614	439	679
Szociális feladatok										
Helyi képviseleti szervek és önkormányzat										
Egészségügy										
Oktatási feladatok:										
Pénzügyi gazdálkodás										
Közütkelés stb.										
Szolgáltatások										
Kultúra és művészet										
Közrend és közbiztonság										
Gazdaság élénkítés										

Amint az a táblázatokból látható, az önkormányzati feladatok közül a költségvetési kiadások szempontjából az első öt helyen a helyi képviselői szervekkel és az önkormányzattal kapcsolatos feladatok, a szolgáltatások nyújtásával kapcsolatos feladatok, egészségügyi ellátásokkal kapcsolatos feladatok, oktatási feladatok, közútkezelési, csatornázási, utépítési feladatok, továbbá a pénzügyi gazdálkodási feladatok állnak.

Az osztrák önkormányzatok költségvetésének legnagyobb kiadási tételét többnyire a szolgáltatási feladatok ellátása jelenti (30 vizsgált településből 28-nál), ezek közül is kiemelkedőek a közszolgáltatási feladatok ellátásának kiadásai. A közútkezelés, csatornázás, utépítés a kisebb településeknél (3. táblázat) arányaiban a költségvetés nagyobb kiadást jelent (10-ből 7 településnél szerepel az első öt feladat között), mint a nagyvárosokban (1. táblázat), ahol a 10 vizsgált település közül, mindösszesen 1 esetben (Graz) került be az első öt feladat közé. Szintén megfigyelhető továbbá, hogy a nagyvárosokban a költségvetési kiadások nagyobb hányadát teszik ki a pénzügyi gazdálkodással kapcsolatos feladatok, mint például az adóztatás (1. táblázat – 7 településnél 3-5. helyen áll), mint a kistélepüléseken, ahol egy település kivételével, ez nem szerepel az öt legfontosabb feladat között.

A település lakosságától függetlenül az öt legfontosabb feladat közé nem kerül be többnyire a kulturális feladatok ellátása, a közrend és közbiztonság, valamint a gazdaságélénkítés.

Megállapítható tehát, hogy a helyi önkormányzatok – lakosságától függetlenül – a költségvetésük legnagyobb részét ugyanannak az öt-hat feladatnak az ellátására fordítják, ezek településen belüli fontossági sorrendje azonban változhat.

Reformtörekvések

Az utóbbi években Ausztria nagy hangsúlyt fektetett az államháztartás konszolidációjára, amelynek keretében többek között az önkormányzati

rendszer reformját is célul tűzte ki, a gazdaságosabb és hatékonyabb önkormányzati feladatellátás érdekében.¹⁷

Ennek érdekében már 2000-2001-ben bizottságot hoztak létre a feladatok újraelosztása érdekében (*Aufgabenreformkommission*), majd 2003-2005 között az Osztrák Konvent (*Österreichkonvents*) dolgozott a reformtörekvések keretében, ezt a célt szolgálta a pénzügyi kiegyenlítési törvény elfogadása, majd 2007-ben az állami és közigazgatási reform. A konszolidációs munkacsoport 2008-2011 között a Számvevőszék és az Államadósság Bizottság elemzése alapján dolgozott ki ajánlásokat.

Ilyen előzmények után folytatódott a közigazgatási reform a 2013-2018-as munkaprogrammal, melynek keretében számos a közigazgatás javítása érdekében tett intézkedésről állapodott meg a kormány. Ez alapján került létrehozásra a Feladatreformációs és Deregulációs Bizottság (*Aufgabenreform- und Deregulationskommission*, a továbbiakban: Bizottság), melynek feladata, hogy konkrét ajánlásokat fogalmazzon meg a közigazgatási feladatok átvizsgálását követően.

A Bizottság feladata, hogy megvizsgálja az önkormányzatok által ellátott feladatokat, ennek keretében feltérképezze azokat a területeket, ahol akár az adott önkormányzaton belül, akár az önkormányzatok között párhuzamos feladatellátás történik, és a források felhasználásának hatékonysága megkérdőjelezhető. E körben az alábbi kérdésekkel foglalkozik a Bizottság:

- Mely feladatok ellátását kell átvennie az államnak?
- Mely előírások váltak feleslegessé, és szükséges a megszüntetésük?
- Hogyan egyszerűsíthető a jogszabályi környezet?
- Milyen adminisztrációs terhek csökkenthetőek?

A Bizottság a javaslatait jelentés formájában terjeszti a kormány elé, a kormány pedig évente vizsgálja, hogy a jelentésben foglalt javaslatok, mennyiben kerültek implementálásra. A Bizottság jelenleg is működik, az elmúlt években összesen öt jelentést terjesztett a kormány elé. A Bizottság munkája szorosan kapcsolódik a pénzügyi kiegyenlítési reform folya-

¹⁷ https://service.bmf.gv.at/BUDGET/Budgets/2014_2015/beilagen/Verwaltungsreform_2014_2015.pdf

matához, melynek keretében elfogadásra került a Pénzügyi Kiegyenlítési Törvény (a továbbiakban: FAG).

Az FAG¹⁸ keretében valamennyi az államhoz befolyt adóbevétel az állam, a tartomány és az önkormányzatok között felosztásra kerül. A pénzügyi kiegyenlítés tulajdonképpen egy megállapodás, melyet az állam, a tartomány és az önkormányzatok kötnek, az adóbevételek felosztásáról 4-6 évenként. Ez a megállapodás meghatározza a feladatellátást is, ha a megállapodás időtartama alatt újabb feladat megállapítására kerül sor, akkor annak finanszírozásáról külön kell tárgyalni. Az önkormányzati finanszírozás alapja jelenleg a települési lakosságszám (az egy főre jutó normát állapítják meg, de a lakosságszám növekedésével – 10 000 fő felett – a norma emelkedik), de megfigyelhetők reformtörekvések, melyek a feladatalapú finanszírozásra való átállást tűzték ki célul.

A jelenleg hatályban lévő FAG paktumot¹⁹ a 2017. január 1. napjától kötötték, öt éves időintervallumra. A paktumban megállapodtak a felek (a kormány és a tartományok), hogy a jövedelemrészesezés egy részénél feladatalapú elosztásra térnek át, mely esetben minőségi és mennyiségi kritériumokat állítanak fel. A felek pilotprojektekből vesznek részt, pl. a 0-6 évesek nevelésére, oktatására vonatkozóan (*Elementarbildung*). Ez a projekt 2018. január 1-jén napján vette kezdetét. 2019. január 1-jétől napjától kezdődik a pilotprojekt az általános iskolákkal kapcsolatban (*Pflichtschule*, a 6-15 éves gyerekek oktatása).

Felhasznált irodalom

Gesamte Rechtsvorschrift für Burgenländische Gemeindeordnung – LGBl. Nr. 37/1965

Gesamte Rechtsvorschrift für NÖ Gemeindeordnung – 1973 LGBl. 1000-0 (WV)
Steiermärkisches Kinderbildungs- und -betreuungsgesetz

Gesamte Rechtsvorschrift für Kinderbildungs- und Kinderbetreuungsgesetz,
Tirol LGBl. Nr. 48/2010

Gesamte Rechtsvorschrift für NÖ Kinderbetreuungsgesetz 1996

¹⁸ <http://gemeindebund.at/finanzausgleich/>

¹⁹ Paktum über die Finanzausgleich ab dem Jahr 2017

<https://www.offenerhaushalt.at/>

https://service.bmf.gv.at/BUDGET/Budgets/2014_2015/beilagen/Verwaltungsreform_2014_2015.pdf

<http://gemeindebund.at>

Paktum über die Finanzausgleich ab dem Jahr 2017

Bevezetés

Az önkormányzatok gazdasági autonómiáját a Szövetségi Alkotmány²⁰ 116. cikkének (2) bekezdése garantálja. Ennek értelmében a települési önkormányzat önálló gazdálkodó szervezet, amelynek joga van a szövetségi és tartományi törvények keretei között a tulajdon valamennyi formáját birtokolni, megszerezni, illetve arról rendelkezni, gazdasági vállalkozási tevékenységet folytatni, valamint a szövetségi pénzügyi alkotmány²¹ keretei között költségvetésével önállóan gazdálkodni és adókat bevezetni.

A szövetségi alkotmány 13. cikkének (2) és (3) bekezdése – a szövetségi állam és a tartományok mellett – a települési önkormányzatok gazdálkodási felelősségének alkotmányos alapelvét rögzíti. Ennek értelmében a szövetségi államnak, a tartományoknak és a települési önkormányzatoknak költségvetési gazdálkodásuk során az összgazdasági egyensúly biztosítására és a fenntartható költségvetésre, valamint a férfiak és nők tényleges egyenjogúságára kell törekedniük.

A szövetségi állam és a tartományok, települési önkormányzatok gazdálkodásának hatásköri megoszlását a fentiekben említett szövetségi pénzügyi alkotmány szabályozza. Ez alapelveként rögzíti, hogy a feladataik ellátásából adódó költségeket – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a szövetségi állam, illetve azon testületek viselik, amelynek hatáskörébe tartozik az adott feladat ellátása.

A szövetségi pénzügyi alkotmány a törvényhozási kompetenciák lehatárolása mellett a költségvetési kiegyenlítés alapelveit, az adóztatási hatáskörök lehatárolását, az adók fajtáit, a támogatások, juttatások alapvető szabályait rögzíti, továbbá rendelkezést tartalmaz a hitelfelvétellel kapcsolatos ügyek, illetve a szövetségi pénzügyi miniszter költségvetési adatszolgáltatást érintő feladatköre tekintetében.

²⁰ <https://www.ris.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=1000138>

²¹ <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10003819>

A szövetségi pénzügyi alkotmány ad felhatalmazást a szövetségi törvényként elfogadandó pénzügyi kiegyenlítésről szóló törvény elfogadására, e törvény szabályozza a szövetségi állam, a tartományok és az önkormányzatok közti forrásmegosztás módját, képleteit.

A kiegyenlítés rendszere az érintettek közötti egyeztetés eredményeként kerül elfogadásra, a tervezhetőség érdekében több évre előre. Jelenleg a 2017-2021-es évre vonatkozó pénzügyi kiegyenlítési törvény van hatályban (FAG 2017).²² A pénzügyi kiegyenlítési rendszer átfogó újratárgyalására 4-6 évente kerül sor, természetesen a kiegyenlítési periódus alatt történő egyes feladatváltozások esetében az adott feladat vonatkozásában külön tárgyalások történnek, így történt például a délutáni gyermekfelügyelet rendszerének kiépítése kapcsán.²³

A szövetségi pénzügyminiszter költségvetésről és zárszámadásról szóló rendelete (jelenleg a VRV 2015)²⁴ részletes szabályokat tartalmaz a tartományok és helyi önkormányzatok vonatkozásában a költségvetés és zárszámadás tagolása, valamint a vagyon nyilvántartása vonatkozásában. A szabályozás fő vonalaira az önkormányzati költségvetésre és zárszámadásra vonatkozó rész tér ki.

A tartományi szabályozási szint

A tartományi szinten történő szabályozás tekintetében elmondható, hogy az a tartományi alkotmány, a tartományi önkormányzati törvény, valamint a tartományi önkormányzati költségvetési törvény hármasszerében valósul meg. A tartományi alkotmányok az önkormányzatok alkotmányos elvének deklarálása mellett szűkszavúan foglalkoznak a gazdálkodás kérdésével, esetenként a szövetségi alkotmány rendelkezésének megismétlésével.

²² <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20009764&FassungVom=2021-12-31>

²³ <http://gemeindebund.at/finanzausgleich/>

²⁴ <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20009319>

A tartományi önkormányzati törvények általában külön fejezetet szentelnek az önkormányzati gazdálkodás kérdésének, érintve a költségvetés, zárszámadás, illetve a vagyongazdálkodás kérdését. Az egyes jellemző szabályozási megoldások a továbbiakban tárgyalt témák kapcsán kerülnek részletes bemutatásra.

Az önkormányzati vagyon

A tartományi önkormányzati törvények az önkormányzati tulajdonba tartozó vagyontárgyakat az ingó és ingatlan dolgokra, illetve az önkormányzatot megillető (vagyoni értékű) jogokra osztják fel.

A szabályozások alapján az önkormányzati vagyon három fajtája különböztethető meg: a vállalkozási vagyon, a közösségi vagyon (közösségi felhasználásra szánt vagyontárgyak, így például utcák, terek, hidak) és önkormányzati, illetve községi vagyon, amely egy meghatározott személyi kör számára biztosít közös használatot. Tulajdonképpen ez az utolsó két kategória feleltethető meg a magyar önkormányzati rendszerben az önkormányzat törzsvagyonának. Az utolsó két kategóriába nem tartozó vagyontárgyak a vállalkozási vagyon körébe tartoznak.

A tartományi szabályozások a vagyon védelme érdekében egyfelől gazdálkodási alapelveket határoznak meg (például a vagyontömeg megőrzésének elvét), másfelől döntéshozatali, illetve kontrollgaranciákat állítanak fel (így például 2/3-os többséggel meghozandó döntés előírását, illetve a felügyelő hatóság jóváhagyásának szükségességét).

A szövetségi pénzügyminiszter költségvetésről és zárszámadásról szóló jelenleg hatályos rendelete (VRV 2015) valamennyi önkormányzatot vagyonkimutatás készítésére kötelezi. Ez a kötelezettség a település nagyságától függően 2019-ben, illetve 2020-ban lép életbe. A vagyonkimutatásban valamennyi vagyontárgyat fel kell tüntetni, évente el kell számolni az értékcsökkenést és megállapítani a könyv szerinti értéket.²⁵ A tartományi önkormányzati törvények többsége szintén előír vagyonnyilvántartási kötelezettséget az önkormányzatok számára, azonban a

²⁵ https://www.bmf.gv.at/budget/finanzbeziehungen-zu-laendern-und-gemeinden/KDZ-PraxisplanerKommunaleVermögensbewertung_Anwendungsleitf.pdf?67runi

bevezetendő vagyonskimutatás szövetségi szinten egységes, számítógépes adatkezelésre épülő rendszert hoz létre.

Költségvetés és zárszámadás

A költségvetések, zárszámadások alapvető szerkezetét a szövetségi pénzügyminiszter költségvetésről és zárszámadásról szóló rendelete határozza meg. A rendelet rögzíti a költségvetési értékelés alapelveit, a költségvetés tagolását, meghatározza a költségvetési év tartamát (egybeesik a naptári évvel), illetve alapelveként rögzíti a hármas, eredmény-, finanszírozási-, és vagyonskimutatási tagolást. A rendelet mellékletei a költségvetés, illetve annak részét képező mellékletek, kimutatások tartalmát határozzák meg.

Ezen túlmenően valamennyi tartomány önkormányzati és költségvetési törvénye tartalmaz szabályokat a költségvetés és zárszámadás elfogadásának döntéshozatali eljárására, határidejére nézve, többnyire szabályozzák az átmeneti és pótköltségvetés megalkotásának szabályait, illetve elfogadott költségvetés hiányában a polgármester felhatalmazását a gazdálkodás folytatására. Néhány tartományban szabályozzák a középtávú finanszírozási terv elkészítésének kötelezettségét is, ebben az esetben 4-5 éves, gördülő módszerrel történő tervezést írnak az önkormányzatoknak elő (például Alsó-Ausztria, Salzburg tartomány).

A költségvetés elfogadásának döntéshozatali eljárásrendje tekintetében valamennyi tartomány biztosítja a nyilvánosságot, betekintési jog, közzétételi kötelezettség előírásával. A tartományi önkormányzati törvények a költségvetés tagolásával kapcsolatban általában rögzítik, hogy az rendes és rendkívüli költségvetésre tagolódnak.

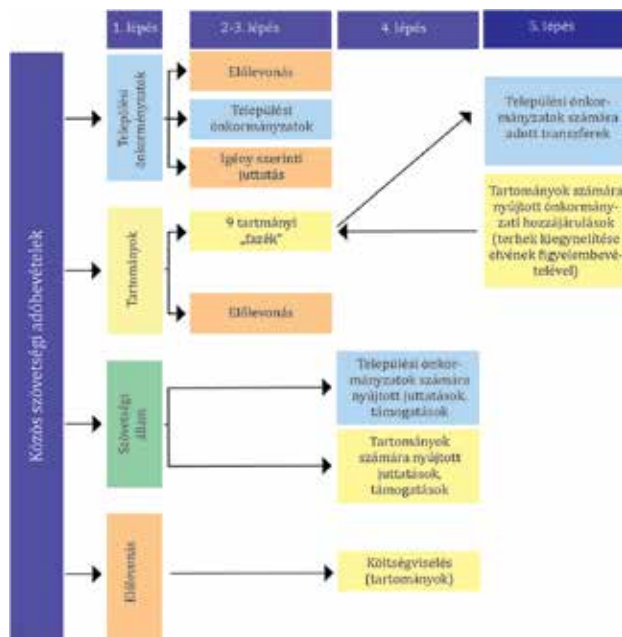
A költségvetési bevételek és kiadások rendszere

Központi forrásból származó bevételek

A költségvetések bevételi oldalán valamennyi települési önkormányzat esetén a legnagyobb tételt a pénzügyi kiegyenlítésből származó bevételek (jövedelemrészesedés) jelentik. A jövedelemelosztás alapelveit a szövet-

ségi pénzügyi alkotmány határozza meg, így a költségek viselésének elvét, azaz, hogy a feladataik ellátásából adódó költségeket – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a szövetségi állam, illetve azon testületek viselik, amelynek hatáskörébe tartozik az adott feladat ellátása, valamint a terhek kiegyenlítésének elvét, melynek értelmében a közigazgatás terheit úgy kell megosztani, hogy az ne haladja meg a teljesítőképesség határait. A kiegyenlítés során valamennyi szövetségi állam által beszedett adóbevétel felosztásra kerül a szövetségi állam, a tartományok és települési önkormányzatok között. Ennek során körülbelül évente 85 milliárd euró felosztása történik meg, ebből a települési önkormányzatok általában 11,88%-ban részesülnek, ez az úgynevezett jövedelemrészesedés. A tartományok körülbelül ennek kétszeres százalékpontjában részesülnek, jóllehet ezek saját maguk nem szednek be adókat.²⁶

A jövedelemelosztás folyamatát az alábbi ábra szemlélteti:²⁷

²⁶ <http://gemeindebund.at/finanzausgleich/>

²⁷ Az ábra eredetije 2013. évi adatokkal: <http://gemeindebund.at/finanzausgleich/>

Az első lépésben történik annak megállapítása, hogy összességében milyen finanszírozási eszközök állnak rendelkezésre a közjogi testületek számára (ún. *Oberverteilung*).

A kettes és hármas lépés során az így megállapított, összesen rendelkezésre álló eszközök hozzárendelése az egyes közjogi testületekhez, elosztási képlet alapján (ún. *Unterverteilung*). A negyedik lépés során a szövetségi állam transzfereinek elosztása történik meg, míg az ötödikben a tartományok, illetve önkormányzatok transzfereié. Ennek eredményeképpen jön létre a végleges elosztás.

Az alábbi táblázat a 2016. évi jövedelemrészesedés összegének az egyes tartományok önkormányzatainak összbevételéhez viszonyított arányát mutatja be.

	Összes bevétel (Mrd Euró)	Jövedelem- részesedés (Mrd Euró)	Százalékos arány
Alsó-Ausztria	4,50	1,41	31,33%
Burgenland	0,61	0,22	36,06%
Felső-Ausztria	4,41	1,33	30,15%
Karintia	1,53	0,52	33,98%
Salzburg	1,81	0,59	32,59%
Stájerország	3,76	1,03	27,39%
Tirol	2,34	0,75	32,05%
Vorarlberg	1,41	0,40	28,36%
Összesen (Bécs nélkül)	20,37	6,25	30,68%

A szövetségi adóbevételek elosztását jelentő jövedelemrészesedésen túl fontos szerepet töltenek még be az önkormányzatok központi finanszírozásában a szövetségi állam által a tartományoknak, önkormányzatoknak, illetve a tartományok által az önkormányzatoknak nyújtandó pénzügyi juttatások és támogatások.

A pénzügyi juttatások körében megkülönböztethető a kulcs alapján számított, illetve a szükséglet, igény szerint nyújtott juttatások. Az előbbi

esetében a kulcs megállapításánál a szövetségi pénzügyi alkotmány előírja, hogy a kulcs megállapításánál a kötelező feladatok által az önkormányzatokra rótt terheket, valamint az önkormányzat saját adóerejét kell figyelembe venni.

A szükséglet alapján nyújtott juttatás pedig a költségvetési egyensúly megőrzését, illetve visszanyerését, a rendkívüli kiadások fedezetét szolgálja, illetve a jövedelemrészesezés és a kulcsok alkalmazásából eredő rugalmatlanságot hivatott kiegyenlíteni.

A célhoz kötött támogatások törvényben (pénzügyi kiegyenlítési, egyéb szövetségi, illetve önkormányzatoknak nyújtandó esetén tartományi törvény) szabályozottak és a közigazgatási feladatok finanszírozását szolgálják.

A szükséglet alapján nyújtott juttatás és a célhoz kötött támogatás feltételhez kötött támogatásként folyósítható és a feltételek teljesítése a juttató szerv által ellenőrizhető.

A finanszírozási rendszer kritikája

A finanszírozási rendszer igazságtalansága kapcsán kiemelhető, hogy a nagyobb lakosságszámú önkormányzatoknak kedvez az ún. „sávós népségkulcs”, melynek eredményeképpen a 10 ezer fő feletti lakosságszámmal rendelkező önkormányzatok lakosokként nagyobb támogatásban részesülnek. Az önkormányzati szövetség egyik legjelentősebb célkitűzése közé tartozik a kulcs kiiktatása a finanszírozás rendszeréből²⁸. A periféria-települések esetében a népességcsökkenés és a népesség elöregedése kétfelől érkező nyomásnak teszi ki az önkormányzatok költségvetését, egyfelől csökken a jövedelemrészesezés, valamint az önkormányzat által beszedhető adók mértéke, másfelől növekednek a szociális kiadások²⁹.

²⁸ <http://gemeindebund.at/finanzausgleich/>

²⁹ EcoAustria

Saját bevételek alakulása

Az osztrák önkormányzati rendszerben a saját bevételek legnagyobb részét a saját adókból befolyó bevételek alkotják. Tartományonként eltérő sorrendben követik ezen bevételi forrást a szolgáltatásból származó bevételek, az önkormányzati intézmények és létesítmények használati díjai, illetve a pénzügyi adósságokból származó bevételek.

A települési önkormányzatok Szövetségi Alkotmányban rögzített alapjoga az adóztatás.³⁰ Az önkormányzatok – amellet, hogy a kiegyenlítési rendszer révén részesednek a szövetségi adóbevételekből – bevezethetnek saját adókat. Az ebből befolyt összeg az önkormányzat saját bevételeit gyarapítja.

Az önkormányzati adóztatása a szövetségi pénzügyi alkotmány 8. § (5) bekezdése alapján tartományi törvényi felhatalmazásra történhet, melynek során a tartományi törvénynek az így bevezethető adó fontos jellemzőit, különösen a bevezethető adó maximális mértékét meg kell határoznia.

A magyar adó-erőképeség közvetett ösztönző erején túlmutató hatásköröket biztosít a tartományi törvényhozás számára a szövetségi pénzügyi alkotmány 8. § (6) bekezdése, melynek értelmében a tartományi törvényhozás az önkormányzatokat meghatározott adók bevezetésére kötelezheti, vagy felhatalmazhatja a tartományi kormányzatot, hogy az önkormányzat által bevezethető adókat beszedje, amennyiben azt a költségvetési egyensúly megőrzése vagy helyreállítása, vagy az önkormányzat körülhatárolható szükséglete megkívánja.

Az önkormányzatok adó- illetve díjbevételeinek legnagyobb mértékét a kommunális adóból (65.3%), illetve földadóból (16.6%) befolyt bevétel alkotta 2016-os év során.³¹

Az egyes tartományokban az önkormányzatok által bevezetett saját adók összbevétele 2016-ban az önkormányzati összbevételeknek az alábbi hányadát adták:³²

³⁰ Szövetségi alkotmány 116. cikk (2) bekezdése

³¹ www.gemeindebund.at/website2016/.../gemeindefinanzbericht-2017_vorabexemplar_web.pdf

³² www.gemeindefinzenzen.at

	Összes bevétel (Mrd Euró)	Saját adó (Mrd Euró)	Százalékos arány
Alsó-Ausztria	4,50	0,75	16,66%
Burgenland	0,61	0,10	16,39%
Felső-Ausztria	4,41	0,79	17,91%
Karintia	1,53	0,26	16,99%
Salzburg	1,81	0,31	17,12%
Stájerország	3,76	0,58	15,42%
Tirol	2,34	0,40	17,09%
Vorarlberg	1,41	0,23	16,31%
Összesen (Bécs nélkül)	20,37	3,42	16,78%

A költségvetések kiadási oldala

A költségvetések kiadási oldalának funkcionális tagolásában az alábbi kiadásnemek jelennek meg:

- szolgáltatások
- gazdasági élet
- egészségügy
- művészet, kultúra, vallás
- közrend és közbiztonság
- szociális jólét és lakástámogatás
- út-és vízműépítés
- oktatás, nevelés, sport és tudomány
- általános közigazgatás
- gazdaságösztönzés

Valamennyi tartomány tekintetében elmondható, hogy a kiadások között a legnagyobb hányadot a szolgáltatások kiadásai alkotják, melyeket a sorban az oktatás, nevelés, sport és tudomány kiadásnem követ. Az általános közigazgatás kiadásnem, illetve a gazdasági pénzélet kiadásnem, valamint a szociális jólét és lakástámogatás kiadásai foglalják el tartományonként változó sorrendben a harmadik, negyedik, illetve ötödik helyet.

Önkéntes hozzájárulások szerepe

A civil szféra, a lakosság önkéntes hozzájárulása körében a természetben nyújtott önkéntes munka szerepe emelhető ki. Ausztriában az önkéntes munkavégzés nagy hagyományokkal bír, és jelentős szerepet tölt be az önkormányzatok feladatellátásában is. Egy 2012-es tanulmány alapján a formális és informális önkéntes munkavégzés heti óraszámja Ausztriában meghaladta a 14,5 millió órát. A formális önkéntes munkavégzés keretében főleg a katasztrófavédelem, a sport, a kultúra, illetve a vallás terén tevékenykedtek önkéntesek.³³

Az önkormányzatok pénzügyi helyzete 2016-ban

Az önkormányzatok pénzügyi helyzetéről szóló 2017. évi pénzügyi jelentés³⁴ szerint az osztrák önkormányzatok maradéktalanul teljesítették az osztrák stabilitási paktumból eredő *nulldefizit*-követelményt.

Az önkormányzati rendszer fontos pénzügyi mutatója a szabad pénzmaradvány nagysága. A szabad pénzmaradvány (*freie Finanzspitze*) az önkormányzatok által szabadon felhasználható eszközök nagyságát jelenti. Nagyságát az adósságteljesítéshez szükséges összegekkel csökkentett folyó egyenleg adja.

Az előző évekhez képest az önkormányzatok szabad pénzmaradványa 2016-ban jelentősen csökkent, ami a 2016. január 1-jével hatályba lépő adóreformra, illetve az abból eredő alacsonyabb jövedelemrészesedési dinamikára vezethető vissza.

A kommunális beruházások 1,6%-kal nőttek, tartva eddigi magas szintjüket (2, 185 milliárd euró).

A FAG 2017 jelentős változásokat hozott a finanszírozásba, melyek közül kiemelendő a szükséglet szerint elosztott támogatás meghatározott részének (15%, majd 2020-tól 20%) kötelező jelleggel az alábbi célokra történő felhasználása, a strukturálisan elmaradott önkormányzatok támo-

³³ <https://www.vorarlberg.at/pdf/vortragmore-hollerweger.pdf>

³⁴ https://www.kommunalkredit.at/fileadmin/user_upload/GFB2017_Website_Vorabexemplar.pdf

gatása, a kommunális együttműködés, és a községek (önkormányzatok) összevonásának támogatása.

A jelenleg folyamatban lévő reformtörekvések között említhető egy kísérleti program a jövedelemrészesedés részben feladatorientált alapú elosztására, valamint a földadónak az önkormányzatok adóztatási autonómiájának erősítése érdekében történő reformja.

Az Ausztriát is súlyosan érintő demográfiai krízis önkormányzatokra gyakorolt negatív hatásának kiküszöbölésére szövetségi, illetve tartományi szinten is születettek megoldási javaslatok. A szövetségi pénzügyminisztérium megbízásából készült tanulmány felvázolt megoldásai közül a FAG 2017 kapcsán a kiegyenlítés rendszerében a szükséglet szerinti támogatás elosztásának ismertetett kötelező támogatási hányada, míg tartományi szinten Felső-Ausztria tartomány megoldása emelendő ki. Ez utóbbi 2018-ban bevezette a tartományi források négy alaptól történő elosztását, a strukturális alap, mint fő forrás mellett bevezetve az egyenlőtlenség kiegyenlítését szolgáló alapot, a regionalizáció elősegítését szolgáló alapot, illetve a beruházások alapját.³⁵

A változtatási szándék iránya az alábbiakban foglalható össze:

- a jövedelemrészesedés részben feladatalapúvá tétele;
- a demográfiai változások által hátrányosan érintett önkormányzatok támogatásának erősítése;
- a településösszeolvadások, illetve közös kommunális szolgáltatások nyújtásának támogatása;
- az önkormányzatok saját bevételeinek erősítése, a helyi adók reformja révén.

A gazdálkodás ellenőrzése

Szövetségi Számvevőszék és tartományi számvevőszékek

A helyi önkormányzatok és helyi önkormányzati szövetségek tervezésének és gazdálkodásának ellenőrzését a Szövetségi Alkotmány 121. cikk (1) bekezdése alapján a Nemzeti Tanácsnak közvetlenül alárendelt, a

³⁵ <http://gemeindebund.at/neue-gemeindefinanzierung-im-detail/>

szövetségi és tartományi kormányzattól független, kizárólag a törvénynek alárendelt Számvevőszék végzi. A Számvevőszék szövetségi szinten működik, a tartományok azonban rendelkezhetnek tartományi számvevőszék felállításáról (így tett pl.: Stájerország³⁶ és Burgenland³⁷).

A Szövetségi Számvevőszék a szövetségi alkotmány 127a cikke alapján önállóan csak a 10 ezer lakos feletti helyi önkormányzatok esetében végezhet ellenőrzést. (Ez mindössze 87 önkormányzatot érint.)

10 ezer fő alatti települések esetében csak abban az esetben végezhet ellenőrzést, ha a tartományi kormányzat indokolással ellátott megkeresésben, illetve a tartományi gyűlés erre felkéri. Erre mind a kormányzatnak, mind a parlamentnek évente két alkalommal van lehetősége, abban az esetben, ha a helyi önkormányzat esetében az adósság vagy a kötelezettségvállalás a többi helyi önkormányzathoz képest feltűnően megnövekedett.

A 10 ezer fő feletti, ellenőrzési jogkörnek alávetett önkormányzatok polgármesterei kötelesek az önkormányzat költségvetését és zárszámadását a Számvevőszéknek és a tartományi kormányzatnak felterjeszteni.

Az ellenőrzés

- az önkormányzat saját hatáskörben történő gazdálkodására,
- valamennyi önkormányzati alapítvány, önkormányzati pénzalap, intézmény gazdálkodására, amelyet az önkormányzat valamely szerve, illetve szerve által kijelölt személy igazgat,
- azon vállalkozások gazdálkodására:
 1. amelyet a helyi önkormányzat, vagy a helyi önkormányzat együttesen más olyan szervvel együtt folytat, amelyek a Számvevőszék ellenőrzése alá tartozik, vagy
 2. amelyben egyedül vagy más, a Számvevőszék ellenőrzési hatáskörébe tartozó szervvel együttesen legalább 50% részesedése van, vagy

³⁶ <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrStmk&Gesetzesnummer=20000229>

³⁷ <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrBgld&Gesetzesnummer=10000141>

3. amelyben egyedül vagy más, a Számvevőszék ellenőrzési hatáskörébe tartozó szervvel együtt, pénzügyi, egyéb gazdasági vagy szervezési jogkörei alapján uralkodó befolyása van.
- önkormányzati eszközökkel gazdálkodó közjogi testületek gazdálkodására terjed ki.

A Számvevőszék saját megítélése alapján az ellenőrzés nem tud tartani a helyi önkormányzatok megnövekedett feladatkörével és gazdálkodási felelősségével lépést tartani.³⁸

A helyzet megoldását a külső kontrolleszközök valamennyi helyi önkormányzatra történő kiterjesztésében látnák.

A szövetségi alkotmány 127c. cikke értelmében, amennyiben egy tartományban tartományi számvevőszék működik, a tartományi alkotmány rendelkezést tartalmazhat 10 ezer fő alatti települések ellenőrzésére.

Ellenőrző bizottságok

Az ellenőrző bizottságok kötelező létesítését a helyi önkormányzatok tartományi rendjét tartalmazó tartományi törvények írják elő, így például Karintia, Burgenland, Stájerország tartomány vonatkozásában. A bizottságok feladatkörébe általában valamennyi önkormányzati szerv, intézmény, illetve vállalkozás gazdálkodásának, valamint a költségvetés és zárszámadás ellenőrzése tartozik. Az egyes tartományi szabályozások cizellált szabályokat tartalmaznak létrehozásukra vonatkozóan, többnyire paritásos alapon épülnek fel, elnöki, illetve elnökhelyettesi tisztség létrehozása mellett.

Felügyelő hatóság

Az egyes tartományi szabályozások szerint a polgármester a költségvetési, zárszámadási döntéshozatalt követően haladéktalanul felterjeszti az elfogadott döntést a felügyelő hatóságnak. Ezen túlmenően a felügyelő hatóság vizsgálatot folytathat le a gazdálkodás ellenőrzése körében. Az

³⁸ <http://www.rechnungshof.gv.at/ueber-den-rh/der-rechnungshof/der-rechnungshof-als-foederatives-bund-laender-gemeinde-organ/gemeinden.html>

előzetes jóváhagyási jogosultságok az egyes vagyontárgyakkal való rendelkezés vonatkozásában, illetve hitel felvétele kapcsán ugyancsak erős kontrollt biztosítanak a felügyelő hatóságoknak.

Felhasznált irodalom

<https://www.ris.bka.gv.at/>

<http://gemeindebund.at>

[https://www.bmf.gv.at/budget/finanzbeziehungen-zu-laendern-und-gemeinden/
KDZ-PraxisplanerKommunaleVermögensbewertung_Anwendungsleitf.
pdf?67runi](https://www.bmf.gv.at/budget/finanzbeziehungen-zu-laendern-und-gemeinden/KDZ-PraxisplanerKommunaleVermögensbewertung_Anwendungsleitf.pdf?67runi)

<http://www.rechnungshof.gv.at>

A közvetlen demokrácia eszközei

Bevezetés

Az Osztrák Szövetségi Köztársaságot tekintve a közvetlen demokrácia eszközeit, úgymint népszavazás, népi kezdeményezés több szinten vizsgálhatjuk. Az EU-s szinten túl (*Europäischen Bürgerinitiativen* – európai polgári kezdeményezések) a szövetségi államberendezkedésből kifolyólag elhatárolhatjuk a szövetségi és tartományi, helyi szinteket.

Az Osztrák Szövetségi Alkotmány 6. cikke kimondja, hogy az Osztrák Köztársaságban az állampolgárság (*Staatsbürgerschaft*) egységes, ugyanakkor minden állampolgár, amely egy tartományban állandó lakóhellyel³⁹ (*Hauptwohnsitz*) rendelkezik, annak a tartománynak a tartományi polgára (*Landesbürger*) is. Tehát az egységes, egyenlő állampolgárság mellett az egyes tartományok lakosait - az eltérő tartományi szabályozás miatt – eltérő alapjogok illelhetnek meg – természetesen a Szövetségi Alkotmány és jogszabályok keretei közt.

Már abban is lehet eltérés, hogy az egyes tartományok kit tekintenek tartományi polgárunknak. A Szövetségi Alkotmány kötelező jelleggel csak annyit mond ki, hogy az állandó lakóhely alapozza meg a tartományi polgárságot. Annak megítélését viszont, hogy a tartózkodási hely is megalapozza-e a tartományi polgári státuszt, a tartományi törvényalkotásra bizza.

A Szövetségi Alkotmány a szövetségi parlamenti képviselők választását, az országos népszavazások, népi kezdeményezések szabályozását a szövetségi jogalkotás, míg a tartományi képviselők választását, a helyi népszavazásra és népi kezdeményezésre vonatkozó jogalkotást a tartományok hatáskörébe utalja.

³⁹ Egy személy állandó lakóhelye ott van, ahol bizonyíthatóan vagy a körülményeket figyelembe véve letelpedett, ahol életvitelszerűen tartózkodik. Ennek megítéléséhez a szakmai, gazdasági és társadalmi szempontokat kell figyelembe venni. Ha egy személynek több lakóhelye van, akkor azt kell állandó, „fő” lakóhelynek tekinteni, amellyel a legszorosabb a kapcsolata. (Osztrák Szövetségi Alkotmány 6. cikk (3) bek. alapján).

Természetesen a szövetségi népszavazás és népi kezdeményezésben is vannak jogai az egyes tartományok polgárainak, hiszen amennyiben 100 000 választójoggal rendelkező állampolgár, vagy három tartomány választóinak egyhatoda támogat egy népszavazási kezdeményezést, úgy a szövetségi választási hatóságnak azt a szövetségi parlament elé kell terjesztenie. A szövetségi népszavazásnak olyan ügyet kell érintenie, amelyet szövetségi törvény szabályoz, és amely szövetségi törvényhozási hatáskört feltételez. Az utóbbi idők újítása, hogy a népszavazás kezdeményezés támogatására vonatkozó „aláírásukat” elektronikus úton is megküldhetik.

A népszavazásra, népi kezdeményezésre vonatkozó vitás ügyekben a Szövetségi Alkotmánybíróság dönt.

A közvetlen demokrácia helyi eszközei az osztrák szabályok szerint az ún. *Gemeindeversammlung* („közösségi gyűlés”), az örtliche Volksbegehren (helyi népi kezdeményezés), az örtliche Volksbefragung (helyi népszavazás) és az örtliche Volksabstimmung (helyi népszavazás).

Megfigyelhetjük, hogy a magyar szóhasználatban népszavazásként megnevezett jogintézményt az osztrák jogi szabályozás két külön megnevezéssel illeti: *Volksbefragung* és *Volksabstimmung*.

A *Volksbefragung* lényegét tekintve megfelel a magyar véleménynyilvánító (kötőerővel nem bíró) népszavazásnak. A népszavazásra bocsátott kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy a választópolgárok arra igennel vagy nemmel tudjanak válaszolni. A *Volksabstimmung* egy már létező jogszabályra vonatkozó kérdésben tartható, eredménye pedig köti a jogalkotást, tehát a magyar jogra vetítve az ügydöntő (kötőerővel rendelkező) népszavazással rokonítható.

A közösségi gyűlések

A *Gemeindeversammlung* intézményét leginkább a magyar önkormányzati közmeghallgatáshoz lehet hasonlítani. A kilenc tartomány többsége (öt tartomány) tartományi jogalkotási szinten nem szabályozza az intézményt, három tartomány törvénybe, míg egyedül Steiermark alkotmányába foglalta a közösségi gyűlés alapvető szabályait. A részletszabályok megalkotása minden esetben a helyi önkormányzatok rendeleti hatáskörébe tartozik.

A burgenlandi tartományi szabályozás szerint⁴⁰ a közösségi gyűlések (*Gemeindeversammlungen*) a helyi önkormányzati vezetés és a közösség tagjai közti információcserét és kommunikációt szolgálják. A gyűlés keretében a polgármester beszámolhat a hatáskörébe eső legfontosabb ügyekről, amelyekkel az elmúlt évben foglalkozott, illetve a jövőben foglalkozni kell. A helyi polgároknak pedig lehetőségük van véleményüket kifejezni. A gyűlést akár városi körzetenként, részönkormányzatonként is meg lehet tartani. A gyűlésen csak a helyi választójoggal rendelkezők vehetnek részt, azonban határozatot nem hozhatnak.

A salzburgi tartományi szintű rendtartás⁴¹ közösségi gyűlést definiáló része szinte szó szerint megegyezik a burgenlandi szövegezéssel, itt is a polgármester kötelességeként nevesíti az elmúlt év és a jövőbeli legfontosabb feladatokról való tájékoztatást a közösségi gyűlés keretében, illetve lehetőséget biztosít a közösség tagjai számára az állásfoglalásra. A polgármester tájékoztatási kötelezettsége akkor is fennáll, ha a helyi választójoggal rendelkező polgárok 10%-a ezt kezdeményezi. A gyűlés résztvevői által tett ellenvetéseket és javaslatokat a helyi önkormányzat szerveinek az ügy további intézése során figyelembe kell venniük.

Míg az előző két példa azt mutatta, hogy a tartományok törvényi szinten alkották meg a *Gemeindeversammlung* alapvető szabályait, addig Steiermark a tartományi alkotmányba⁴² emelte, a részletszabályozás megalkotását pedig tartományi törvényi szintre bízta. A tartományi alkotmány szerint közösségi gyűlés legalább évente, illetve a választópolgárok legalább 5%-ának indítványára kell tartani. Személyi kérdésben közösségi gyűlés nem tartható. Az alkotmányi felhatalmazás alapján megalkotott törvény⁴³ az előzőekhez képest részletesebb szabályozást ad. Az alkotmányi rendelkezések megismétlését követően részletesen kitér a gyűlés tartására irányuló kérelem tartalmi és formai kellékeire. A sikeres indítványt követően négy héten belül kell a gyűlést megtartani, melynek

⁴⁰ Burgenländisches Gemeindevolksrechtgesetz LGBl.Nr. 55/1988 5. §

⁴¹ Salzburger Gemeindeordnung, LGBl Nr. 107/1994. 66. §

⁴² Landes Verfassungsgesetz 78. §, LGBl. Nr. 77/2010.

⁴³ Gesetz vom 9. Juli 1986 über die Rechte der Bürger in Gesetzgebung und Vollziehung des Landes und über die Rechte der Bürger in der Gemeinde (Steiermärkisches Volksrechtgesetz) §§ 177-180

helyszínéről és időpontjáról legalább egy héttel előre, a helyben szokásos módon, illetve az önkormányzat hirdetőtábláján kell a közösséget tájékoztatni. A gyűlésen a polgármester elnököl.

Tirol tartományi törvényi szinten⁴⁴ szabályozza a közösségi gyűlés intézményét, lényegében a többi tartomány már idézett szabályozásával egyezően. Érdekesség, hogy az egyes csoportokra nézve külön gyűlések tartását is lehetővé teszi, úgymint fiatalok, nők, idősek, fogyatékossgal élők, szakmai csoportok.

Kärnten, Niederösterreich, Oberösterreich, Vorarberg és Bács tartományi szinten nem szabályozza a közösségi gyűlések intézményét.

A közösségi gyűlés témája a települést érintő bármely kérdés lehet, személyi kérdéseket kivéve. A Steiermark tartományban található Neumarktban a 2018. április 12-én megtartott közösségi gyűlésen a helyi polgárok nagy érdeklődést mutattak.⁴⁵ A polgármester bemutatta a lezárt projekteket, az internet fejlesztése, helyi utak helyreállítása, a helyi önkormányzati munkások számára védőruházat juttatása vonatkozásában tett lépéseket. A helyi rendezési tervet, illetve az önkormányzati cégek előző évi beszámolóját is ismertették a helyi polgárokkal. Egy polgár például az e-mobilitás témájában kérdezett, egy gazdálkodó pedig a polgármesterrel szembeni elégedetlenségét fejezte ki, mert a községben a földcsere sikertelen volt.

A helyi népi kezdeményezés

A helyi népi kezdeményezésre példaképp a Burgenlandi szabályozást ismertetjük. Itt a tartományi népi kezdeményezésről szóló törvény⁴⁶ 25. §-a foglalja össze a népi kezdeményezés szabályait. Legalább 6000 választópolgár, vagy 10 község jogosult arra, hogy törvény megalkotását, módosítását, vagy hatályon kívül helyezését kezdeményezze (helyi népi kezdeményezés). A népi kezdeményezésre irányuló kérelmet lega-

⁴⁴ Tiroler Vergabenchprüfungsgesetz 2002, LGBl. Nr. 123, mit 1.

⁴⁵ www.kleinezeitung.at

⁴⁶ Gesetz vom 14. September 1981 über das Verfahren bei der Durchführung von Volksbegehren (Burgenländisches Volksbegehrgesetz)

lább 2000 választópolgárnak kell aláírnia. A kérelemnek a népi kezdeményezésre bocsátott törvényjavaslatot is tartalmaznia kell. A tartományi kormány dönt a népi kezdeményezés elfogadhatóságáról és rendeleti úton határozza meg annak tárgyát, határidőt, amelyen belül a választópolgárok a regisztrációs jegyzékben a részvételüket bejelenthetik. A határidő lejártával a járási választási hivatal haladéktalanul lezárja a jegyzéket és megállapítja az érvényes szavazatok számát, a tartományi választási hivatal ez alapján közli, hogy a népi kezdeményezés eredményes volt-e. E megállapítását a tartományi hivatalos lapban haladéktalanul közzé kell tennie. Amennyiben eredményes volt a szavazás, úgy a tartományi elnöknek közzé kell ezt tennie a hivatalos lapban, a tartományi kormánynak pedig haladéktalanul be kell nyújtania a népi kezdeményezésnek megfelelő előterjesztést a tartományi parlamentnek.

Felhasznált irodalom

Osztrák Szövetségi Alkotmány

Der Unterschied zwischen Volksbegehren, Voksbefragung und Volksabstimmung –

<http://www.vienna.at/der-unterschied-zwischen-volksbegehren-volksbefragung-und-volksabstimmung/5676487>

Burgenländisches Gemeindevolksrechtegesetz LGBl.Nr. 55/1988

Salzburger Gemeindeordnung, LGBl Nr. 107/1994.

Landes Verfassungsgesetz 78. §, LGBl. Nr. 77/2010.

Gesetz vom 9. Juli 1986 über die Rechte der Bürger in Gesetzgebung und Vollziehung des Landes und über die Rechte der Bürger in der Gemeinde (Steiermärkisches Volksrechtegesetz)

Tiroler Vergabenaachprüfungsgesetz 2002, LGBl. Nr. 123, mit 1.

https://www.kleinezeitung.at/kaernten/osttirol/aktuelles_osttirol/5404106/Ausservillgraten_Gemeindeversammlung_Wenn-der-Nachbar-ein-neues

Gesetz vom 14. September 1981 über das Verfahren bei der Durchführung von Volksbegehren (Burgenländisches Volksbegehrensgesetz)

2. fejezet

A burgenlandi tartomány

önkormányzati rendszere magyar nézőpontból

Az osztrák szövetségi állam-modell következtében a helyes önkormányzati rendszerre vonatkozó törvényi szabályozás – a szövetségi alkotmány keretei közt és alapelvei mentén – Burgenland tartomány hatáskörébe tartozik. A tartomány területén csak alapszintű: községi, városi önkormányzatok működnek. Ezek magyar nézőpontból, több ok miatt is kiemelt figyelmet érdemelnek. A második szint: az állami tartomány szintje és szervei, valamint a harmadik szinten a szövetségi szervek rendszere viszont lényegesen eltér a magyar megoldástól. Ezt a két állami szintet magyar nézőpontból döntően a települési önkormányzati szint állami felügyeletének és állami szabályozásának témakörében, valamint a középszinten lévő tartományi parlament és kormány felelősségi körébe tartozó középfokú közszolgáltató intézmények tekintetében érdemes a magyar szakembereknek mélyebben megvizsgálni.

A velünk határos Burgenland tartomány területe: 3965,46 km², népessége 291 942 fő. A kis területű és alacsony népességű tartományban a mi járási hivatalainkhoz sokban hasonló funkciókkal 7 körzeti hivatal működik. A tartomány két tartományi jogú városában: Eisenstadtban (Kismartonban) és történelmi okok miatt a kis Rusztban a városi önkormányzat tartományi jogú, ezért átruházott (delegált) hatáskörében intézhet körzeti (járás) állami feladatokat is.

A tartományban kis és közép méretű község, vagy városi elnevezésű települési önkormányzatok száma: 171 (ebből 91 falu, 67 nagyközség, 11 város, 2 tartományi jogú város van). 1955-ben az országos község-összevonási korszakban megkezdték a túl apró méretű 4000 községi önkormányzat összevonását, majd az utolsó szakaszban (1971-ben) 319 községből 138 települési önkormányzatot hoztak létre, később azonban kisebb mértékű szétválások miatt 171-re növekedett a települési önkormányzatok száma. Burgenlandban azonban a kisebb községi, városi méretekhez igen kiterjedt önkéntes és kötelezően elrendelt önkormányzati társulási rendszert működtetnek, ezzel növelték meg a méretgazdaságossági haté-

konyságukat. Ezért és más okok folytán a tartományban – és más tartományban – nincs napirenden, vagy középtávú tervben a kötelező köz-segélyesítési program.

Magyar szempontból 1989-90-ben volt, és ma újra fontos, hogy akkor itt léptek hatályba a legújabb modern nyugati önkormányzati szabályok. A burgenlandi önkormányzati törvényalkotás novellisztikus formában történt és történik. Az 1965. évi burgenlandi községi törvényt (L GB1. 37/1965.) 12 év elteltével átfogó felülvizsgálat alapján novella formájában adták ki (LGB1. 58/1987). Amikor 1988-ban az egybeszerkesztett törvény hatályba lépett, azt 1989-ben magyar nyelvre lefordítva szétosztottuk a rendszerváltó önkormányzati reform szakmai alternatíváin dolgozó Belügyminisztérium témafelelős munkatársai között. (Mint az akkori BM közigazgatás-szakmai vezetője ezen túl delegációt is küldtem Burgenlandba és Bécsbe a lényeges osztrák modernizációs lépések tanulmányozására.) Napjainkban, harminc év múlva már nem kell rendszerváltóztatási és modellváltási kihívásokkal szembesülnünk, viszont modellstabilizáló és korrigáló hazai feladatok jelentkeznek, többek közt azért, mert 7 év eltelt a nem novellisztikus módon újraalkotott 2011. évi helyi önkormányzati törvényünk megalkotása óta. Ezen évek alatt számos gyakorlati tapasztalatot szerzettünk arról, hogy a számos törvényi rendelkezés közül mit nem kell megváltoztatni, mert bevált; mit lehet továbbfejleszteni azon az alapon, amit 2011-ben az Országgyűlés elhatározott, és milyen új vagy régebbi kihívás miatt kell új módosítási lehetőségeket megvizsgálni. Szűkösen, de még van időnk arra, hogy a 2019. év őszén induló, új 5 éves önkormányzati ciklus előtt nemzetközi összehasonlítást is végezzünk a hasonló modellkövetés fejlett nyugati demokráciák – így Ausztria – valamint a hasonló modellt követő felzárkózó közép-európai demokráciák önkormányzati rendszereiben, valamint arra, hogy feldolgozzuk hét év hazai gyakorlatát. Ilyen módon eljárva szakmailag megalapozott alternatívákat lehet felvetni a közpolitikai döntéshozók számára, akik ha jónak látják, megfelelően élhetnek az Országgyűlésben megszerzett 2/3-os többségükkel, valamint a vitatkozó és együttműködő konstruktív ellenzéki pozíciójukkal. A legújabb burgenlandi önkormányzati törvény-novella (annak 2018. 05. 16-i változata) német és magyar nyelven megtalálható az alapítványunk honlapján. A 99. §-t tartalmazó törvény lényegét jelen szűkös keretek között csak két alapelv: helyi demokrácia

és helyi hatékonyság alapelvek kiemelésével, az azokhoz kapcsolható néhány fontos törvényi rendelkezés ismertetésével próbálom megközeleltíteni. A harmadik alapelv: a jogállamiság alapelveinek helyi követelményeit és a burgenlandi megoldásait (a tartományi állami felügyelet, az alkotmánybíróági-közigazgatási bírósági felülvizsgálat témaköreit) 2018 júniusában még nem lehetett feldolgozni. Ez a feladat egy most induló kutatásra vár, ennek végeredményeit egy később megjelenő kiadvány összesíti. Alkotmánytani vizsgálódások során az osztrák alkotmány szövegéből többféle alapelv csoportosítható. Jelen önkormányzati elemzésben viszont kevesebb és összevontabb három alapelvi csoportot: demokrácia, hatékonyság, jogállamiság különítettem el.

1. A helyi demokráciához kapcsolható, tőlünk eltérő megoldások

- A jobb helyi demokráciával és a hatékonyabb döntés-előkészítéssel és végrehajtással függ össze a helyi demokrácia alapelvét szolgáló osztrák megoldás például az, hogy nemcsak deklarálják, hogy a helyi képviselőnek kötelező a képviselő-testület ülésein részt venni, hanem szigorú következményt fűznek ezen demokratikus követelmény megsértéséhez. Nevezetesen a mandátum gyakorlás megtagadásának számít, ha a képviselő-testület tagja egymást követően háromszor távol marad a képviselő-testület, az előjáróság, vagy a vizsgálóbizottság szabályosan összehívott üléseiről. A mandátum megtagadása a mandátum elvesztésével jár, amit a tartományi kormány végzésben mond ki.
- Az előjáróság a polgármesterből, egy vagy két polgármester helyettesből, és a többi előjárósági tagból áll. A képviselő-testületi tagok számától függően az előjáróságnak 3-7 tagja lehet. A képviselő-testületben megjelenő pártok az ott elfoglalt részarányuk alapján jogosultak a képviseletre az előjáróságban. Az előjáróság döntés-előkészítő szerv, de törvény által előírt operatívabb jellegű ügyekben döntést is hozhat. Az arányos képviseleti elv a gyakorlatban azt eredményezi, hogy az előjáróságnak a képviselő-testületben többséget képező képviselőkön túl tagja még a kisebbségben lévők csoportjába tartozó képviselő is.

- A polgármestert az 1987-es törvény alapján a képviselő-testület választotta. Később az alkotmányos szabályok lehetővé tették a polgármester közvetlen választását. Burgenland most ezt a megoldást követi, amihez hozzátartozik, hogy népszavazással a polgármester visszahívható! Népszavazást akkor kell tartani, ha ezt a képviselő-testület kétharmados többséggel hozott határozatában kezdeményezi. A visszahívást kimondó helyi népszavazási döntésben a helyi választók legalább 40%-ának részt kell venni, és a leadott szavazatok több mint felének a visszahívással egyetértő tartalmú szavazatnak kell lennie.
- A demokrácia képviseleti formáin túl az új burgenlandi szabályozás a részvételi demokrácia többféle formáját sorolja fel:
 - Lakossági fórumot tájékoztatási és a kommunikáció előmozdítása céljából hívhat össze a polgármester. Lakossági fórumot az egyes településeken külön-külön is meg lehet tartani, az egész település számára is lehet ilyen fórumot (falugyűlést) tartani.
 - A képviselő-testület saját hatáskörébe tartozó ügyekben, tervekkel és programokkal kapcsolatban közmeghallgatást hirdethet meg az egész településen, vagy annak egy részén. A közmeghallgatás célja, hogy az adott ügyre vonatkozóan megismerjék a település tagjainak az akaratát. A közmeghallgatás megtartását kezdeményezheti a polgármester, illetve a választásra jogosultak 20%-a. A közmeghallgatást a képviselő-testület rendeli el, annak eredményéről köztelező a képviselő-testületben tárgyalni és dönteni.
 - A polgári kezdeményezés joga kiterjed a község hatáskörébe tartozó rendeletek, egyéb döntések meghozatalára, módosítására, vagy hatályon kívül helyezésére. A hatáskörrel rendelkező szerv köteles egy éven belül döntést hozni, ha a kezdeményezést a választójogosultak 20%-a támogatta. A hatáskörrel rendelkező szerv döntését az önkormányzat hivatalos hirdetőtábláján kell közzé tenni.
 - Gyakorlati szempontból érthető, hogy a települési tagok együttműködése címszó alatt sorolják fel a közvetlen demokrácia legfontosabb döntéshozó fórumát: az olyan típusú helyi népszava-

zást, amikor a választók arról döntenek, hogy a képviselő-testület által hozott határozat hatályba lépjen-e. A népszavazást a képviselő-testület, a polgármester, vagy a választásra jogosult polgárok 25%-a kezdeményezheti, ha a kezdeményezés a választójogosultak 25%-ától jön, akkor a képviselő-testületnek kötelező elrendelnie a helyi népszavazást. Az érvényes népszavazáshoz a választásra jogosult polgárok legalább 40%-ának a részvételére van szükség, de ha a leadott érvényes szavazatok több mint a fele „nem”, úgy a képviselő-testület határozata nem lép hatályba.

- Minden helyi választópolgárnak joga van az önkormányzathoz petíciót benyújtani, és az önkormányzat testületei előtt panaszt emelni. A fenti esetekre vonatkozó egyik közös előírás szerint a községi önkormányzat testületeinek megválasztása, a személyi ügyekre, a helyi adókra és díjakra vonatkozó önkormányzati határozatok esetében nem lehet közmeghallgatást tartani, polgári kezdeményezést tenni, vagy népszavazást kiírni.
- A törvény más fejezetében még arról rendelkezik, hogy a polgármester, az előljárást meg hallgatva, elkészíti a község költségvetésének tervezetét, azt az önkormányzat hivatalában kifüggesztik. A tervezetre bármelyik helyi választópolgár írásban kifogást emelhet, amit a képviselő-testületnek a költségvetési vita során fontolásra kell venni.
- A burgenlandiak utaltak arra, hogy nemzetközi trendnek látják a részvételi (együttműködési) demokrácia formáinak számbeli növekedését. Ezért a nemzetközi önkormányzati szövetségekben való tagságuk révén, külföldi önkormányzatokkal való kétoldali kapcsolataikban vizsgálják, hogy miként kapcsolódhatnak be az új megoldások átvételébe. Jelenleg az ú.n. részvételi költségvetés kipróbálásán és bevezetésén dolgoznak.

A burgenlandi törvények által szabályozott fenti demokratikus megoldásokat magyar összevetésben úgy lehetne egyrészt összefoglalni, hogy a szabályozott intézményeket tekintve a részvételi demokrácia választható megoldásai területén nálunk sokkal szélesebb a választék, mint mondjuk az osztrák polgármesterekkel és az önkormányzati érdekszövetségi vezetőkkel folytatott megbeszéléseken arról értesül-

hettünk, hogy a gyakorlatban megfelelően alkalmazzák ezeket a rendelkezéseket, nem jellemző azok kikerülése. E megállapítást erősítő kivétellel mindig szembesülni lehet. Ilyen kivételes példaként említjük, hogy bár a burgenlandi községi törvény előírja a képviselő-testületi ülések nyilvánosságát, az egyik kis község szűk üléstermében azt tapasztaltuk, hogy a képviselői székeken túl nincs más ülőhely, és helyi tévé- közvetítés sincs. Felvetésünkre a polgármester azt válaszolta, hogy a terem egyik sarkában van állóhely (?), aki érdeklődik, az oda bejőhet, az előterjesztéseket, a döntéseket, az ülés jegyzőkönyvét a hivatalban a helyi polgárok megnézhetik. Másrészt a két ország közti demokratikus különbségek összefoglalásakor ki kell emelnünk a demokratikus hagyományok és kultúra részbeni eltéréseit. Az osztrák választott szövetségi, tartományi, önkormányzati testületekben gyakori a „nagy koalíciós” központi vagy helyi kormányzás. A nagy koalíciók, vagy döntő fölénybe terelt egypárti kormányzás nem mond le a kisebbségben lévő konstruktív ellenzékéről, az ellenzékét a demokrácia elengedhetetlen részének tekintik. Kismarton polgármestere például elmondta, hogy nemrég növelték az ellenzék ellenőrzési lehetőségeit, a napirendi pontokra vonatkozó kérelmezési jogaikat. A választási kampányok küzdelmeit a választások befejezése után náluk is lezárják. Ezt követően a demokratikus verseny kiegészül az együttműködés lehetőségeivel. A polgármester utalt rá annak ellenére, hogy a városi képviselő-testületben a jobboldal nagy többséggel bír, mégis szoros együttműködést folytatnak a többi párttal. Tudják azt is, hogy vannak érzékeny témák, amiben az ellenzék inkább ellenáll, ilyenkor a polgármester feladata, hogy a személyes és informális megbeszéléseket szervezzen. Más országok demokratikusan viselkedő polgármesterei – az osztrákokhoz hasonlóan – törekszenek tompítani a szélsőségesen éles ütközéseket, keresik, hogy a többség részéről milyen újabb és újabb kompromisszumokat tudnak felajánlani. A szakirodalomban és más országok gyakorlatában a fentiekől eltérően közelítik meg a koalíciós párttal, vezető képviselőjével való szorosabb együttműködés követelményét. Ez esetben még az érzékeny eltérések területén is együtt és nem egymás ellen kell kormányozniuk.

2. *A demokrácia alapelve (alapkövetelménye) mellett szintén kiemelten fontos a hatékonyság alapelve az önkormányzati rendszer szabályozásában, főként pedig a szabályok gyakorlati megvalósításában*

- Az olyan helyi szervezetrendszerben, ahol sok a kisebb méretű községi önkormányzat, vagy a nagyvárosi szűkebb agglomerációs övezetben ismert hatékonyságnövelő eszköz a központilag segített önkéntes társulás, illetve a központilag elrendelt kötelező társulás. A magyar rendszerváltoztatás idején szétváltak az állampárti szocializmusban politikai kényszerrel kialakított községi közös tanácsok. Nálunk az önállósult kisebb községek és a politikai közvélemény az önkéntes társulásos rendszer kialakítását támogatta, és ellene voltak minden újabb állami kényszerrel létrehozandó községi együttműködésnek (a törvény által előírt kötelező társulásos rendszernek). Ezen – az akkor általános – felfogással szemben idehaza eredménytelenül hivatkoztunk a fejlett nyugati demokráciák akkori felfogására, így például a községtársulásokról szóló 1986. évi burgenlandi törvényre, amelyek az önkéntes társulási forma mellett lehetővé tette a szövetségi törvény, vagy a tartomány döntése alapján kötelezően létrehozandó társulási típust. Közel három évtized elmúltával alkotmányi és 2/3-os törvényi szabály kivételesen lehetővé tette a kötelező társulási formát, ám de az alkotmányi és a törvényi szabályozás után 7 év alatt nem születtek kötelező társulások elrendeléséről szóló jogszabályok. Ezért fontos lenne, ha áttekintenénk a Burgenlandban követett korábbi gyakorlatot, valamint a 2018 községi novella 5 fejezetét, ami az önkormányzati szövetkezések, igazgatási társulások, az önkormányzati együttműködések megújított szabályait részletezi.
- Két vagy több egymással határos községi önkormányzat Burgenlandban önkéntesen egyesülhetnek, a települések akarata ellenében történő egyesüléshez viszont tartományi törvényre van szükség. Amint említettük Ausztriában nem tervezik az önkéntes vagy kötelező egyesítések széles körben való kampányszerű megvalósítását.

- Ausztriában igen hatékonyan használják ki a jó feladat- és hatáskör telepítés többféle lehetőségét. Többek közt jól ismerik, és ezért nem tartózkodnak attól, hogy a községi önkormányzatoknak nálunk szélesebb körben adjanak helyi (alapszintű) jóléti és biztonsági feladatokat. A méreteiben a magyar kisebb megyék méreteihez hasonló Burgenland tartományban a választott tartományi kormányzathoz telepít bizonyos középfokú közszolgáltatások és speciális közszolgáltatások szervezési-szabályozási feladat- és hatásköreit. Ezzel szemben a helyesen megőrzött, de túlzottan elgyengített megyei önkormányzatainknak például nincs érdemi közszolgáltatási-szervezési kötelezettsége.

A hatékonyság része a pazarlás. Nálunk többek közt pazarló dolognak tartom, ha nem megfelelően használják ki a megyei önkormányzatok potenciális középszintű feladatvállalási lehetőségeit, a kiszélesíthető feladatmegoldó képességeit és költséghatékonyságot előmozdító erőforrásait (személyi-pénzügyi és vagyoni kapacitásait). A hatékonysági alapelv átfogó közigazgatási értelmezésben szerintem magába foglalja egyrészt a célszerűséget, az eredményességet és a hatásosságot. Másrészt magába foglalja az erőforrások gazdaságosságát és takarékos felhasználását. Harmadrészt a hatékonysági fogalmon belül megjelennek fenti célokat szolgáló módszerek, ezek között az alábbi fogalompárok: a centralizáció-decentralizáció; a centralizáció-dekoncentráció; az összevonás-szétválasztás-társítás; a koncentráció-delegálás; az egyszerűsítés-komplexbé tétel; a gyorsítás-lassítás; a csökkentés-növelés. Témánk szempontjából a centralizációs-decentralizációs módszerek ausztriai helyzetére koncentrálnva röviden azt állapíthatjuk meg, hogy az osztrák rendszer azért hatékony, mivel az erős decentralizált önállóságot a szintén erős centrális állami irányítást és felügyelet keretébe helyezték. Ezen túlmenően figyelmet szentelnek arra, hogy miként lehet a két összehangolandó fogalompár esetleges túlzásait korlátozni és csökkenteni.

Felhasznált irodalom

- Az Osztrák Köztársaság szövetségi alaptörvénye In: Trócsányi László-Bodó Attila (szerk.) Nemzeti alkotmányok az Európai Unióban 1066 p. Budapest, KJK-KERSZÖV Kiadó 2005. (23-109. pp.)
- Kara Pál: Önkormányzatok Ausztriában. Magyar Közigazgatás 1990. 4. szám (225-337 pp.)
- Szamel Katalin: Ausztria közigazgatás In: Szamel Katalin, Balász István, Gajduschek György, Koi Gyula (szerk.) Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása. 970 p. Budapest, Complex Kiadó, 2011. (530-534 pp.)
- Hoffman István: A városi kormányzás keretei a német nyelvű államokban ACTA FACULTATIS POLITICO-IURIDICAE UNIVERSITATIS SCIENTIARUM BUDAPESTI NENSIS DE ROLANDO EÖTVÖS MÖMINATE 49 p BUDAPEST, 2012. (7-25 pp.)
- Zeller Judit: Osztrák Köztársaság In: Chromowski Nóra-Darnóczi Tímea (szerk.) Európai Kormányformák Rendszertana. 678 p Budapest, HVG-ORAC Kiadó 2007 (136-154 pp.)
- Burgenlandi Önkormányzati törvény (2018.05.16-i változat) www.dhkfa.hu (letöltés dátuma 2018.07.02.)

3. fejezet

Az osztrák önkormányzatok jó gyakorlatai

3.1 A jó gyakorlatok átvételéről

Tippek, tanácsok, javaslatok a helyi szinten való megvalósításhoz

Habár minden település, minden közösség más és más, mégis körvonalazhatók többé-kevésbé megegyező alappillérek és keretfeltételek valamennyiük számára. Ezek olyan stratégiai célkitűzéseket tartalmazó szabálysoporként ragadhatók meg, amelyek a cél megfogalmazásától az alkalmazott végrehajtási stratégia kiválasztásán át egészen a megvalósításig kísérik, vezetik a kis- és középtelepüléseket.

„Minden szervezet egyedi.” Ez a mondás önmagában kifejezi, hogy nem lehetséges egy „jollyjoker”, minden esetre abszolúte alkalmazható stratégia kialakítása. Egy felmérés, amely az internet közzsférában játszott szerepét mérte Európa államaiban, kiderítette, hogy az állampolgári elégedettséget leginkább a következő, e-ügyintézés által nyújtott előnyök fokozzák: legelőkelőbb helyen szerepelt a munkafolyamatok felgyorsulása, második helyen az e-szolgáltatások beindítása és fejlesztése, mögötte pedig a költségek csökkenése. Ezeknek az előnyöknek az eléréséhez azonban stratégiaiak előremutató megfogalmazására és hatékony kommunikációjára van szükség, valamint a folyamatok korszerűsítésére, újrászervezésére. Az új technológiák használata elengedhetetlen, de nagyon fontos a best practice példák megszívlelése is. Ezek révén egy szervezet évi 20-30%-os költségcsökkenést képes produkálni.

Fontos, hogy a szükséges intézkedések az átfogó e-közigazgatási stratégiába illeszkedjenek. Ez alapján lehetséges a prioritások meghatározása, figyelve arra, hogy a végső célt soha ne tévesszük szem elől. A koordinálatlan stratégia sem az ügyfelek, sem a dolgozók számára nem átlátható, és jelentős erőforrás-pazarláshoz vezet. A stratégiai tervet mindenképpen tanácsos írásba foglalni, egymást követő lépésekre osztani, azokhoz időintervallumot rendelni, és a megvalósítás fázisai után a controlling mikéntjének megtervezéséről sem szabad megfeledkezni.

3.2 Példa a stratégia felépítésére

Célkitűzés

Mindennek az alapja a fontos és a nem fontos tényezők egymástól való elkülönítése. A gyakorlat már bebizonyította, hogy a stratégia tervezése során szerzett tapasztalatok és véleménycserék gyakran gyümölcsözőbbek, mint a tulajdonképpeni output, vagyis a stratégiai terv. Találón utal erre a mondás: 'plans are nothing – planning is everything.' A stratégia-tervezés valójában egy kreatív tevékenység, és nem pusztán analitikai eljárás. Minden település számára jelentős cél – többek között – a pénzügyi működés alapjainak lerakása, a lakosság életszínvonalának biztosítása, jó kapcsolat kialakítása és fenntartása az állampolgárokkal, vállalkozásokkal és közintézményekkel. Egy vízió nem akkor hatékony, ha rendkívül komplexen van megfogalmazva, hanem akkor, ha a jövőt minél egyszerűbb szavakkal írja le, amely egyszerűen, érthetően kommunikálható és be is tartható a jövőben.

A célkitűzés folyamatába a lakosságot és az önkormányzati dolgozókat is tanácsos bevonni, az igények, valamint a településen rendelkezésre álló know how felmérése érdekében. További előnye a lakossági bevonásnak, hogy mindkét fél képet kap az éppen zajló folyamatokról.

Az e-közigazgatás bevezetésére külön stratégia is készíthető, de a téma lehet akár az átfogó települési stratégia egyik alpontja is.

Analízis

Környezeti vizsgálat

Egy stratégiai terv számára elengedhetetlen, hogy az adott települést környezetében vizsgálja és helyezze el. Az e-önkormányzat témája esetén például okvetlenül figyelembe kell venni az európai E-Government i2010 akciótervet, amelynek fő célkitűzése a hatóságok elektronikus szolgáltatásnyújtási tevékenységének felgyorsítása. Ausztriában 2004 óta hatályos az E-Government-Gesetz, amely a téma alapvető keretszabályát képezi.

Érdemes más települések példáit is megvizsgálni, akár konkurensnek, akár potenciális együttműködő partnernek számítanak.

A települések (ön)vizsgálata

Az önkormányzati rendszer reformjáról szóló párbeszédék megindulása óta (a '90-es évek vége óta) ellentétben áll egymással az önkormányzatok által a vállalkozások számára teremtett környezet a hatékonysággal, ügyfél-, minőség- és versenyorientáltsággal.

A CAF és az eLoGoAssess önértékelési modelljei azonban kiváló lehetőséget teremtenek arra, hogy az önkormányzatok szembesítsék önmagukat a status quo-val. Míg a CAF a total quality management alapelveivel veti össze az önkormányzat egészét, addig az eLoGoAssess az e-önkormányzatiság speciális területére koncentrál. A BEGIX és az eLoGo önértékelési modelljei a közösségen belüli e-önkormányzati tevékenységek kiértékelésére szolgálnak, ám aktualitásuk kétséges. Az aktualitás követelményének leginkább megfelelő, legprofibb önértékelési eszköz a települések számára a CAF.

Stratégia kialakítása

Elérkezett a stratégia konkrét megfogalmazásának ideje. Hogyan kell megfogalmazni a „sollent”, vagyis azt, hogy „mi legyen?” Milyen együttműködési lehetőségek adóttak? Milyen infrastruktúrát lehet az állampolgárok számára rendelkezésre bocsátani? Hogyan elégíthetők ki a fennálló igények a leghatékonyabban? Milyen mértékű pénzügyi eszközök állnak rendelkezésre? Milyen kommunikációs formák használata a legjobb?

A kis- és középtelepülések számára fontos, hogy ilyen és ezekhez hasonló koncepcionális kérdésekre megtalálják a választ.

Good practice példák használata

A good practice példák a legjobb, leghasznosabb eszköznek bizonyultak Ausztriában 2006-os bevezetésük óta. A különböző eljáró példák felsorolása és kiértékelése természetesen csak tájékoztató jellegű és nem is töre-

kedhet teljességre. Nem szokás azonban ezeket a példákat az angol 'good practice' kifejezéssel illetni; ezek olyan precedensek, amelyek az adott közösségben hasznosnak, gyümölcsözőnek bizonyultak, s ezért bátran követendőek. Magától értetődő azonban, hogy minden település önmagának köteles meghatározni, melyik példa illik rá a leginkább, s a példa átvételekor sem „receptszerűen” kell eljárnia, hanem a már járt utat saját egyediségeihez tanácsos igazítani. Be kell vetni a település saját innovációs erejét.

Úrlapok használata

Linz városa jó példával jár elől a formanyomtatványok és a komplexitást igénylő tranzakciók terén. 2006-ban már 46 eljárást lehetett online űrlappal indítani. Könnyen belátható, hogy az olyan egyszerű felépítésű űrlapok, mint pl. kurzusokra való jelentkezés, bolhapiac bejelentése, vagy éppen temetkezési engedély iránti kérelem, nagyobb eséllyel intézhetőek online, s ezzel az önkormányzat önmagának időt és energiát, az ügyfeleknek pedig ezeken túl pénzt is spórol. Az e-aláíráshoz kötött űrlapok (születési kivonat-kiállítás igénylése, kommunális adó bevallása, stb.) fel-tűnően ritkábban kerülnek igénybe vételre.

Korábban már említésre került, de igazi sikertörténetként itt is kiemelendő a bécsi grillezőhely-foglalás jól működő online mechanizmusa.

Ajánlott igen nagy hangsúlyt fektetni arra, hogy egyszerű formanyomtatványok kerüljenek kialakításra. Ezek olcsón – vagy éppen ingyenesen – rendelkezésre bocsájthatók, és a leggyorsabb eredményt hozzák idő- és költségtakarékosság terén.

Controlling

A sollen (legyen) – ist (van) típusú összehasonlítások elkészítése a különböző számadatok analízise mellett gyors és kvalitatív döntéseket ill. intézkedéseket tesznek lehetővé a cél elérése érdekében. Mivel a kis- és középtelepülések számára – a vállalkozásokkal ellentétben – kisebb arányú mozgósítható pénzügyi erő áll rendelkezésre, az e-önkormányzatiság terén különös figyelmet kell fordítaniuk az ügyfél-elégedettségre.

3.3 E-közigazgatás

Azok a közösségek, amelyek az e-önkormányzat témáját kiemelt területté nyilvánították, átlagosan sokkal jobban teljesítenek, mint azok, amelyek nem tették ezt meg.

Az önkormányzatok klasszikus feladata, kihívása és felelőssége az, hogy a jogszabályok által rájuk testált feladatköröket a lehető leghatékonyabban valósítsák meg. Ehhez a célorientált erőforrás-használat éppúgy hozzátartozik, mint a potenciálok kiaknázása és a dolgozók kompetenciáinak fejlesztése. A minőség- és tudásmenedzsment modern válfajai előmozdítják az ilyen jellegű feladat-megvalósítást. Az információs és kommunikációs technológia stratégiai tervezése és irányítása ugyanolyan fontos szerepet játszik itt, mint a menedzsment egyéb területei.

Az EIPA egyik tanulmányából világosan kiderül, hogy a politikai és adminisztratív irányítást végző személyek koncepcionális fontosságúak az e-közigazgatás sikerében. A régi, bevált szabályokkal való szakítás, új utak felfedezése és a dolgozók felé való közvetítése, elkötelezettség, a jövőre vonatkozó „víziók”, ügyfél-orientáltság – így jellemezhető a sikeres menedzser, aki képes a cél elérése érdekében szükséges változtatások keresztülvételére.

Az e-közigazgatás bevezetése elé gördülő speciális szervezési akadályok, nehézségek túlnyomó részben a következők:

- szervezeti támogatás hiánya
- belső ellenállás a folyamatok megváltoztatásával szemben
- továbbképzés hiánya
- az új technológiák bevezetésével kapcsolatos nehézségek
- centralizált döntéshozatalra irányuló döntéshozatali kultúra.

A dolgozókba való befektetés éppolyan fontos, mint az információs technológiába és a szoftverekbe forgatott pénz: a dolgozó bevonása, motivációja, informálása és továbbképzése nagyon fontos faktorok a sikerben, hiszen az információs technológiákat csak erre kiképzett és alkalmazkodóképes kollégák tudják hatékonyan használni. A továbbképzés alatt nem elég az egyszeri alkalommal „letudott” szemináriumokat érteni; csak (a munkahelyen és azon kívül is zajló) állandó továbbképzéssel lehet elérni, hogy a megfelelő ismeretek eljussanak és megmaradjanak a dolgozókban. Ehhez a kis- és középtelepüléseknek külső támogatásra is szükség-

gük van, mivel minél kisebb egy település, annál kevésbé specializált az önkormányzati dolgozók tudása. Az önkormányzati vezetésnek és a dolgozóknak hatalmas szerep jut; ha egy önkormányzati szerv költséges kampány segítségével állampolgárbarát imázst alakít ki magának, ezt a dolgozók elégtelen viselkedése, hiányos tudása sajnos nagyon hamar lerombolhatja.

Fontos továbbá, hogy a vezetőség legyen tudatában az e-közigazgatás fontosságának, másrészt pedig tisztában legyen vele, hogy az e-önkormányzatiság kialakítása az ő feladata is, sőt: jó példával kell elől járnia az online-applikációk használata terén, nyitott kommunikációt kell folytatnia az e-közigazgatás céljait illetően, és általánosságban jelen lenni a változás folyamataiban. Valamely önkormányzati dolgozó „kinevezése” felelősnek az e-közigazgatás ügyéért szintén megnöveli a többi résztvevő motivációját. A közhatalom dolgozói számára Ausztriában a szövetségi kancellári hivatal kidolgozott egy „iskolázási koncepciót”, amely alapján az egész országban bonyolítanak továbbképzéseket.

Nem szabad elfelejteni végül, hogy az e-közigazgatás folyamatos mozgásban van. Szinte naponta jönnek létre új és új fejlesztések, előrelépések. Mindenekfelett ajánlatos így különös figyelmet fordítani az újításokra, s annak megítélésére, mit és hogyan tudna az adott település, az adott közösség ezekből hasznosítani.

Benchmarking

A települések közötti összehasonlító adatok megfelelő alapot teremtenek arra, hogy a közigazgatás továbbfejlődjék, és a már meglévő potenciálok hatékonyan kihasználásra kerüljenek. Az összehasonlításra szánt adatok gyors és anonim megszerzését leginkább online projektekkal lehet elérni.

Benchmarking városok és községek számára

A Gemdat Oö ezen projektje – melyben a linzi egyetem, a Bertelsmannstiftung Deutschland és tizenegy pilot-közösség is részt vesz – egy ASP (application service provider) létrehozását célozza. Összehasonlításra

alkalmas elemek kerültek kidolgozásra, úgy mint óvodák, iskolák, szennyvízelvezetés, vagy éppen a dolgozók elégedettségi foka. Az éves adatbeszedés időbeli összehasonlítást is lehetővé tesz 1999 óta, valamint anonim összehasonlítást egy adott elem átlagával vagy legjobb teljesítményével. Online portállal is rendelkezik a projekt.

Állampolgári adatbank szolgáltatás

Guntramsdorf községe bizonyos online eljárásai számára állampolgári adatbankot tesz elérhetővé, pl. eb-bejelentés, óvodai bejelentkezés, lakhatással kapcsolatos kérelmek esetére. A kérelmező az online formanyomtatvány beküldése után automatikus e-mailt kap, amely tartalmazza az adatbankhoz vezető linket, felhasználónevet és jelszót, amelyek segítségével bármikor megtekintheti, milyen státuszban jár a kérelme elbírálása.

CMS honlaprendszer WAI-konformitással

A kommunális internetportálok piacának vezető szolgáltatója Ausztriában a stájerországi RiS (Regionales Informationssystem). A termék neve „RiS-Kommunal.” A szoftver 1998-ban került kifejlesztésre. 2006 november 14 óta a RiS-Kommunal megfelel a World Wide Web-Konsortium (www.w3.org) nemzetközi irányelveinek. Látássérült személyek számára a honlap korlátlan nagyítási lehetőséget biztosít, sőt, vakok számára felolvasási funkciót nyújt. Az oldal fogyatékos személyek számára egyelőre nem optimalizált.

A rendszert több mint 1000 község használja Ausztriában és a szomszédos államokban. A mit a rendszer ajánl:

- információs platform az egész községről, a közösségtől kezdve az egyesületeken át a vállalatokig;
- hivatalos eljárások online elérése;
- formanyomtatványok egységes elérése;
- televoting, chat és egyéb kommunikációs formák;
- zárt munkacsoportok számára extranet;
- alkalmazások integrációja, pl. WebWahl;

- a megadott adatok további feldolgozása;
- decentralizált karbantartás az adatbankban;
- WAI-konformitás a 3.0 verzió óta.

Az „Online Medien 2005“ felmérésből a községi honlapok egyre növekvő jelentősége derült ki. A mért egy hónapban az állampolgárok 52%-a meglátogatta a lakóhelye szerinti önkormányzat honlapját.

E-generáció

Ebreichsdorf községe megkísérli minél inkább bevonni a 14 és 21 év közötti fiatalokat a község életébe bevonni az internet segítségével.

Az e-generation.at egy állampolgári részvétellel zajló projekt, amely egy internetes portál segítségével zajlik több lépcsőben. A projekt a Szövetségi Adatbank közreműködésével jött létre. A meghívott 1084 fiatal közül több mint 200-an vettek részt a projekt 2005-ös nyári fázisában. Az erre kidolgozott 15 koncepció közül a fiatalok hármát prioritizálhattak. A község azt tervezi, hogy ezeket életbe lépteti.

E-formanyomtatványok

Európszerte az tapasztalható, hogy a hatóságok egyre inkább áttérnek a papír alapú ügyintézésről az elektronikus környezet használatára. Űrlapok esetén az erre való igény különösen erős. Egy felmérés kimutatta, hogy 2006-ban Ausztriában a népesség 45%-a vett már részt teljesen elektronizált ügyintézésben (pl. adóbevallás). A felmérés alapján az állampolgárok számára az a legfontosabb, hogy a különböző hivatalos eljárások formanyomtatványai elektronikusan benyújthatók legyenek (52%), másodikként pedig, hogy így kaphassák és fizethessék be számláikat (42%).

Umlauf község már többféle e-űrlappal is rendelkezik. Nem csak a kialakítás, de az adatforma is különböző: a doc, az rtf, a pdf és a html a leggyakoribb formátumok. Az állam egy ún. styleguide-ot fejlesztett ki azért, hogy megkönnyítse az űrlapok használatát az állampolgárok számára.

Abból a célból, hogy Felső-Ausztria községei állampolgáraik számára a lehető legegyszerűbben használható e-úrlapokat nyújthassák állampolgáraiknak a lehető legkedvezőbb költségek mellett, az Oberösterreichischer Gemeindebund létrehozott egy „formanyomtatvány-csoportot”, amely a községek képviselőiből és szoftverszolgáltató partnereikből tevődik össze.

Az Oberösterreichischer Gemeindebund 2007 óta úrlap poolt üzemeltet, amelyben a styleguide-nak megfelelő formátumú úrlapok találhatók.

A Bundesrechenzentrum GmbH formanyomtatvány szolgáltatása egy automatikus rendszer (www.formularservice.gv.at), amely a styleguide-nak megfelelő úrlapokat kezel WAI-konform működés mellett.

Exkurzus: Wahlkarte-igénylés. Ausztriában törvényben meghatározott akadályoztatási ok igazolása mellett a szavazást megelőző harmadik napig igényelhető az ún. Wahlkarte az illetékes önkormányzatnál. Az erre irányuló kérelmek egyre inkább elektronikusan érkeznek. A család lehetőségét elkerülendő, a jövőben azzal kell számolni, hogy a Wahlkarte digitális igényléséhez elektronikus aláírás lesz szükséges.

Talált tárgyak e-gyűjtőhelye

A talált tárgyak nyilvántartása 2002 óta az önkormányzatok feladata. A nyilvántartás ma már nem csak papír alapon, hanem digitálisan – az interneten – is vezethető, amelynek nagy előnye, hogy könnyen hozzáférhető valamennyi állampolgár számára. Az osztrák önkormányzatok számára két fejlesztés irányadó, a www.fundamt.gv.at és a www.fundinfo.at.

Egora

Az e-közigazgatás jogi és technikai alapjainak lefektetése után a Microsoft is beszállt az osztrák együttműködésbe e kérdésben. Az Egora nevű projekt keretében 2005-től a már működő e-önkormányzat modulok mellett új e-alkalmazások alapköveinek lerakása zajlik. Tizenegy város (Innsbruck, St. Pölten, Villach, Wiener Neustadt, Krems, Waidhofen an

der Ybbs, Eisenstadt, Wolfsberg, Vöcklabruck, Schwechat és St. Valentin) vesz részt az Egorában.

- Többek között az alábbi e-közigazgatás modulok kerültek kifejlesztésre:
- adatok átvétele és továbbítása
- e-payment funkciók elektronikus fizetéshez
- elektronikus aláírás.

Számlák elektronikus kézbesítése és befizetése

2003-ban léptették életbe a Kremsmünsterben a Bürgerportalt, amely mára számos regisztrált önkormányzatot, állampolgárt és vállalatot számlál. A résztvevő települések polgárai felhasználónév és jelszó, vagy egy állampolgári okmány segítségével tudnak belépni a rendszerbe, és például az alábbi szolgáltatásokat vehetik igénybe:

- e-billing (elektronikus díjközzlemények) PDF-formátumban
- e-számlakivonat
- vízóra-leolvasó formanyomtatvány
- online űrlapok építkezés, lakossági szolgáltatások, anyakönyvezés terén
- összeköttetés a talált tárgyak e-nyilvántartásával (www.fundinfo.at)
- e-payment

korábbi adatok archiválásos megőrzése.

Grillezőhely-foglalás

Nagy sikernek örvendő e-önkormányzati alkalmazás a bécsi grillezőhelyek online foglalását biztosító felület. Míg korábban az önkormányzati alkalmazottaknak meggyűlt a gondja a túlzott kereslettel a grillezőhelyek iránt, mára a Duna bal partján és a Duna-szigeten csak interneten keresztül foglalhatók ezek a helyek. A 16 rendelkezésre álló helyhez Bécs városa még grillszenet is rendelkezésre bocsájt max. 25 fő részére. Valamennyi grillezőhelyhez leírás, kép, az elhelyezkedést mutató térkép és online foglalónaptár tartozik, utóbbi a már lefoglalt időpontokat is mutatja.

Újbor-bejelentés

Az alsó-ausztriai Inzersdorf-Getzersdorf borvidéke 2004-ben léptette életbe „újbor-bejelentési” projektjét. A bejelentés kényelmes, otthonról bonyolítható bejelentést tesz lehetővé a bortermelők számára. Az önkormányzati honlapon keresztül automatikusan megtörténik a határidők betartásának ellenőrzése, és a kérelem – a sikeres beadás révén – a rendőrséghez, valamint a borászati- és élelmiszerlánc-felügyeleti szervhez kerül. Az internetről lehívható újbournaptár folyamatosan frissül. Ezt az eljárást azóta Krems városa is átvette. A megvalósítás public private partneship keretében történt az Unisys-szel.

Kommunalnet

A Kommunalnet 2005 óta Ausztria önkormányzatainak online ügyintézési felületeként működik, és számos lehetőséget kínál. A kommunalnet. at a szövetségi kormány Roadmap nevű akciótervének része az „eEurope 2005” projekt keretében, ezzel jelentősen hozzájárulva az osztrák e-közigazgatás sikeréhez.

A 2358 osztrák település közül 2007-ben 1788 volt a Kommunalnet regisztrálói között. Az oldal „törzsportál” olyan értelemben, hogy a saját honlappal rendelkező települések számos alkalmazást ezen keresztül érhetnek el (pl. bűnügyi nyilvántartás, központi választási nyilvántartás, idegenvezetők nyilvántartása, talált tárgyak nyilvántartása, iparkamarai nyilvántartás, cégjegyzék, stb.)

Lokale Melderregister (LMR)

Az LMR (kb. helyi bejelentési nyilvántartás) 2005 óta pilot üzemmódban működő internetes alkalmazás, amely bejelentési, személyi, valamint választási adatokat egyesít egy közös platformon. Az LMR törzsportálja az imént említett Kommunalnet.

Mobil vízóra-leolvasó

Weikersdorf 2004-ben indította el e-önkormányzati projektjét a vízóra-leolvasásra vonatkozóan, melynek keretében nem csak internetes, de mobil-applikációs leolvasást is lehetővé tesz. Egy négyjegyű kód megadását követően – amellyel az állampolgár hitelesíti magát – a mobiltelefonba begépelte leolvasási adat egyenesen az önkormányzathoz érkezik be. Erre adott „válaszul” az állampolgár megkapja a fogyasztására vonatkozó adatokat és az ezzel járó költséget. Korábban a vízóra-leolvasás személyesen – az önkormányzati dolgozó látogatásával – zajlott, amely az állampolgár otthon tartózkodását tette szükségessé.

Weikersdorf ezt a fejlesztést public private partnership keretében valósította meg az USU Rt. és az Objentis részvételével.

Multimédiás telefonfülkék

A Telekom Austria „multimédiás állomásai” olyan multimédiás internetes telefonfülkék, amelyek – folyamatosan szaporodva – behálózzák egész Ausztria területét. 2006 végén 600 ilyen telefonfülke működött. A szerződési kényszer miatt a Telekom Austria kénytelen nagy számban elhelyezni ezeket a fülkéket a közterületeken, a nagyarányú mobiltelefon-használat ellenére is. A fülkék a klasszikus telefon-szolgáltatás mellett videotelefonálást, internetezést, a beépített kamerával készített képek e-mailes továbbítását, valamint web-sms szolgáltatást ajánlanak. Így ezek a szolgáltatások olyan személyek számára is elérhetőek, akik nem rendelkeznek internet-hozzáféréssel.

Online kérelembenyújtás és online iratbetekintés

Salzburg városa 7 különböző eljárási területen kínál összesen 25 olyan eljárást, amelyek az interneten keresztül kényelmesen lebonyolíthatók.

Ennek során hitelesítéshez nem kötött, valamint hitelesítéshez kötött alkalmazások között differenciál. (A hitelesítés felhasználói név-jelszó párossal, vagy kártyával történik.) Az online eljárás megindítása után lehetőség van az iratokba való elektronikus betekintésre is.

Online helyiségbérlés

Aki a kremsmünsteri kultúrház vagy a sportcsarnok kibérlését tervezi, ezt 2005 óta már teljesen papirmentes formában bonyolíthatja le, a kérelem benyújtásától a foglalás megerősítésén át egészen a számla kiegyenlítéséig. Ez a megoldás a korábban már említett Bürgelportal-on keresztül valósul meg.

A közbeszerzések optimalizálása

A közbeszerzésre vonatkozó joganyag az elmúlt években komplex jogterületté növelte ki magát. Linz városa 2003-ban indította az internet alapú „V-Opti“ (Vergabe-Optimierung) projektet, s azóta a közbeszerzéssel járó valamennyi papírmunka lebonyolítható már az elektronikus térben. A munkafolyamatok optimalizálásra, az űrlapok egységesítésre kerültek.

A választások lebonyolítása Felső-Ausztriában

2003 óta a helyi önkormányzati választások lebonyolításához Felső-Ausztria legtöbb önkormányzata az Oö. Gemdat „WebWahl“ nevű szoftvert használja. Az integrált ügyintézés révén az adatok állami (felső-ausztriai) szintre futnak be, a települések számára kötelező is az elektronikus adattovábbítás. A szoftver a választások és népszavazások előkészítésében, valamint lebonyolításában is segítséget nyújt.

Bejelentési igazolások

Az e-közigazgatás iskolapéldájaként 2003-ban online bejelentési igazolás került bevezetésre. A mérföldkövek az eljárásban mind elektronikusak: online űrlap, digitális aláírás, e-fizetés, online kézbesítés.

Közösségek közötti együttműködés – regionális információs platform

Linz-Land körzet települései az RiS-Kommunal weblaprendszerre építve létrehozta egy közös információs platformként szolgáló honlapot, amely az egyes települések adatait egyesíti és így prezentálja. Az érdeklődő egy szempillantás alatt tájékozódhat a körzet rendezvényeiről, egyesületeiről, gazdaságáról és egyéb fontos információkról. Az adatok az RiS adatbankjában kerülnek tárolásra, s ezért az egyes településeknek nem okoznak további költséget. A platform hírlevél szolgáltatást is nyújt.

Közösségek közötti együttműködés a bérelszámolás terrénumán

Az „WebLohn” nevű ASP-szoftver egy átfogó internetes applikáció, amely Ausztriában az Oö. Gemdat, a Nö. Gemdat és a KufGem jóvoltából működik. Az alkalmazás egy centralizált adatbank előnyeit egyesíti a rugalmassággal, bármikori lekérdezési lehetőséggel. Számos levonás (jövedelemadó, tb, stb.) automatikusan be van a rendszerben állítva, a kifizető szerv csak online beállítja az esetleges szükséges változtatásokat az automatikus beállításokhoz képest, és megadja, mikor kerüljön az adott személy bére elszámolásra. Az egyszerű kezelőfelület és a kényelmes online ügyintézés révén a Weblohn igencsak megkönnyíti az egyébként meglehetősen komplex bérelszámolási folyamatok bonyolítását.

Az önkormányzatok bérelszámolása (pl. Mondseeland települései, Helfenberg/Ahorn) mellett például Kremsmünster is településközi együttműködés keretében bonyolítja a bérelszámolást a szomszédos kistélepülés, Rohr/Kremstal számára.

3.4 Településtervezés és -fejlesztés

Bevezető

A következő példák betekintést nyújtanak a helyi központok megerősítésének lehetőségeibe, a belső fejlesztésre irányuló intézkedésekbe és a helyi illetve regionális település-tervezés kialakításába. Nem kifogástalan sikertörténetekről, vagy egy az egyben alkalmazható intézkedésekről van szó; a példák elgondolkodtató ötletek és ajánlások a városok és régiók területfejlesztése témájában, és arra szolgálnak ösztönzésül, hogy az elkövetett hibákból tanuljunk, a jó példát átültessük, és újat alkossunk. A német közlekedési minisztérium baden – württembergi támogatási programja „A térségek nyernek a fejlődés által” címmel városoknak, községeknek, körzeteknek és a társulásoknak ajánl finansziális támogatást Németországban, annak érdekében, hogy mozgósítsák a település fejlődési potenciálját a tér gazdaságos felhasználása mellett. A program olyan ötleteket, koncepciókat és előzetes terveket támogat, melyeknek a célja egy tömör, élhető településszerkezet, továbbá vonzó településközpont, jó ellátással a termékek és szolgáltatások terén. A projekt támogatás pl. a következő pontokra helyez hangsúlyt:

- konkrét rendelkezésre álló ingatlanok fejlesztése
- a potenciálok összegyűjtése és az eredmények prezentálása az interneten
- átfogó fejlesztési koncepciók kidolgozása (az elkövetkező évekre, évtizedekre kiterjedően)
- a fejlesztési tervek kommunikációja a lakosság felé
- a belülről táplálkozó fejlesztések finansziális előnyeinek ábrázolására szolgáló modell kidolgozása.

A belvárosi településfejlesztés egyik alapvető problémája manapság, hogy egy új építésű családi házzal szemben elvárás a potenciális lakók részéről, hogy zöldterületre épüljön. A területtervezés számára pedig vajmi kevés eszköz áll rendelkezésre a belvárosi lét propagálására, habár a megfelelő intézkedésekkel ez mégis végrehajtható. Általánosságban megkísérelhető a belvárosi fekvésű ingatlanok és építési területek marketingkampánya, hirdetések közzététele, támogatási programok kiszélesí-

tése. A cél, hogy a belváros lakóhelyként is vonzó legyen az állampolgárok számára, ne csak kikapcsolódó- és munkahelyként.

A települések és különösen a centrumaik fenntartható fejlődéséhez elengedhetetlen a regionális kooperáció. Az „elefántcsonttorony-politika” és a potenciálok hibás kiaknázása (esetleg ennek hiánya) kerékkötői a fenntartható fejlődésnek. A regionális fejlesztési programoknak mindenképpen a települési, regionális és állami szint együttműködésére kell épülniük. Így biztosítható, hogy a regionális célok, alapvetések és a településfejlesztési intézkedések kölcsönös feladatmegosztásban kerüljenek megvalósításra a községek és az állami szint között. A regionális együttműködések lehetőséget teremtenek a településközi kereskedelmi és területfejlesztésre, valamint a rendelkezésre álló potenciálok optimális meghatározására a kereslet-kínálat keresztmetszetének mentén. Az osztrák önkormányzatok esetén az állam felépítéséből adódó sajátosságok, pl. a Land-határokon átnyúló összefogás lehetőségét is figyelembe kell venni.

Mit tehetnek az egyes települések? A vállalkozások városközpontban való elhelyezését, megtartását célzó intézkedéseket kell életbe léptetniük. Ezek közül kiemelten fontosak az adott államra, régióra specializált finanszírozást biztosító eszközök, amelyek kifejezetten a helyi gazdaságra és építőiparra vannak szabva. További intézkedések lehetnek a helyi fejlődés előmozdítására:

- az üzlethelyiségek bérleti díjának átvállalása vagy ez ehhez való hozzájárulás, illetve egyéb költségek, az önkormányzat számára befizetendő díjak elengedése (erről a témáról lentebb, az „üres-hely-menedzsment” keretében részletesebben szó lesz)
- a bezárkózó, külső forrásokat és kapcsolatokat elhanyagoló „elefántcsonttorony-politikával” való szakítás, regionális kooperációkban való részvétel, nyitás a szomszédos települések felé
- a személyzethiány feltöltése az önkormányzatnál, hiányzó finanszírozási lehetőségek hiányában bizonyos feladatkörök (pl. jegyző, orvos) kölcsönös megosztása a szomszédos településekkel
- a lakosság különböző csoportjainak – fiatalok, nyugdíjasok, szülők, dolgozók, munkanélküliek, fogyatékkal élők – bevonása a településfejlesztésbe (erről lentebb részletesebben szó esik majd)
- bizonyos objektumok, intézmények (pl. sportpályák, edzőtermek, iskolai épületek, laborok) szomszédos kistépülések közötti meg-

- osztott használata megállapodás alapján, településközi módon igénybevehető foglalkozások működtetése (pl. nyugdíjasklub, szórakozóhelyek, iskola utáni foglalkozások, óvodák)
- Hogyan tudja az adott állam (Land) támogatni a helyi szintű fejlődést a településeken?
 - absztrakt mintaterv kidolgozása az egyes régiók fejlesztésére a települések bevonásával, végrehajtási stratégiákkal, a prioritások és a résztvevők személyének (ill. típusának) meghatározásával
 - a települések ösztönzése a fejlesztési célok kitűzésére, konkrét projektek elindítására, továbbá rászorításuk a végrehajtásra
 - településközi kommunikáció ösztönzése, lehetőségeinek megteremtése
 - településközi intézmények létrehozása
 - az állami finansziális támogatások kiegyenlítése, igazságos elosztása a települések között; annak figyelembevételével, hogy az igazságos elosztás nem feltétlenül a számszakilag egyenlő elosztást jelenti, sokkal inkább az eltérő igényekhez és kiaknázandó potenciálokhoz igazodó proporciót
 - konkrét intézkedések a kisrégiók vonatkozásában, pl. vásárlóerő-elemzés, élhető termékellátás biztosítása, alternatív bevásárlási lehetőségek ösztönzése, a településközpontokban rendelkezésre álló kereskedelmi ingatlanok számának, volumenének felmérése
 - településközi kereskedelmi egységek létrehozása.

Best practice példák az „üresedési spirál” kezelésére

Wildon mezővárosában pár éve olyan fejlesztési folyamat indult, amelynek az a célja, hogy az életszínvonalat az állampolgárok bevonásával emelje, és a város vonzerejét, potenciálját a jövőre nézve is biztosítsa. Olyan témák tartoznak ide, mint a településközpont közlekedés-terheléstől való mentesítése, a kerékpárral való közlekedés támogatása, vagy az üresen álló üzlethelyiségekkel és lakásokkal való bánásmód. Sok más településhez hasonlóan Wildonban a városközpont egyre inkább kiürül üzletek szempontjából, míg a népesség stagnál vagy egyre nő. Az üzletek kivonulnak a perifériára, s megkezdődik egy „üresedési spirál.”

Arra reagálva, hogy 2005-ben Waidhofen an der Ybbs belvárosában az üzlethelyiségek már egynegyede üresen állt, a városban egy kifejezetten erre a problémára kinevezett koordinátor került kinevezésre. A politika, a gazdaság és a közigazgatás célorientált kooperációja révén 2005 és 2013 között sikerült valódi vásárlóerő-növekedést előidézni, kb. 30 új vállalkozást betelepíteni, és mindeközben számos üresen álló üzletet megtölteni. Mivel az üres üzlethelyiségek menedzsmentje a „földszinten” ilyen sikeres volt, a „waidhofeni modellt” kiterjesztették a lakások menedzselésére is. Egyik fő cél a belváros lakosságának 550 főről 1000 főre való emelése a 2020-as évig.

Eisenerz városa a népességcsökkenés extrém példája, s a lakosság szám csökkenésének valamennyi okát produkálja: születésszám-visszaesés, elvándorlás, öregedő társadalom. A város lakosságának átlagos életkora 54 év, amely a legmagasabb átlagéletkorú településsé teszi Ausztriában. A 19. századi iparosítás idején a térség nagyarányú fellendülésen esett át, amely egészen az 1960-as évekig kitartott. Az '50-es években 13.000 fő lakta Eisenerz városát. Már a hetvenes években, amint az acélipar lendülete alábbhagyott, megindult a népességvesztés (amelyet nagyrészt a munkahelyek leépítése indított el). A bányamunkák 1986-ban történő végleges befejezése után többé nem lehetett megállítani a lakosságcsökkenést. 2011-ben 5000-en lakták a települést, ami azt jelenti, hogy 1981 óta 45%-kal csökkent a népesség. A városvezetés megkísérelte a fenntarthatónak nem nevezhető lakosság szám-változást a város újjáépítésével és a városközpont erősítésével ellensúlyozni. 2012 óta kerül megrendezésre a Rostfest (kb. „rozsdafesztivál”), amely szerencsére bizonyos időre mégis aktivizálja a közösséget, és élettel tölti meg a várost. A fesztivál segítségével sikerült az első pár évben némi innovációt és befektetéseket vonzani a városba, s a város lakosságának mozgósítása mellett kívülről érkező személyeket is bevonni a helységbe. Eisenerz jó példa arra, egy hajdani fellendülés megszűnésének áldozatul eső település hanyatlása hogyan állítható meg. A művészet és a kultúra azonban a település-szépítésre és -kialakításra egyáltalán nem kínál alternatívát. Ugyanígy a kívülről bevonzott befektetések sem oldják meg teljes mértékben ezt a két problémát. Emiatt a kulturális fejlesztést a helyi szokások és a mindennapi élet szintjén kell kezdeni, s a jövőbe tekintő stratégia mellett a régió fontosabb szereplőit összekötni. A kultúra integratív hatással lehet a lakha-

tás, a kiháló településközpontok benépesítése, a gazdaság, az iparosság és kereskedelmi tevékenység, a turizmus, az iskola- és képzési rendszer, valamint a társadalmi szerveződések számára.

Egy EU-s tanulmány szerint – amely azt vizsgálta, hogyan tud a kultúra hozzájárulni a helyi és regionális fejlődéshez –, a kultúra döntő szerepet játszik az egyes régiók attraktivitásában, valamint az élet- és munkavégzési-színvonal emelésében; a kulturális tevékenységek és intézmények meghatározóak a régiók infrastrukturális fejlődése szempontjából (különösen a hajdani ipari területek érhetnek el messzemenő sikereket a kultúra bevonásával); a kultúra nagyban hozzájárul a turizmus fejlődéséhez, fenntarthatóvá teszi azt és emeli a színvonalát is; a vidéki és a kulturális tőke közötti interakció stratégiai jelentőségű a települések számára, és itt a kulturális örökség központi szerepet játszik.

Neunkirchen város „ötletműhelyét” építészekből, gazdasági szakemberekből és terület-tervezési szakértőkből álló csapat vezeti. Az Ideenwerkstadt műhelyei – melyek a lakosság, az ingatlan-tulajdonosok, a vállalkozások és a politikusok bevonásával működnek – arra szolgálnak, hogy helyi szinten megerősítésre kerüljön a jó ötletek és kezdeményezések „lehorgonyozása”, közösség számára való megtartása. Az egyesületet, amely a műhelyeket működteti, közpénzből tartják fenn, s a legtöbb foglalkozás ill. tevékenység igénybevétele ingyenes. 2012-ben nyitotta meg az Ideenwerkstadt egyesülete a neunkirchenei helység-ügynökséget, melynek működési idejét egy évben állapították meg. A filozófia az volt, hogy az üzlethelyiségek helyzetére nem problémaként tekintenek, hanem olyan lehetőségekként, amelyek a belvárost gazdagítják. Felmérték az üzlethelyiségek elhelyezkedését, s regisztrálták az üresen állókat. Fény derült az üzlethelyiség-tulajdonosok azon hozzáállására is, hogy nem szívesen bocsájtják rendelkezésre a helyiségeket közösségi használatra, ahol a használat mikéntjét az egyes használók között jogi megállapodás szabályozza. Erre reagálva elkezdtek egy olyan támogatási hálót kiépíteni, amely a potenciális közösségi használókat segíti; ez a hálózat kereskedelmi kamarákat, regionális innovációs központokat, építész cégeket és egy helyi bankot foglalt magában. Végül online-adatbankot alapítottak a belváros valamennyi szabadon álló üzlethelyiségének „börzsjeként.” Az egész projekt kb. 25.000 euróból megvalósult, melynek 50%-át állta Neunkirchen települése, a másik felét Felső-Ausztria fizette.

Az üresen álló objektumok állandó menedzsmentjének kialakítása települési szinten információs- és kontaktsomópontként szolgál a kereslet és a kínálat között. A legalapvetőbb dolog, amelyre az „üreshely-menedzsmenthez” (Leerstandsmanagement) szükség van, egy kataszter, amely átfogó információkat tesz közzé digitálisan és mindenki számára hozzáférhetően. Ennek a nyilvántartásnak tartalmaznia kell az objektumra vonatkozó fő paramétereket, képeket, a bérleti díjra és a rezsi-re vonatkozó tájékoztatást, eladó üzlethelyiség esetén a vételárat. Szükséges továbbá egy konkrét természetes személy megbízása az „üreshely-menedzsment” feladatával. Ez a személy felelős a finanszírozási és támogatási lehetőségek összegyűjtéséért, valamint azért, hogy ezek a lehetőségek – a nyilvánosság jegyében – minél szélesebb közönséghez eljussanak. Ugyanő felelős az üzlethelyiségekre vonatkozó szerződéskötések lebonyolításáért, továbbá tanácsadói tevékenységet is nyújt.

A földszinti üzlethelyiségek kiürülése által okozott imázsvesztés reális probléma a települések számára. Ennek a jelenségnek a háttérben gyakran nem más áll az üzlethelyiség-tulajdonosok oldalán, mint hogy nem rendelkeznek elég öntökével a karbantartási, tatarozási vagy átépítési munkálatok elvégzéséhez. A kockázatvállalási hajlandóság és a tapasztalat hiánya, az üresen álló üzletek utáni kedvezőbb adózásról alkotott közvélemény szintén erősítik ezt a folyamatot. A menedzsmentnek akkor van esélye a sikerre, ha ebbe az ügybe a helyiség-tulajdonosokat is aktívan bevonja.

Összefoglalva az előbbieket, kulcsfontosságúak az alábbiak:

- információs platformok létrehozása tájékoztatás és tapasztalatcsere céljából
- közösségi használat ösztönzése magántulajdonban álló objektumok esetén is
- az objektum-tulajdonosok tájékoztatása az üresen álló helyiségek utáni adózás szabályairól.

Az üresedési spirál legyőzése nem pusztán egyéni feladat. Az üreshely-menedzsment települési szintű közüggé tehető tematikus városbejárások, sikeres projektek bemutatása és reklámozása, információs és publikációs tevékenységek révén. Utóbbi eszközök különösen alkalmasak a kereslet bevonására és a potenciális helyiség-bérlők megszólítására. A kereslet és kínálat találkozási csomópontjának kialakításába érdemes

bevonni a különböző vállalkozásokat, a városi marketinget, a turizmus intézményeit, képzési központokat és természetesen a városvezetést és a lakosságot is.

Az üres helyiségek menedzsmentje egyelőre általánosságban alulbecsült potenciálú tevékenység, holott a településkép, a közterületek óvása és használatának minősége központi jelentőségű. Az üresen tátongó üzlethelyiségek megtöltése mellett közlekedésszervezési intézkedések (pl. parkolók kialakítása-ésszerűsítése, járdák és kerékpárutak létesítése-felújítása, stb.) szintén hozzájárulnak a települések fényének emeléséhez.

A best practice példák tanúsága alapján az üreshely-menedzsment minél kisebb területre (pl. egy adott településrészre) való leszűkítése sikerrel kecsegtet. Általánosságban megállapítható, hogy a regionális központok erősebben reagálnak a regionális környezetnél. Követendő példa mindennek figyelembe vétele mellett azonban a helyi menedzsment regionális menedzsmentbe való beágyazása.

Sajnos az állampolgári közvéleményben és a hagyományos elgondolásokban nem merül fel, hogy a szolgáltatószektort is lehetne jobban ösztökélni és az üresen álló üzlethelyiségeket alternatív módon hasznosítani. Ez a „gondolkodási deficit” azonban olyan potenciált rejt, amelyet az üreshely-menedzsment és a helyiség-gazdálkodás során ki lehet használni. Ez a két terület, amelynek kötelessége saját feladatává tenni az üres helyiségek alternatív használati lehetőségeinek felmutatását, a közösségi használat sokoldalúságának tudatosítását, mindezeknek a köztudatba való átvitelét. Pl. egy helyiség működhet egyszerre irodaként és műteremként, szolgálhat egyszerre kulturális és szorosabb értelemben vett szociális célokat. Előny, hogy a helyiség fenntartásával járó költségek ilyenkor több használó között oszlanak meg. A start-upok helyiséghez juttatása szintén fontos teendő.

Best practice példák a közterületekkel való gazdálkodásra

A jó településtervezési stratégiámintha ugyanúgy alkalmazható kistelepülésekre, mint egy Bécs nagyságú, hatalmas kiterjedésű közterületekkel rendelkező milliós városra. 2007-2009-ben – nemzetközi best practice példák összehasonlítása után – Bécsben stratégiai célok és konkrét kul-

csintézkedések megfogalmazására került sor a közterületek menedzselése témájában. A párbeszédbe a nyilvánosság is bevonásra került. A következő premisszák kerültek megfogalmazásra:

- a közterületek fontos részét képezik a város szociális és fizika struktúrájának, s ezért ugyanolyan figyelemre érdemesek, mint az épületekkel borított részek;
- a közterületek a fenntartható városfejlesztés fontos részét képezik;
- a dinamikus városi közösségek sokszínű használati igényei a közterületeken kumulálódnak;
- a várostervezés feladata, hogy egyensúlyozzon e különféle igények között;
- a közterületek az interakció és elidőzés területei, s ezért a köz érdekeit képesnek kell lennie összeegyeztetni az egyéni igényekkel;
- a közterületek kialakítása és minősége meghatározó a város életszínvonalára és vonzerejére szempontjából, s ugyanígy jelentősen befolyásolja a város ingatlanainak értékét is.
- Kiemelt célok voltak:
 - a közterületeknek alapvetően mindenki számára nyitottnak kell maradniuk. Emellett az időleges privát használat (pl. grillezőhely-bérlés) lehetőségét is biztosítani kell.
 - a közterületek funkciós sokszínűséget, infrastrukturális összeköttetést, gyalogos megközelíthetőséget, ökológiai minőséget és megfelelően nagy területet igényelnek.
 - a közterületeket egyenértékűen kell létrehozni és működtetni.
 - a közterületekre a jövőben nagyobb figyelmet kell fordítani a politikában és az építőiparban.

A különböző diszciplínákból érkező szakemberek, politikusok, és a lakosság képviselőinek bevonása révén az elkészült minta konkrét útmutatásokat tartalmaz minimum-sztenderdekre és minőségi javítanivalókra pl. a gyalogosközlekedés biztonságosabbá tétele, a közterületi veszélyzónák semlegesítése vagy közterületen zajló programok lebonyolítása szempontjából. A közterület mint téma komplexitása egyrészt, valamint a különböző városokban felmerülő helyhasználati konfliktusok és problémák sokszínűsége másrészt minden esetben individuális célmeghatározásokat és intézkedési stratégiákat követel meg. Nincs egységes, minden szituációra ráhúzható „csodarecept.” Mivel a közterületeken

az élet a maga sokféleségében jelenik meg, az ebből eredő konfliktusok valamennyi párbeszéd kezdetén megtárgyalandóak. A közterületek kialakítása és működtetése kifejezett „közösségi ügy” kell, hogy legyen, lehetőleg közösen viselt felelősséggel. A konkrét intervenciókra vonatkozó döntések a párbeszéd folyamat végén kell, hogy szerepeljenek (pl. tér kialakítása, új szabadtéri bútorok, vagy a főtér kulturális szerepének megtárgyalása), mert ezáltal remélhetőleg egy participatív folyamat eredményét képezik majd.

A németországi Weiden városa azt tűzte ki célul, hogy a belvárost valamennyi ember számára megközelíthetővé és élhetővé teszi. Ehhez először fel kellett mérni a város akadálymentességi szintjét, melynek során útburkolat-hibákra, akadálymentesítési hiányosságokra, és hasonló problémákra derült fény. Erre alapozva került kialakításra egy átfogó terv, amely a belváros akadálymentessé tételére nézve tartalmazott javaslatokat.

Ilyen és ehhez hasonló elvárások merültek fel:

- különböző korcsoportok egymás mellett élésének biztosítása;
- a közterületek mozgássérültek számára való optimalizálása;
- a veszélyt jelentő területek, zónák rendezése.

Egy ilyen célkitűzés nem csupán kedves gesztus, hanem fontos lépés egy öregedő társadalomban a belváros helyzetének megerősítésére. Így járt el Tirschenreuth az akadálymentes piac kialakításával, Mittenwald a közterületei akadálymentesítésével, és Aldorf bei Nürnberg a piacterének újjáépítése során.

A közterületeken zajlik a közösségi élet, fontos terepei a szocializálódásnak, kommunikációnak, azonban mégsem lehetséges mindig valamennyi használó igényeit egyidejűleg kielégíteni egy adott közterülettel kapcsolatosan. A közterülettel való bánásmód, annak fizikai kialakítása, design-ja – amelyek megmutatkoznak pl. a parkok nyitvatartási idejében, az alkoholfogyasztás tilalmában vagy engedélyezésében, kamerás vagy személyi térfelügyelő rendszerek használatában, stb. – politikai pozicionálást igényelnek, hogy a döntések nyomon követhetően szülessenek és kerüljenek kommunikálásra. Így elkerülhető, hogy a településtervezés random jelleggel kialakított szabályok zavaros összességének eredménye legyen. A közterületeket érintő adaptációk kiindulópontja mindenképpen a fizikai téradottságok és térhasználat átfogó analízise kell, hogy legyen.

Az analízis eredménye egy erősségeket-gyengeségeket felmutató profil a vizsgált területekre vonatkozóan, a potenciálok megállapításának céljával.

Nem kétséges, hogy a közösségi tér meghatározza a lakók és a látogatók kötődését az adott településhez. Egy község vagy város atmoszférája, hangulata nagyrészt a közterületekből áll össze: terekből, sétálóutcákból, kis közökből, parkolóhelyekből és átkelőkből. A történelmi épületek és a kontrasztot adó modern építmények szintén meghatározó elemek a települési identitás kialakulásában. A fizikai-építészeti kialakítás mellett azonban az éppen zajló szociális-kulturális élet is szerepet játszik a település hangulatában. Felmerül az alapvető kérdés: hogyan kívánja magát az adott település kifelé prezentálni, mennyire „nyitott” és „toleráns” képet mutat magáról, s milyen ’brandscape’ kialakítására törekszik.

Az utak kialakítását – a sokkal kisebb felületet elfoglaló gyalogos zónáktól és autómentes utcáktól eltekintve – döntően a gépkocsiforgalom és annak igényei határozzák meg. A közterületek azonban funkcióvariabilitást, összeköttetéseket, gyalogos megközelíthetőséget, ökológiai minőséget és élhető kiterjedést követelnek meg. Ahhoz, hogy az utcákat a különböző, autósokon túli használók számára is kényelmessé és biztonságossá tegyék a települések, ma – a gépjárművek utcai eluralkodásának korában – már shared-place projektekre lehet szükség.

Kulcsfontosságú momentum a közterületekkel kapcsolatos vitákba, döntésekbe bevonni az érintett lakosságot. Tájékoztató rendezvények, moderált városbejárások és közösen vezetett tervezési folyamatok segítenek ebben.

A közterületek kezelése sosem tekinthető lezárt feladatnak. Korunkban az életstílus és szabadidős tevékenységek rapid változásával a közterületekkel szembeni elvárások is folyton módosulnak, s ezt a településvezetésnek követnie kell döntéshozatala során. Gyakran fennáll a veszély, hogy a szükséges befektetéseket az gátolja, hogy egy korábbi óriásprojektbe már befektette a település az e célra felhasználható anyagi eszközeit. Ez elkerülhető az egymást követő projektek számára előre felállított adekvát mércékkel. A végrehajtás egyes szakaszaiban mindig figyelemmel kell kísérni a közösség változó elvárásait a közterületekkel kapcsolatban, hiszen csak így lehetséges a flexibilis és gyors reakció rájuk – amellyel a település időt, energiát és nem utolsósorban anyagi eszközöket spórol.

Észlelhető folyamat, hogy a települések lakói – főleg a városlakók – kivonják magukat a városi élet körforgásából és a városfejlesztés folyamataiból. Ez azért sajnálatos, mert ők azok, akik a várost voltaképpen életre hívják, hiszen itt élnek, dolgoznak, eltöltik a szabadidejüket. Az őket érintő városi ügyek iránt érdeklődő és elkötelezett emberek számát növelendő olyan döntési folyamatokat kell lefolytatni a városfejlesztés terén, amelyek különösen transzparenssek, és szinte „megszólítják” a lakosságot. Annak elérése a cél, hogy a városlakók egyenként saját ügyüknek érezzék a város dolgait, felelősséget vállaljanak érte és érdeklődést mutassanak iránta. Azt kell, hogy érezzék, hogy az ő saját városuk épül és fejlődik, hogy a város jövője az ő jövőjük is. A nagyvárosok negyedei szerencsés egységek ilyen szempontból, mert könnyen kialakul egyfajta identitás, egyfajta összetartozás-érzés a negyed lakói között. Lehet, hogy a múltbeli tapasztalatok alapján a lakossági bevonással zajló döntéshozatalok nehézkes, széttöredezett, a demokrácia vontatott oldalát felvillantó eseményeknek bizonyultak, azonban mindez valójában a döntési folyamat átláthatóságán, és az állampolgároknak kialakított felelősségérzetén múlik. A lakosság bevonásának egyébként is alapvető szerepet kellene játszania a településfejlesztésben. Ennek során körültekintően kell törekedni a különböző igények egyenlősítésére (pl. lakhatási, közlekedési, ifjúsági igények) és arra, hogy pl. a közterületek használata szempontjából egyik csoport se szenvedjen hátrányt. Jó, ha a lakossági bevonás eleve célcsoportok szerint történik, mert így a város számára releváns kérdések konstruktív módon összevethetők egymással. Mit tehet ebben a folyamatban az állam(i szint)? Smart funding keretében megvalósított pénzügyi támogatást adhat; vagyis ne csak az épületekbe és azok technológiájába, hanem szociális kezdeményezésekbe is fektesse a támogatási összegeket. Mit tehetnek az önkormányzatok? A városfejlesztés koncepcióira és terveire úgy kell tekinteni, mint a különböző lakossági csoportok (pl. vállalkozók, ingatlanulajdonosok, közterület-használók, ifjúság, idősek, fogyatékkal élő és mozgáskorlátozott személyek) települési életbe való bevonásának lehetőségére.

Az egyesületek hagyományosan fontos szerepet játszanak a civil társadalomban. A demográfiai mozgás iránya miatt azonban ezekben a testületekben gyakran alakul ki „fiatalságihiány.” Erre a helyzetre akciótervet ajánlott készíteni. Egyúttal a díjazás nélküli közösségért végzett

tevékenység az, ami képes megoldani a közpénzek hiánya okozta problémákat, s pontosan az idősebb, nyugdíjba vonult emberek azok, akik rendelkeznek elég idővel és már kialakult kapcsolati tőkével ahhoz, hogy esetleg a fiataloknál is hatékonyabban (és költséghatékonyabban) járjanak el a település érdekében. Emellett természetesen a fiatalos lendületet sem szabad alábecsülni, és meg kell teremteni az ifjabb generáció bevonásának feltételeit is.

A jövő megváltoztatására irányuló folyamatoknál kulcsfontosságú, hogy a változtatás mögött a 'critical mass' akarata is ott álljon. A belső fejlődés elengedhetetlenül megköveteli a különböző igényekkel fellépő csoportok aktív részvételét.

Ami a fiatalság témáját illeti, az otthontól, családi környezettől függetlenül igénybe vehető szórakozási-időtöltési lehetőségek rendkívül vonzóak számukra. Ilyenek a mozik, szórakozóhelyek, bevásárlóközpontok, kávéházak, ifjúsági központok és játéktermek. Itt alkalmuk nyílik kortársaikkal való interakcióra, s saját személyiségük „prezentálására” a külvilág felé. Ezáltal a települések által kínált közterületek és félnyilvános intézmények fontos szerepet játszanak az ifjúság önkibontakoztatásában és emancipációjában. A tinédzserkort tipikusan az önkeresés és –találás jellemzi, melynek során a gyermekkorból a fiatal felnőttkorba való átmenet zajlik le. Míg bizonyos embereknél ez a folyamat az otthonba (saját szoba magányába) való visszahúzódással zajlik le, addig a fiatalok egy jelentős részénél késztetés keletkezik arra, hogy ezt az önkeresési folyamatot kortársaik előtt, nyilvános helyeken, közterületeken (parkokban, utcán, tereken, parkerdőkben, akadálypályákon, stb.) éljék meg. Ha egy településen – különösen: városokban – ennek hiányoznak a feltételei (pl. nincs elég rendelkezésre álló közterület, a közterületek nem elégítik ki az ifjúság elvárásait, vagy a közterület-használatot túlzott restriktciók és intolerancia sújtják), akkor az ifjúsági kultúra egyszerűen elvándorol a városközpontból a perifériába, esetleg környező településekre. Az ifjúsági kultúra ilyenén „migrációját” az esetek legnagyobb részében az ifjúsági kultúra nonkonform kiélésével szembeni intolerancia – esetleg tilalom – okozza, s Ausztria számos településén megfigyelhető minta. A közterületek használatának ésszerű korlátok közé szorítása mellett – amely nagyon is helyénvaló dolog – nem szabad elfelejteni, hogy a fiatalok jelenléte benépesíti a települést, ők komoly vásárlóerőt is jelentenek, s

„lehorgonyzásuk” a település számára hatékony eszköz a lakosság előregedésének leküzdésére. Érdemes tehát olyan klímát teremteni a település közterületein, amely szimpatikus a fiatalabb korcsoportok számára is.

2011-ben Bruck an der Mur útjára indított egy projektet, amelyben fiatalok bevonásával különböző workshopokon határozták meg a fiatalság számára prioritást jelentő városi területeket. A 'teens open space' nevű projekt konkrét intézkedéseket hozott eredményként, többek között teraszok, foci pályák, pavilonok kialakítását parkokban és egyéb köztereken. Habár a projekt sikeres volt, a probléma nem oldódott meg teljesen: az egyre szűkülő bevásárlási lehetőségek miatt a fiatalság a szomszédos városokba, Leobenbe és Kapfenbergbe integrálódott, ahol pl. az ízlésüknek megfelelő ruhákat kínáló bevásárlóközpontok kiszolgálják a közösségi térrel szemben támasztott elvárásaikat. A brucki belvárosban hatályban lévő, közterületekre vonatkozó alkoholfogyasztási tilalom szintén hozzájárult az elvándorlási folyamathoz. A tilalommal a település önkormányzata természetesen csak a közterületeken felmerülő konfliktushelyzeteket, garázdaságot igyekezett visszaszorítani, s nem volt célkitűzése a fiatalok elűzése, azonban végeredményben olyan atmoszférát teremtett az egész belvárost lefedő abszolút alkoholfogyasztási tilalom, amely ezt a hatást váltotta ki. A hajdani élénk kereskedőváros mára elnéptelenedő belvárosának újbóli benépesítése nem csak egy „vágányon” (a város vonzó lakó- és munkahelyé tételével) folyt, hanem az ifjúság újbóli megnyerésével. Erre a célra a város a közösségi médiákat is bevetette, a facebookon például külön csoport indult a Bruck an der Mur-i ifjúság számára. A „Factory” nevű korábbi ifjúsági központot is megreformálták.

A közterületekre vonatkozó viselkedési szabályok kialakításánál az önkormányzat külön figyelmet kell, hogy szenteljen az ifjúság korcsoportjának. A túlzottan restriktív szabályok (pl. alkoholfogyasztási, gördeszkázási-, labdajáték-tilalom, stb.), amelyekkel az önkormányzat a közbiztonság és közrend megvalósítását túlreagálja, végeredményben kiirtják az ifjúsági találkozási pontokat a belvárosból; holott a cél csak az volt, hogy az újabb generációt közösségkonform magatartásformákra szorítsák a közterületeken. Az ilyen megszorító szabályoknál mindig mérlegelni kell, hogy szükséges és alkalmas-e az adott tilalom a cél eléréséhez, valamint hogy enyhébb eszközökkel nem valósítható-e meg a cél. A várható hatásokat is előre vizsgálni kell.

A „Checkpoint Jugendwarteraum”-hoz hasonló sikerprojektek végrehajtása is folyamatban van. Ez a közösségi tér a brucki vasútállomáson található, és 6-25 éves fiatalok számára nyújt biztonságos időtöltést és a várakozóidő kreatív tevékenységekkel való kitöltését. Lehet itt játszani, egymással csevegni, internetezni, de mindemellett a várakozóhelyiség tanácsadó- és információs állomásként is funkcionál.

Számos példa bizonyította már, hogy a fiatalok alapvetően hajlanak a közösségi térért való felelősségvállalásra és elköteleződésre. Ezzel egyidőben mégis nagy kihívás minden település számára, hogy a fiatalság különböző csoportjainak eltérő kívánalmait, szórakozási igényeit maradéktalanul kielégítse a közterületek kialakításával és működtetése során. Szinte lehetetlennek tűnő vállalkozás ez, azonban a fiatal közterület-használók elégedettségi szintje jelentősen fokozható azáltal, ha már a döntési folyamatokba is bevonásra kerülnek és artikulálhatják a véleményüket.

Best practice példák az ifjúság bevonására a közösség életébe

Hartberg városa jó példával járt elől, amikor egy közterület újrendezésébe bevonta a közvetlen érintetteket. A hartbergi általános iskoláról van szó, amelynek épülete közvetlenül a parkoló mögött áll, s így a diákok ezen keresztül kénytelenek megközelíteni a bejáratot minden nap. Egy építészek bevonásával zajló háromnapos projektben a diákok megismerkedtek a terület átrendezésének lehetőségeivel, a közterületek kialakítására használható anyagokkal, közös brainstormingokra került sor, és végül egy akcióterv-nap keretében kifejthették konkrét javaslataikat az iskola előtti, a forgalommal közvetlen kapcsolatban álló parkolóval összefüggésben. A diákok többsége azt juttatta kifejezésre, hogy a betonsungel helyett valami olyan területnek örülne a parkoló helyén, amelyet szünetben, valamint tanítás előtt és után a társaival aktívan használni tud. A diákok kívánságait írásos formában összegyűjtve átadták a város polgármesterének, s a terület átalakításáról szóló politikai egyeztetések során figyelembe vették. Ez jó példa arra, hogy a kisebb, tinédzserkorba még nem lépett gyerekek is bevonhatók a közterületek kialakításával kapcsolatos döntésekbe.

Radkersburg városa projektet indított hetedikes gyerekek bevonásával, amelynek a központi kérdése az volt: valóban létezik-e a város három része osztottsága (melegvizes források, óváros, iskolanegyed), vagy csak az emberek fejében él így? Mennyire érzélik és élik meg a város lakói ezt a hármas osztottságot, jelentenek-e számukra valamit a historikus épületek és foglalkoztatja-e őket a belváros üzlethelyiségeinek kiürülése? Cél volt, hogy a bevont diákok azonosuljanak a közterületek ügyével, és a köztéri „bútorok” meghatározása révén megtapasztalják a hozzájárulást, a részvétel érzését ebben a közérdeklődésre számot tartó témában. Az első alkalommal a téma bevezetését követően közös sétát tettek a városban a diákok, és valamennyien lefotóztak öt, számukra fontos helyet. Habár a helyi gimnázium csak pár perces sétára van a belvárostól, a gyerekek nagy része ekkor látogatta meg először ezt a városrészt. A második alkalommal a fiatalok által megfogalmazott javaslatok és az általuk készített fotók alapján építésztervek formájába öntötték az ötleteket, és modellek formájában meg is jelenítették. Ehhez újrahasznosított anyagokat: kartont, csomagolóanyagokat, színes papírt, agyagot és fahasabokat használtak. A harmadik alkalommal az így elkészített közbútorok életnagyságú másolatait kihelyezték a városháza előtti főtérre. A diákok egy projektnap keretében mutatták be az eredményeket a közreműködő építészekkel együtt. A projekt pedagógiai célzata az volt, hogy a gyerekeket bevonják a felnőtt társadalom döntéshozatali folyamataiba és aktív véleményformálásra ösztökélik őket. A „fogyasztási kényszer” terhétől mentes fiatalok szabad gondolkodása és őszinte ötletei a köztér kialakításával kapcsolatban a felnőttek számára is tanulsággal bírt. Mindemelllett a projekt felhívta a figyelmet arra is, milyen fontos a település ügyeibe bevonni a településen működő – esetleg általa fenntartott – iskolákat és konkrétan a diákságot.

A fiatalságra a városvezetésnek érdemes úgy tekintenie, mint a jövő polgárait. A gyerekek és fiatalok akkor élnek értelemszerűen egy adott településen, ha a település a szüleik számára is vonzó, és fordítva: a szülők akkor költöznek egy településre – vagy maradnak ott –, ha az a gyermekek számára is ideális hely. Ezért a fenntartható településfejlesztés elengedhetetlen része a település családok számára való optimalizálása, gyermek-, fiatal- és családbarát lakó- és munkakörnyezet kialakítása. A lakhatási feltételek mellett kiemelkedő szereppel bír egy település csa-

ládok számára való vonzerejében az, hogy milyen gyermekfelvigyázási és oktatási lehetőségeket kínál. Sajnos a falvak, kisvárosok területén és környékén gyakran hiányzik az oktatási intézmények és iskolán kívüli tevékenységek (nyelv- és zeneoktatás, kreatív foglalkozások, tánctanulás, stb.) adekvát kínálata. Mindenközben általánosan erősödik az arra irányuló igény a dolgozó szülők részéről, hogy gyermekeiket egész napos felügyeletet és foglalkozást biztosító intézményekbe járassák óvoda- és iskolaköteles korukban. A gyermekfelvigyázással foglalkozó intézmények, vállalkozások és az iskolák, valamint a szülők elvárásait érdemes települési szinten felmérni és egyeztetni. Szükség esetén ugyanis a gyermekfelvigyázás és iskolai elhelyezés kínálati deficitje – amennyiben települési szinten ez nem lehetséges –, regionális szinten még mindig megoldható. A településeken épülő új oktatási-gyermekelhelyezési intézmények finanszírozásában nem csak a helyi önkormányzatnak, de az állami szintnek is szerepet kell vállalnia.

Egy fiatalok ügyeivel foglalkozó munkavállaló (Jugendbeauftragte(r)) kijelölése olyan gesztus az önkormányzat részéről, amellyel demonstrálja a felnövő generációk melletti elkötelezettségét, s kifejezi azt a szándékát, hogy a település életével kapcsolatos döntésekbe őket is bevonja. Ez a tanácsadó személy kommunikációs hidat képez a fiatalok, a hivatalos szervek és intézmények, az iskolák és a különböző civil szervezetek között. Az ő munkája azonban csak akkor lesz sikeres, ha szoros együttműködést valósít meg a városközösség valamennyi fajsúlyos – személyi és szervezeti – tényezőjével, ha megfelelő tárgyi feltételeket kap a működéshez, s a fiatalokkal való foglalkozás anyagi erőforrásai is rendelkezésre állnak. Az önkormányzat abban tud segíteni, hogy megfelelő publicitást biztosít a fiatalügyi felelős munkájának és projektjeinek, valamint pénzügyileg hozzájárul ehhez.

A fiatalok relatíve alacsony érdeklődését a településük közügyei iránt számos módszerrel megpróbálhatja befolyásolni az önkormányzat, pl. gyermek- és ifjúsági önkormányzat létrehozása, települési ifjúsági központ alapítása és finanszírozása, autonóm ifjúsági projektek támogatása, az ifjúságot megszólító intézményi háló kialakítása a social media felületek bevetésével, stb.

Best practice példák a belváros benépesítésére a kereskedelem révén

A vidéki területeken egyre jutnak el a központok közelében meglévő szállítói szolgáltatások. Ez a helyzet hátrányos a helyi gazdaság számára, hovatovább gátolja az új társadalmi kapcsolatok kialakulását. Langenegg települése egy szomszédsági beszállítókkal rendelkező, funkcionális faluközpont létrehozását tűzte ki célul, s ezen keresztül azt, hogy képes legyen fedezni a helyi lakosság napi bevásárlóigényét a településen belül. Ezzel a kb. 1000 főt számláló kis falu alternatívát valósított meg a nagyvárosok periferiáin elhelyezkedő, személytelen bevásárlóközpontokhoz képest, ahová a vidékieknek még el is kell utazniuk. A projekt sikerét nagy részben a lakosság bevonása biztosította. Amint egy üzlet bezárt a településen, az önkormányzat megkérdezte a lakosokat, milyen kvalitásokkal rendelkező beszállítóra van igényük, s ezután olyan vállalkozásokat hozott a községbe, amelyek a lakók elvárásainak megfeleltek. Így kialakult egy teljes körű termékválasztékkal rendelkező, „falubevásárlóközpont.” Már a megnyitó előtt aktívan bevonták a falu lakóit ennek a centrumnak az életébe, pl. bevásárlótáskák varrása, vagy éppen egy témába vágó színdarab színpadra állítása formájában. A bevásárlóközpont megnyitója fesztiváli keretek között zajlott, bevásárlókocsi-futammal és zenés programokkal. Ez a megoldás pénzt (benzint) és időt spórol a falusiaknak, erősíti a helyi gazdaságot, s ezen felül az üzletház és a hozzá tartozó kávézó még a közösségi életet is koncentrálja. Figyelemre méltó, hogy a falunak saját „pénzneme” (fizetőeszközként használható kuponja) van, amelyet csak a helyi üzletek bocsátanak ki.

A STUDIO_ nevű projekt Pfaffenhofenben iskolapéldája egy szokatlan együttműködésnek az önkormányzat és a civil szféra között. A huszonnégyezres városban az ingatlanok gyakorlatilag sohasem állnak üresen, ennek ellenére egy változatos összetételű csapat pont ezen az ügyön kezdett el dolgozni. Az üressé váló üzlethelyiségeket kreatív fiatal vállalkozók részére adják át, akik kiskereskedelmi üzletekké alakítják. A rendszerbe olyan, szigorúan saját készítésű termékeket kínáló kereskedők kerülhetnek be, akiknek az árujára kereslet van a piacon. Arról, hogy melyik jelentkező kap üzlethelyiséget az álmai megvalósítására, egy vegyes összetételű – önkormányzati képviselőkből és tapasztalt vál-

lalkozókból álló – tanács hoz döntést. Az első üzlet a projekt keretében 2010-ben nyílt meg, s a koncepció hamar szárnyra kapott. A kezdeményezők a projektnyilvánosságra is nagy hangsúlyt fektettek, és kezdettől fogva saját weboldallal promotálták a megmozdulást.

Azért, hogy a részt vevő vállalkozások tőkehiány miatt vagy kereskedelmi tapasztalat hiányában ne menjenek tönkre, felállítottak egy tutor-csapatot, amely segít a jogi kérdések tisztázásában is (pl. a vállalkozásnak leginkább megfelelő jogi forma kiválasztása, szerződési tanácsadás). A szaktudást és vállalkozási tapasztalatot is intézményesített keretek között cserélhetik ki a résztvevő kereskedők. Kezdő vállalkozások számára azért különösen kedvező ez a rendszer, mert terveik megvalósítására teret kapnak – fizikai értelemben is –, s ehhez tapasztaltabb társaik szaktudását is megkapják. Az üzlethelyiség fenntartásának költségeit (víz, áram, fűtés, internet), valamint a bérleti díjat Pfaffenhofen városa maximum hat hónapra átvállalja. A támogatás elnyerésének feltétele, hogy a vállalkozó tervezett üzleti modelljét a tutorok grémiuma előtt bemutassa. A pályázók 18 és 30 év közötti személyek kell, hogy legyenek, s az üzletük nyitvatartási idejét kötelesek a projekt előírásaihoz igazítani. Mivel az így támogatott vállalkozások maximum hat hónapig maradhatnak a részükre biztosított üzlethelyiségben, a vállalkozók érdekelték abban, hogy új lehetőségek után kutassanak a piacon, és rövid idő alatt a saját lábukra álljanak kezdő vállalkozóként. Ez az üzleti támogatási modell különösen alkalmas olyan vállalkozások talpra állítására, amelyek egyéni, a konvencionálistól eltérő üzleti ötleteket valósítanak meg.

A gazdaság, a kereskedelem és a vállalkozások területét érintő közösségi kezdeményezések és döntések esetén alapvető feladat az aktuális keretfeltételek és az éppen zajló fejlesztések professzionális monitoringja. Állami szinten nem készül sarokszámokat felmutató kimutatás a helyi kereskedelemről; az önkormányzatok így saját maguk által készített – és finanszírozott – analízisekből tudnak kiindulni, ami a gazdasági mutatókat illeti. Talán pont emiatt hanyagolódik el sokszor a gazdaság települési szintű monitoringja, holott szövetségi, állami szinten és a kamarák adatbázisaiban szinte végtelen mennyiségű információ áll rendelkezésre.

Best practice példák közlekedési koncepciókra és intézkedésekre

A '90-es években Leoben városa úgy aktiválta a központját, hogy felújította a főteret, új bevásárlási lehetőségeket teremtett, kiterjesztette a gyalogos zónát, valamint új közlekedési koncepciót talált ki belvárosa számára.

Általánosságban elmondható – ahogy az fentebb is említésre került –, hogy a belváros gyalogosok és kerékpárosok számára való megközelíthetősége központi jelentőségű. A számukra nyitva álló zónák, utak nem csak biztonságos, de élményszerű közlekedést és időtöltést kell, hogy lehetővé tegyenek. Szűk belvárosokban a szokásos megoldásokon (járdákon, bicikliutakon, gyalogos zónákon) túl a közlekedésben résztvevők erősebb együttlétezését megvalósító „találkozó zónák” is elképzelhetők. Ó- vagy középkori kialakítást őrző történelmi belvárosokban ügyelni kell a járdák funkcionalitására, célszerű számukra egy minimális szélességet meghatározni, vagy a történelmi belvárost egészben gépjárműmentes zónává nyilvánítani, s ennek széleinél parkolóházakat elhelyezni.

A kerékpárutak kialakításánál nem csupán a turistákra kell gondolni, hanem azokra a környezettudatos közlekedőkre, akik kerékpárral járnak dolgozni nap mint nap. A kerékpáros közlekedés támogatásának potenciális módozatai: turistainfó kihelyezése, kerékpártárolók számának növelése, kerékpáros szervizszigetek kialakítása pumpával, szerszámokkal, e-bike töltőállomások, kerékpározást népszerűsítő kampányok, bike-and-ride (bérelhető) kerékpárok kihelyezése stb.

A gépjárművekkel való közlekedés általában a települések legjobban kiépített infrastruktúrájához tartozik. Ennek ellenére még mindig szükségessé válhat a vidéki települések autós megközelíthetőségének megteremtése ill. javítása, mind a magánforgalom, mind a kereskedelem számára. Folyamatos munka a meglévő utak állapotának felülvizsgálata és a javítási munkálatok kivitelezése. Mindemellett aktuális és égető feladat az e-gépjárművek elektromos töltőállomásainak minél szélesebb körben való elterjesztése, kiépítése. Minél több ilyen töltőállomás létesül a településeken, annál inkább igénybevehetővé válik ez a környezettudatos mobilitási forma. Az ilyen forradalmi jelentőségű fejlesztések esetén kifejezetten jó lekövetni a hazai vagy külföldi best practice példával előljáró településeket.

Általánosságban igaz, hogy a településeknek érdemes egymással összefogva regionális infrastruktúra-fejlesztési koncepciókban megállapodniuk. A gépjárműközlekedéssel túlterhelt belvárosú nagyobb települések számára ajánlott a pusztán átmenő forgalmat a városon kívül elvezetni, ezáltal javul a belváros hangulata, s komfortosabbá válik a kerékpárosok, gyalogosok és turisták – nem utolsó sorban az ott lakók – számára.

A nagyvárosok belső területein általában nagy gondot okoz a parkolás: nem csak az ottlakók, de a munkába érkezők, a turisták és az áruszállítók is szeretnék igénybe venni a korlátozott számban rendelkezésre álló parkolóhelyeket. Történelmi városokban a műemléki épületek, területek jelenléte akadályozhatja a parkolóhelyek számának növelését. A jelentős időpazarlással járó parkolóhely-keresés rontja a település megítélését, és folyamatos konfliktushelyzethez vezet a közlekedők között. E helyzet megoldására több alternatíva áll az önkormányzat rendelkezésére, azonban nem mindegyik alkalmazható minden településen ill. konkrét helyszínen. Új parkolóházak kialakítása nagyban csökkenti a parkolóhelyhiányt, azonban földalatti történelmi emlékek jelenléte miatt akadályba ütközhet. A belváros peremén létesített parkolóház vagy nagyfelületű parkoló szintén jó megoldás lehet, ekkor azonban biztosítani kell a központ gyors, egyszerű és olcsó elérését tömegközlekedéssel, esetleg gyalogosan. A parkolóhelyek kialakításánál a személyautók mellett gondolni kell a turistabuszok és az üzletekbe árut szállító kamionok elhelyezésére, illetve kamionos pihenők kialakítására is. A parkolás fizetősé tétele jó bevételt jelent az önkormányzatnak, a túlzott díjszabás azonban a település élethetőségének rovására megy.

Végül érdemes ejteni pár szót a magán- és a tömegközlekedés viszonyáról. Bármely településre igaz, kiterjedéstől, lakosságszámtól függetlenül, hogy a tömegközlekedéssel való elérhetőséget – és ezen túl: ésszerű és élhető gyakoriságú járatokat – biztosítani kell. A konkrétumok szintjén, a tömegközlekedés konkrét kialakításánál már természetesen befolyásoló tényező a település nagysága. A tízezer fő alatti települések számára a tapasztalatok szerint kifejezetten nehéz ideális tömegközlekedést kialakítani. A fő- és nagyvárosokban ezzel szemben a különböző járatok és útvonalak átláthatatlanságával szembeül az utazó, s mindezt gyakran a város tömegközlekedési zónákra osztottsága súlyosítja. Ezek a települések méretéből adódó elkerülhetetlen problémák, amelyek az utazók szá-

mára kihelyezett megfelelő tájékoztatókkal, ill. kistelepüléseken a járatok számának növelésével, iskolajáratok indításával kezelhetők.

A tömegközlekedés terén kívánatos, hogy lehetőleg valamennyi közlekedési eszköz igénybe vehető ill. elérhető legyen a településről. A busz-, vonat-, metróhasználat mellett biztosítani kell a legközelebbi repülőtérhez való ésszerű eljutást is. Nem csak hazai, hanem nemzetközi viszonylatban is gondolkodni kell a járatok kialakításánál.

4. fejezet

A jó gyakorlatok helyszíni tapasztalatai Burgenland tartományban

Az osztrák községi rendszer és önkormányzati tapasztalatok az együttműködés és az innováció területéről címmel szakmai tanulmányutat szervezett a Demokratikus Helyi Közigazgatás Fejlesztéséért Alapítvány 2018. május 14-16 között Bécsbe, Purbachba, Eisenstadtba és Parndorfba.

4.1 Az osztrák települések előtt álló kihívások

Dr. Walter Leiss az Osztrák Községsszövetség főtitkára a tanulmányút keretében tartott előadásában a megoldandó ügyek felsorolásakor első helyre tette a gyermeknevelést, a család és munka összeegyeztetését, valamint a bölcsődék ügyét. Problémaként jelentkezik az új előírás az óvónők akadémiai képzéséről, ami jelentős terhet ró az önkormányzatokra. Álláspontjuk szerint nem feltétlenül szükséges minden óvónőt egyetemi képzésben részesíteni.

További probléma az önkormányzatok számára, hogy a szövetségi szintről gyakran érkeznek feladatok finanszírozás nélkül. Ezzel kapcsolatban folyamatos vita van a kormányzat és az önkormányzati szövetségek között. Szélessávú internetet szeretnének mindenhova. A szövetségi államok támogatást is adnak a szélessávú nethez, azonban a támogatások nem érkeztek meg az önkormányzatokhoz. A városokban három-négy külön szolgáltató van, aki ki tudja építeni a hálózatot. Vidéken viszont gyakran a telefonálás is problémát okoz. Európai tekintetben hátrányos helyzetben van Ausztria.

A vidéki térség számára a mobilitásban mutatkoznak problémák. Bezárnak a kisebb élelmiszer üzletek, nagy kereskedőházak létesülnek a központokban és az emberek ott vásárolnak. Kevés a beavatkozás a folyamatok irányítására. A közlekedésben pedig nincs elég ösztönző az embereknek arra, hogy a tömegközlekedést válasszák inkább.

Hasonló a helyzet az orvosi ellátással. A vidéki orvosok 30-40%-a nyugdíjba fog menni a közeljövőben és a fiatalok nem mennek vidékre dolgozni. A kórházban viszont nem kell éjjel nappal rendelkezésre állniuk, ezért a fiatalok a háziiorvosi praxisok helyett szívesebben mennek oda dolgozni.

A gondozási és ápolási feladatok ellátása is fontos feladat az osztrák önkormányzatoknak. Ezeket az intézményeket tették a legolcsóbbá a szolgáltatások igénybevevőinek, miközben a legdrágább fenntartani őket. A rászoruló idősöknek 20%-a otthonápolási szolgáltatást kap, a többieket intézményben látják el. Éppen arról tárgyalnak a szövetségi állammal, hogyan lehetne elosztani a költséget a gondozóházak fenntartására, ugyanis ezeknek a fenntartása jelenti a legnagyobb költséget. A 80 év fölötti emberek száma 2018-2050 között megháromszorozódik, eléri a 3 milliót Ausztriában. Idősök lesznek az emberek és nem maradnak egészségesek – ezt jósolják az ország jövőjére.

A www.gemeindefinanzen.at címen érhető el az összes önkormányzat adata. Összehasonlításokat lehet végezni ezzel az innovatív eszközzel.

4.2 Jó példák Purbachban

Richard Hermann polgármester és Michael Hoffmann jegyző fogadta a delegációt Purbachban. A polgármester elmondta, hogy a 2850 lakosú település több, mint 20 éve alapított egy társulást 9 településsel együtt, így működtetik közösen a szennyvíztisztító berendezést. Nagyon sokfajta munkát végeznek, pl. éppen egy digitalizációs projekt folyik: olyan digitális kataszter-rendszert építenek ki, ami minden egyes aknát feltérképez és vizsgálja a csatornák állapotát. 3 fázis van az állapot leírására: rendben van, közepes vagy rossz állapotban van.

Az önkormányzat éves költségvetése 4,5 millió €, amiből 1,3 millió € a személyzeti költség. 1997 óta város Purbach, bár jellegét tekintve mindig mezőváros volt. A várossá nyilvánítási folyamatról: városképet kellett készíteni és a tartományi kormány ítélte meg, hogy méltóak-e a városi rangra. Az új státusz nem jelentett több pénzt, azonban a jó hírtük növelte a városvezetés szerint.

Településközi együttműködésben dolgoznak a szomszédos településekkel: Schützen am Gebirge, Jois és Donnerskirchen részvételével az útfenntartás és építési projektekre pályáznak együtt a méretgazdálkodás okán. 2018 óta anyakönyvi társulás működik a megye 21 településének részvételével. A turizmus területén is jó az együttműködés. 70 anyakönyvi munkatárs dolgozik együtt.

A turizmus területén működik egy regionális együttműködés: 5 település vesz benne részt a Fertő-tó környékén. 2 évvel ezelőtt a Fertő-tó környéki települések együttműködése született meg. Közösén értékesítik a programokat, szálláshelyeket. Emellett egy kisebb együttműködés is van Donnerskirchennel, aminek a célja a Fertő tó nyugati partjának természetvédelmi területté nyilvánítása. Gyerekgondozásban intenzíven együttműködnek a bölcsőde fenntartásában a szomszéd településsel. Donnerskirchennek saját óvodája van, és annak fenntartásában és működtetésében vesznek részt ők is.

A gyermekek és idősek ellátásáról

Purbachban egy óvoda van 4 csoporttal, 100 gyermekkel; egy általános iskola, egy középiskola, valamint egy napközi otthon is. Nyáron is biztosítanak napközit a helyi dolgozó szülők gyermekeinek. Az idősek ellátásában egy otthon van Purbachban, a Burgenland segélyszolgálattal együtt működtetik: ez egy ápoló otthon, ahol 95%-a a lakóknak ápolásra szorul.

Egymással egymásért egyesületük van, ami olyanokkal foglalkozik, akik ágyhoz kötöttek. Speciális ágyakat készítenek a betegeknek és olcsón odaadják a helyieknek otthoni használatra is.

A vitális időseknek a kultúrház áll rendelkezésükre. Rendszeresen megrendezik az idősek délutánját, vagy szerveznek nekik barkácsolást, táncos mulatságot.

A legnagyobb szociális projekt Purbachban a településbusz. Idősek számára biztosítják, akik nincsenek abban a helyzetben, hogy autót vezessenek. Úgy működik, mint egy taxi. Oda elviszi az időseket, ahova azok menni szeretnének. Van egy kedvezményes sávós térítési díjazás a szolgáltatásban, 75 € egy féléves bérlet és 150 € az éves bérlet. 2€ a napi jegy. 12 éve működik és nagyon bevált. Ez az egyik legdrágább szolgál-

tatásuk; a község 120 ezer € összeget fizet érte. A busz reggel hattól este 19 óráig megy. 25 ezer € folyik be a használati díjból. 4 személyt foglalkoztatnak és a személyzeti költség a legmagasabb. A mozgássérültek szállításra alkalmas jármű 300 ezer €-ba került.

Egy szlovák önkormányzattal és a szomszéd településsel együtt közös Interreg projektet hajtanak végre, amelynek célja a magas színvonalú fertő-tavi szolgáltatások biztosítása. A jövőre vonatkozó fontos tervek és kihívások: az internet minőségén szeretnének javítani, valamint új könyvelési rendszer bevezetésén dolgoznak.

4.3 Eisenstadt (Kismarton) példája

A szakmai tanulmányút a résztvevők által leginkább nagyra értékelt állomása a kismartoni látogatás volt.

Az Eisenstadt-Eisbachtali Szennyvízkezelési Társulás

Először az Eisenstadt-Eisbachtali Szennyvízkezelési Társuláshoz (Abwasserverband Eisenstadt-Eisbachtal) látogatott a delegáció, ahol Thomas Krögler, a műszaki berendezésekért felelős vezető köszöntötte a delegációt és elmondta, hogy a társulás 4 település közreműködésével jött létre. 70%-os tulajdoni részesedése van a kismartoni önkormányzatnak. A vízjogi törvény alapján jött létre a társulás, aminek hálózatát és a tisztító berendezését működtetik. 2015 óta működnek együtt a szomszédos, nagyobb társulással. A derített iszapnak a kezelését végzik közösen a másik társulással, annak telepén.

1970-es, 1980-as években kezdték a szennyvíztársulásokat létrehozni. Két ilyen forma létezik: a települések társulásai és a vízjogi törvény alapján létrehozott szervezetek. Jogilag a társulás az önkormányzatok között lehetséges jogi forma, ami más feladatot is magában foglalhat, nemcsak víz és szennyvízkezelést. A vízjogi törvény alapján is lehet társulást létrehozni. Legalább 3 tag kell. Nemcsak önkormányzatok lehetnek a tagjai. Közhasznú szerveződések, vagyis nem profit orientáltak. A pénzügyi szempontból szabadabb működést tesz lehetővé, mint a pusztán önkor-

mányzati együttműködés. A vízjogi formula esetén saját maguk döntenek el, hogy kettős vagy milyen könyvelést vezetnek. Ez a társulás a kettős könyvelést választotta. A szervezet felépítésének kapcsán elmondta, hogy a taggyűlésben a tagoknak olyan szintű szavazatuk van, amennyivel beszálltak az együttműködésbe. Ugyanakkor érvényes az 50%-os küszöb is, vagyis ha 50%-nál nagyobb bármely fél részesedése, akkor is csak 50%-os szavazati joggal élhet. Ha indokolt vízügyi szempontból, van kényszerházasság is kicsi települések között. Eisenstadt 70%-ban tulajdonosa ennek a társulásnak és a szavazati joga csak 50%. Ezt a szabályozást a kicsik védelmére alakították ilyen módon.

Az igazgatóság az operatív irányító. A taggyűlés a legfőbb döntési fórum. Az alapszabályokat is a taggyűlés határozza meg, de a tartományi kormánynak is van beleszólása.

Elsősorban a polgármester képviseli a települést, de a testület is delegálhat képviselőt a településtől. A testület nem adhat utasítást a képviselőnek. Az elnökségnek legalább 3 főből kell állnia, ami náluk 6 fő. (Náluk fordítva van: 4 taggyűlési tag és 6 elnökségi tag.)

A szomszédban, Wulkatalban 22 polgármester van a taggyűlésben és 6-an az elnökségben. A legfőbb felelősséget az elnök viseli (Obmann), aki szóvivő és a politikai jogi felelősség viselője.

A negyedik szerv a békeltető szerv. Olyan személyek a tagjai, akik nem tartoznak az elnökséghez: kötelező ítéletet hoznak, amiket bíróság előtt lehet csak megtámadni.

Sávós rendszer működik a települések támogatására. A társulások a benne résztvevő települések típusa szerint kapnak támogatást. Gazdasági, műszaki és hatékonysági szempontból kell megvizsgálni, hogy érdemes-e létrehozni társulást. A fejlesztésekről szólva: 100%-ban hitelből akarták megvalósítani a fejlesztést, 2013-ban kezdődtek az építési munkálatok. 6,7 millió € a beruházási volumen. Két erjesztő tornyot építettek és szivattyú állomást létesítettek, modern berendezést beépítve az irányításba. Ők is tudják a szomszéd településen működő berendezéseket távolról irányítani. A két település létrehozott egy céget, mindkét településről egy-egy ügyvezetővel és mindkét társulás delegál elnökségi tagokat. Nincsenek saját alkalmazottjai, hanem a két társulás dolgozói üzemeltetik. Hetente találkoznak. Jó minőségű iszapot állítanak elő, ezért a mezőgazdaságban fel tudják használni.

Eisenstadt Városháza

2018. május 16-án találkozott a delegáció Eisenstadtban Thomas Steiner polgármesterrel.

Eisenstadt 1648-ban királyi szabad város lett, amely rangot pénzzel és borral vásároltak meg. Akkoriban ez egy fontos dolog volt a város fejlődésében, mert bizonyos előjogokkal járt. Ez az előzménye, hogy Eisenstadt ma önálló tartományi jogú város. Az osztrák alkotmány értelmében 20 ezer lakos kell a városi rang viseléséhez. Összesen 15 ilyen város van Ausztriában. Egy pár ezek közül történelmi okokból, például Ruszt, aminek mindössze 2000 lakosa van.

Ez az önálló tartományi rang azt jelenti, hogy több feladatot kell teljesíteni, mint másoknak. Kerületi igazgatási hatóságként működnek, különböző jogi aktussal: iparüzési jog, természetvédelem, szociális jog. Számos olyan joganyaggal foglalkoznak, amit a tartományi szint lát el. 1921 óta, amióta Burgenlandot Ausztriához csatolták, rendelkeznek ezzel a státusszal. Az 1920-as burgenlandi törvény tartalmazta volna, hogy Sopron a tartományi város, de másképp alakult és 1925-ig tartott a keresés hogy ki legyen a tartományi központ. Aztán a tartomány döntött úgy, hogy Eisenstadt legyen a központ. Ezzel indult egy nagyon pozitív fejlődés: jöttek a vállalkozók, kereskedők. Rövid idő alatt megduplázódott a lakosságszám, mára 15 ezer lakosú kisvárossá vált. Ennek ellenére nagyon szép a város, ami gazdaságilag is erős.

17 ezer munkahely van a városban, miközben a 15 ezer lakossal bír, ami megalapozza a gazdasági erejét. Vásárlóerő, átlagjövedelem, képzettség szerint a legjobb három helyen végeznek az országos adatok összehasonlításában. 25% a felsőfokú végzettségűek száma a településen. Nagyon közel van Bécs, Pozsony Sopron ezért ez a város növekszik. Sopron a testvérvárosa.

Az elmúlt években nagyon fontos volt a gyermekellátás és iskola. Olyan helyzet alakult ki, hogy rendelkeznek minden ilyen oktatási intézménnyel, és ez azt jelenti, hogy napi 8 ezer gyereket látnak el. Ezáltal és a sok munkahelynek köszönhetően a városban naponta 35 ezer ember tartózkodik, ami kihívás a számukra.

Minden gyermeknek egész napos ellátást biztosítanak, aminek a következménye, hogy a városban a legtöbben ezen a területen dolgoznak.

Több, mint 1/3-a az embereknek a gyermekellátásban dolgozik. A város felelősségébe tartozik az épületek fenntartása és a személyzet biztosítása is. A város növekszik, ezért sok pénzt fektetnek az infrastruktúrába. Nagy téma náluk a közlekedés. Saját városi autóbusz rendszert hoztak létre 1,5 évvel ezelőtt, amivel kb. 1000 fő utazik naponta. Van egy city taxi, amivel 2,5 €-ért lehet közlekedni a városon belül.

A szabadidő eltöltésére is sok a lehetőség. Sok pénzt, kb. 10 millió €-t ruháztak be erre a célra. Atlétikai központot adnak át nemsokára: 3-4 millió €-ba került a teljes beruházás.

A városfejlesztés is fontos, különösen a belváros fejlesztése. A sok bevásárlóközpont a város szélén terhet ró a belvárosra. 2012 óta intenzíven bevonják a lakosságot az önkormányzat döntéseibe. Van egy városfejlesztési tervük, nagyon erős állampolgári részvétellel. 1000 aktív lakos vesz részt ebben a munkában és tulajdonképpen a legfontosabb politikai alapelveket határozták meg benne 2030-ig, amelynek tartalmát a következő fejezet tartalmazza.

Burgenlandban a települések nagyon intenzíven működnek együtt. Nagyon sok regionális szövetséget hoztak létre, társulásokat. Pl. hulladék-gazdálkodásban, 171 település dolgozik együtt. Van egy vízügyi társulásuk, vannak kisebb társulások, ide tartozik az állampolgársági szövetség is. Eisenstadtban a kerület összes polgára számára regionális együttműködésben nyújtanak anyakönyvi szolgáltatásokat. Sok turisztikai együttműködésük is van: a város tíz másik kisebb településsel hozott létre egy turisztikai társulást. A szennyvíz társulás is nagyon fontos számukra.

Dr. Michael Freismuth, eisenstadti képviselő, Eisenstadt-Eisbachtali Szennyvízkezelési Társulás elnöke következett az előadók sorában. Elmondta, hogy fél éve vezeti a társulást, ami egy karcsú szervezet: 10 munkatárssal dolgoznak: a költségvetés 1.478.000 €. A műszaki igazgató sok részletet elmesélt a szövetségről. Wulkatali társulással hoztak létre egy közös céget és tulajdonképpen az iszaprothasztásra dolgoztak ki egy projektet. Ezzel egy tartalékot képeznek, ami az iszap kitelepítését jelenti, nem kell lerakni valahova, hanem energiát termelnek ebből. Az elektromos áram, amire szükségük van a szennyvízkezelő üzemben, ilyen módon kerül kitermelésre. 45 lakossági egyenértékre van méretezve ez a létesítmény. A másik településről egy szivattyú berendezéssel hozzák át a szennyvizet. A polgármester említette a jövőkép kihívásait. Jó ideje

elindítottak egy vízleválasztó projektet, ami azt jelenti, hogy az esővizet külön vezetik el, így a szennyvíztisztítót tehermentesíteni tudják. Ezt folyamatosan fejlesztik, mert a város növekszik. Az új területeken már eleve ezt vezetik be.

A létesítményeket folyamatosan fel kell újítani és tisztítani kell, amellett nagyon előnyös áron dolgoznak. A lakosok fizetnek a szolgáltatásért és folyamatosan növelni kell a fejlesztéseket.

A polgármester néhány adatot sorolt fel Eisenstadtról:

- 43-44 millió € éves költségvetés
- 250 alkalmazott a városban összesen: 75 a hivatalban és 70-en a városüzemeltetésben dolgoznak, 105-en az intézményekben
- októberben voltak a választások: 6 személy jelöltette magát, ő 60%-kal nyert

A delegáció kérdésére, hogy terveznek-e további összevonásokat Ausztriában a községek körében a polgármester elmondta, hogy 1970-ben a 330 települést (kb) 140-re csökkentették. Az 1990-es évek elején volt egy ezzel ellentétes tendencia, amikor sokan külön akartak válni, így most 170 településük van. Ő személy szerint is egy kistelepülésen lakik, 3 települést összevontak, aztán kivált és 300 fős önálló település. Jelenleg sem összevonásokat sem szétválásokat nem terveznek. Ez egy politikai konszenzus. Inkább a kooperációt keresik, nem az összevonásokat.

Ennek megvan az oka is, mert észrevették, hogy amint összevonnak falvakat, az önkéntes munka a településen visszaszorul. Sok egyesület foglalkozik például a település virágosításával, de ha összevonják nagyobb önkormányzattá, akkor abbahagyják a virágok ápolását, mondván, hogy ott a nagyközség oldja meg a dolgokat.

4.4 „Kismarton 2030” Városfejlesztési terv

„Kismarton 2030” egy célkitűzés, egy látomás – egy életleti, élhető és szerethető város képe, ahogyan az a városfejlesztési eljárás két éve során kirajzolódott. „Kismarton 2030” a polgárokkal, szakértőkkel, a közigazgatással, az érdekképviselőkkel és érdekhordozókkal folytatott számos párbeszéd, illetve ő az inputjaikon alapul és a politika és a tervezés állította össze egészzé. A „Kismarton 2030” Városfejlesztési terv (STEP) így

egy fontos iránymutató eszköz Kismartonban a várostervezés számára. A jövőbeni elemi döntések szakmai szempontból a STEP előírásain és céljain alapulnak. Az egyes cselekvési területeken történt kivitelezéseket folyamatában értékelik és a célkitűzések teljesítése szempontjából ellenőrzik. Így a STEP „Kismarton 2030” egy élő eszköz marad. Megfelelő részvételi formák segítségével a polgárok továbbra is szerepet vállalnak a minőségbiztosításában és értékelésében.

Regionális környezet

„Az ellátás színvonala és népsűrűség közötti egyensúly megteremtése, mint a várostervezés előtt álló kihívás”

Kismarton egyike Ausztria legélhetőbb városainak. Bécs város dinamikus városkörnyékében való fekvésének köszönhetően, melynek növekedési dinamikája Észak-Burgenlandra is kisugárzik, Kismarton előtt egyrészt az a feladat áll, hogy a növekvő városkörnyék pozitív hatásait maga számára kiaknázza, másrészt pedig a negatív hatásokat, mint a növekvő közlekedési forgalomterhelés, illetve a települési, vidéki tájkép elvárosiasodása visszaszorítsa. Ezt az egyensúlyt kell konkrétan megkeresni a várostervezés valamennyi felmerülő kérdésénél 2030-ig. A közösségi közlekedés és a helyi lakossági ellátás példáján keresztül különösen jól magyarázható ez az egymás ellen ható kölcsönhatás: a nagyobb településsűrűség növeli a közösségi közlekedés és a helyi lakossági ellátás kínálatát. A magas sűrűség azonban ugyanolyan mértékben úgy is felfogható, mint nem kívánt városiasodás. A szükséges kiegyenlítéshez nem adható tökéletes recept, éppen az a kismartoni városfejlesztés célja: a felvázolt témakörök mentén az ellátás színvonala és a népsűrűség között egy minőségi kiegyenlítést létrehozni. A STEP „Kismarton 2030” elkészítésének keretében a lakosság bevonásával kikristályosodott eredményekre építve ezen a téren mindenképpen az eddigi életszínvonal biztosításán van a hangsúly.

Kismarton szerepe, mint Burgenland közigazgatási központja és kulturális fővárosa

Burgenland tartományon belül Kismartonnak a tartományi főváros szerepét kell betöltenie feladataival, mint közigazgatási, oktatási és egészségügyi központ. Ezt a központi funkciót kell a továbbiakban kiépíteni és partnerségi viszonyban erősíteni a szomszédos regionális központokkal, így Nezsiderrel (Neusiedl am See-vel), Sopronnal, Mattersburggal és Bécsújhellyel.

Kismarton egyszersmind Burgenland kulturális központja. Az Eszterházy-kastély jelentőségére és Joseph Haydn alkotására építve a kulturális és turisztikai hangsúly a városközpontra helyeződik. A szinergia az Osterwiese-től Oberbergig terjedő óváros turisztikai és kereskedelmi továbbfejlesztése és a kastély kerületéből származó impulzusok között, döntő jelentőségű a kismartoni városfejlesztés számára.

Térbeli célok

Egyik fontos célkitűzése a STEP „Kismarton 2030”-nak a városfejlesztés települési határának meghatározása. Éppen egy dinamikus városkörnyék esetében központi jelentőséggel bír egy nyomon követhető településhatár kijelölése a építési területek fejlesztése és az életminőség megőrzése közötti kiegyenlítés szempontjából. Különleges jelentőséggel bír Kismarton települési és mezőgazdasági arculata számára, a kulturális önzonosság, mint bortermelő város számára, a környezeti tér számára és a szabadidős használhatóság számára a tájjellegű átmenet a létező építési területtől a szőlőskerteken át a Leitha-hegység erdőszéléig terjedően. A szőlőtermelés uralta megművelt területek fennmaradó övezetét meg kell óvni a további beépítésektől.

A tartós településhatárok világos keretet szabnak a városfejlesztés számára.

Nezsider és a Leitha-hegység között elterülő megművelt területek lényegi sajátosságát az adja, hogy a lehatárolt települési területek értékes mezőgazdasági területek közé ékelődnek – éppen ez az egyik oka a terület, mint világörökségi terület nemzetközi méltatásának. Jóllehet

Kismarton nem része a világörökségi régióknak, azonban tekintettel a település arculatára hasonlóképpen kell értékelni. A Leitha-hegység mentén elterülő egyes települések területének egybefolyását, összenövését el kell kerülni, hogy megőrizhető legyen a régió vidékies tájjellege. A cél teljesítéséhez a fő eszköz Keleten és Nyugaton, St. Georgen-nél és Kleinhöflein-nél a tartós települési határok meghatározása.

Mennyiségi célok

*Mielőtt a város minden irányban tovább épül,
először a meglévőt kell használni*

Kismartont a lakónépesség mérsékelt növekedése jellemzi. Ez a mérsékelt növekedés szolgál alapul az ellátás infrastruktúrája, a gazdaság fejlődése és az életszínvonal közti egyensúly megőrzéséhez. Az elmúlt 10 év tapasztalataira építve az éves növekedést az eddigi 1, 3%-ra kell tervezni. Egy erőteljesebb növekedés túlterheli a városi infrastruktúrát és veszélyezteti az eddigi magas életszínvonalat. Egy túl alacsony növekedés másfelől pedig csökkenti Kismarton eddigi pozitív gazdasági dinamikáját. 2030-ig ez 3000 új lakossal számolva az eddigi 13 500 főről 16 500 főre történő növekedést jelent.

Ez a norma a rendelkezésre álló közcélra történő felajánlások tartalmának keretén belül teljesíthető, habár a területek feletti rendelkezés a tulajdoni viszonyok következtében nem minden esetben biztosított. Ennél fogva a jövőben stratégiai döntéseket kell hozni az új közcélra történő felhasználások tekintetében, amelynél ezeket a STEP „Kismarton 2030” minőségbiztosítási intézkedései (például feltárási területek) mentén kell kifejleszteni.

Életteli városrészek

Kismarton 2030: életerős, jól összekötött városrészek saját arculattal/karakterrel

Kismartont a régi települési központhármas: Kleinhöflein, Kismarton városrész és St. Georgen hármasa jellemzi. Ennek a három városrésznek az önálló identitása Kismarton sajátos tulajdonságaként értendő és továbbra is biztosítani és fejleszteni kell.

A történelmi városközpont a társadalmi, kulturális és turisztikai központja a városnak. Ezeket a funkciókat tovább kell fejleszteni. A jövőbeni fejlesztés számára feladat az óváros hangulatát a sétálóutcákkal és a szuggesztív környezettel kiterjeszteni az Osterwiese-től az Oberbergig terjedő zónára. Ez értékes gyalogút-összeköttetésekkel és újonnan kialakított megoldásokkal érhető el, melyek az eddigi korlátokat csökkentik, és különösen a régi zsidónegyedet, az Unterberget és Oberberget beköti az óváros elérhetőségébe, átélhetőségébe.

A kastélykerület körzetében az Eszterházy-kastély és -park történelmi egysége áll előtérben. Ezt az egységet a jövőben még erősebben kell hangsúlyozni és turisztikailag átélhetővé kell tenni. A város számára a parknak, mint a kismartoni polgárok kikapcsolódási terének van nagy jelentősége. A kastélykerületben a turisztikai kínálatok szállás-és bevásárlási lehetőségekkel történő javítása erősíti a történelmi óvárost.

Kleinhöflein tekintetében az értékes szőlősgazdafalu jelleget kell biztosítani, különösen a fűtca mentén. A település terjeszkedése céljára Langau, egy már régóta közcélra felajánlott építési terület rendelkezésre áll. A jogi kereteken belül itt egy olyan fejlesztésnek kell megvalósulnia, amely tekintettel van a bortermelő helység jellegére, a szőlőtermelő vidékbe való bekötéssel együtt.

St. Georgenben a déli kertes termőföldekkel nagy lakóterület-építési terület áll rendelkezésre. A növekvő lakosság szám az elé kihívás elé állítja a közlekedési koncepciót, hogy az a motorizált egyéni közlekedéstől független közlekedési összeköttetést biztosítson.

Kismarton városrész és St. Georgen közti átmeneti területen a Martin-laktanya feltárási területével egy lehetséges jelentős városépítési terület áll rendelkezésre, amelynek a további fejlődése jelenleg nem előrelát-

ható. Nagyságánál és központi fekvésénél fogva az itteni fejlesztés előreláthatólag nagy figyelmet érdemel a városfejlesztés részéről.

A délkeleti városrész a Kirchäcker területével egyetemben jelenleg egy önálló pályaudvarkörnyékké fejlődik. Élhető városnegyed fejlesztése egy közösségi közlekedést biztosító üzemeltető mellett a városfejlesztésnek egy korszerű módszere. A kismartoni pályaudvar jelen telephelyén a 2030-ig terjedő időszakban valószínűleg felértékelődik. A pályaudvartól délre sikerterület-tartalékok találhatóak, melyek hosszú távon az építési területek fejlesztése szempontjából jelentősek lehetnek. Ez azt jelenti, hogy a vasúttól gyalogosan elérhető területeket a lakóterületek számára, illetve azok kiszolgáló infrastruktúrájának a számára kell fenntartani.

A város déli részén találhatóak az elnyúló gyár- és iparterületek. Ezen területek működőképességének megtartásához arra kell ügyelni, hogy a lakóterületektől történő ésszerű lehatárolás megőrizhető legyen.

A város déli részén ideiglenes településhatárok vannak, ezek a településhatárok a jelenlegi infrastrukturális és gazdasági keretfeltételek bázisán tükrözik vissza a városfejlesztés célkitűzéseit.

A polgárok bevonása

A polgárok részvétele új szinten

A „Kismarton 2030” városfejlesztési tervvel a Kismartonért folyó munka új irányt vett: azóta a tartományi fővárosban a polgári részvétel nagy betűkkel íródik. A város jövőjének a polgárok szívéből kell erednie, alakulnia. Az elmúlt években olyan sikerprojektek zajlottak le, mint például a városi busz. Nem csupán a városi busz ötletét dolgozták ki a polgárokkal közösen, hanem a név kitalálásában és a reklámkampányban is intenzív szerepet vállalt a lakosság. Martin, Georg és Vitus már másfél éve úton vannak – a negyedik vonal következik és a lakosság itt is újra elkötelezetten működik együtt.

Thomas Steiner polgármester kezdeményezésére került sor a polgári részvétel terén a következő lépések megtételére a polgárok által felhasználható költségvetési kerettel. „Meg kell adnunk polgárainknak a lehetőséget, hogy Kismarton számára saját maguk fejlesszenek ki projekteket

és egy bizonyos költségvetési keret elosztását városrészenként önállóan határozhassák meg” – magyarázza Steiner polgármester úr.

Kismarton város költségvetéséből mindegyik városrész (Kismarton városrész, St. Georgen és Kleinhöflein) számára évente 35.000 eurót különítenek el. Közös projektötleteket kell keresni, megvitatni és utána megvalósítani. Például szóba jöhet itt egy játszótér megvalósítása, egy tó természetes állapotának visszaállítása, egy strandröplabda-pálya építése, és így tovább.

Mintapéldaként szolgál a többgenerációs játszótér a Wormser utcában. Itt ugyan a felújítás már tervben volt, azonban a részletes megvalósításhoz mind a fiatalok, mind az öregek felől jöttek az ötletek. 2017 nyarán aztán közösen került sor az átadásra.

Projektötletek benyújthatóak voltak az „ötlet-levelezőlapokon” vagy e-mail útján. Ezzel egyidejűleg tette kész polgárok jelentkezhetek a döntéshozatali folyamatban („Polgárok által felhasználható költségvetési keret”-Esteken) való részvételre, hogy aktívan hozzájáruljanak egy városrészt érintő projekthez. A jelentkezésekből mindegyik városrészben legfeljebb 12 személyt sorsoltak ki, ennek során azonban ügyeltek arra, hogy az egyes csoportok összetétele leképezze Kismarton lakosságának keresztmetszetét. Kismarton város aktív politikusai ebből a döntéshozatali eljárásból ki vannak zárva. A projektötletek és a jelentkezések 2018. május 31-ig voltak benyújthatóak. A „Polgárok által felhasználható költségvetési keret”-Esteken a benyújtott projekteket a városháza gazdasági munkatársainak szakmai útmutatása mellett értelmezik és közösen megvitatják.

Településfejlesztés és építészeti kultúra

A jelen

Eisenstadt 2014-ben hozzávetőleg 13.500 lakosával egyértelműen Burgenland legnagyobb városa. Tartományi központként fontos területi jelentőségű intézményeknek ad otthont, jelentős feladatokat lát el, és számos munkalehetőséget nyújt. A jó közlekedési adottságoknak, Bécs földrajzi közelségének köszönhetően, továbbá annak köszönhetően, hogy a város

vonzza a letelepedni vágyókat, a következő években a lakosság számának további, folyamatos emelkedése várható. A „Településfejlesztési terv Eisenstadt 2030” keretében azok a döntések kerülnek meghatározásra, hogyan és milyen mértékben biztosítható a megfelelő fejlődés.

Kitekintés 2030-ra

A tartományi központ Eisenstadt lakossága kb. 16.500 főre nőtt, az utolsó 15 évben azonban a beépíthető területek alig nőttek. A település területi szempontból zárt, és városrészi központok, mint Kleinhöflein, Eisenstadt-Stadt, St. Georgen és Oberberg építészeti kultúrája a város bármely pontján azonnal szembetűnik. A vasúti negyed egy egyedi, étellel teli sajátos bájjal rendelkező központtá változott, ahol emberek élnek, dolgoznak, kielégítik napi szükségleteiket és a városrész parkjában kapcsolódnak ki. A történelmi városközpont valamennyi városrész lakóinak találkozópontja, itt vásárolnak be, sétálnak, kószálnak a kastélyparkban vagy beülnek egy kellemes kávéházba.

Célok és cselekvési tervek, tartományközponti feladatok ellátása

Eisenstadt város, Burgenland fővárosaként tekint magára, központi szerepből adódóan a számtalan területi, regionális feladatával és létesítményével. A fennmaradásukat és üzemeltetésüket továbbra is biztosítani kell, és lehetőség szerint célul kell kitűzni a bővítésüket is annyiban, amennyiben ez a város fejlesztési terveivel összhangban van. Eisenstadt jelentőségét és vonzerejét a kilenc osztrák tartományi főváros egyikeként a szövetségi állammal és a tartománnyal együttműködve kell erősíteni.

Cselekvési terv:

- A városi infrastruktúra színvonalának megtartása és fejlesztése (mobilitás biztosítása, műszaki és zöld infrastruktúra, lakosság szolgáltatá-

sokkal történő ellátása)⁴⁷ minden Eisenstadti lakos és ott munkát vállaló érdekében

- Szoros együttműködés a burgenlandi tartományi kormány hivatalával, továbbá a helyi szövetségi, vagy a szövetségi állami feladatot ellátó intézményekkel

A várostervezés minőségbiztosítása

A jövőbeni várostervezés- és fejlesztés a „Településfejlesztési terv Eisenstadt 2030” programmal, és annak egyes szakmai koncepcióiban megjelölt céljaival összhangban történik. A településrészek fejlesztésére vonatkozóan vizsgálati övezeteket határoztak meg, amelyekben egységes, a minőséget biztosító eljárásokat kell alkalmazni.

Cselekvési terv:

- A következő 15 évre vizsgálati övezeteket, mint fejlesztési súlypontokat jelöltek ki
- A vizsgálati övezeteket érintő építészeti fejlesztéseket illetve jelentősebb beruházásokat összhangba kell hozni a közérdekkel a projektgazdák, az érdekelt felek, és az érintett városlakók részvételével
- Az egész várost érintő beruházások, fejlesztések esetén a lakosság tájékoztatásának, és részvételének, továbbá szakmai tanácsadók központi eszközökkel történő bevonásának különböző formái kerülnek kialakításra.
- St. Georgen, Kleinhöflein és a városközpont építészeti jellegének megőrzése a városi önkormányzat fontos célja. Ebbe beleértendő az építészeti karakterisztika megőrzése is.
- **Az egyes városrészek építészeti karakterisztikája**, és a városépítési célkitűzések Eisenstadt helyi építési szabályzatában kerülnek rögzítésre

⁴⁷ Nahversorgung: a településrendezés és településfejlesztés területén a lakosság rövid és középtávú szükségleteinek a lakhely közelében, árukkal és szolgáltatásokkal történő ellátását jelenti.

Erőforrásbarát településfejlesztés és mérsékelt növekedés

A város arra törekszik, hogy a lakosságszám növekedésének jelenlegi ütemét megtartsa, és annak további gyorsulását elkerülje. Ennek a célkitűzésnek abban az esetben felel meg, ha a lakosságszám a jelenlegi 13.500 főről 2030-ig maximum 16.500 főre emelkedik. Ez a feladat egyáltalán nem egyszerű: a magas életszínvonal, a jó közlekedési adottságok, és a munkaerőpiaci helyzet különösen vonzóvá teszik Eisenstadtot Bécs-Pozsony-Sopron-Győr egyre növekvő vonzókörzetében, és e vonzerő csökkenése nem várható – sőt a tartományi központ minden egyes tényező tekintetében javítani fog. A növekedést azonban a város befolyásolhatja, ha a jövőben nem hoz olyan intézkedéseket, amelyek a növekedést szolgálják, nem jelöl ki például újabb területeket lakáscélú építési teleknek. A beépítettség csökkentésével kapcsolatban pedig a földhasználati illetve beépíthetőségi szabályozás keretein belül lehet korlátozásokat bevezetni.

A növekedésnek 2030-ig minőségi változást kell eredményeznie elsődlegesen az épületek állagában, a jelenlegi átmeneti városhatáron belül, főként azonban az állandó városhatáron belül. Ez döntő mértékben hozzájárul a városi infrastruktúra hatékonyságának növeléséhez és ezzel az erőforrásokat kíméletesen használó város fejlődéséhez. A legfontosabb feladatok ellátását, mint az alapszolgáltatásokkal való ellátás, szabadidő, szociális szolgáltatások, közlekedés, elsődlegesen a városrészi központokban (Kleinhöflein, Oberberg, Eisenstadt-város, vasútállomás, St. Georgen) kell biztosítani, és ezek közlekedési összeköttetéseit (tömegközlekedés, biciklis és gyalogos közlekedés) javítani kell.

Cselekvési terv

- A végleges városhatár kijelölése és megtartása: ez a városhatár a természeti adottságokon és ezek megfelelő értékelésén, továbbá területrendezési szempontokon alapulnak. Ezek biztosítják Eisenstadt zöldterületeinek alapkövét.
- Az átmeneti városhatár kijelölése és megtartása: ez a határ a településfejlesztés célkitűzéseit jelöli, mely a jelenlegi infrastrukturális és gazdasági keretfeltételeken alapul. Az ideiglenes városhatár jövőbeni

változtatásához elsőként vizsgálati övezetek kijelölése, és a megfelelő tervezési eljárások lefolytatása szükséges. A vizsgálati övezetek lehetővé teszik annak tisztázását, hogy fennáll-e olyan nyomós közérdek, amely az átmeneti városhatár kiigazítását indokolja. Az városi tanács kizárólag ebben az esetben tárgyal a módosításról. Az átmeneti városhatár módosításához, valamint az újabb vizsgálati övezetek kijelöléséhez a városi tanács döntése szükséges.

- Általában előnyben kell részesíteni a már meglévő építési telkek hasznosítását/aktiválását az újabbak kialakítása helyett.
- Az infrastruktúra (műszaki infrastruktúra, fejlesztés) hatékony kihasználása, és ezzel párhuzamosan az erőforrások kíméletes felhasználása továbbá a forgalom csökkentése érdekében a fejlesztéseket a városrészi központokba kell koncentrálni a decentralizált fejlesztések helyett.
- Éppen ezért középpontba kell, hogy kerüljön a városrészi központok fejlesztése, például olyan közterületek kialakításával, felújításával, fejlesztések támogatásával, amelyek a legfontosabb szükségletek kielégítéséhez hozzájárulnak (ellátás, szabadidő, pihenés, önmegvalósítás, egyesületi tevékenység), és biztosítják, illetve létrehozzák az összeköttetést a belvárossal, különös tekintettel a tömegközlekedésre, biciklis és gyalogos közlekedésre.

A lakosság alapszolgáltatásokkal való ellátottságának fejlesztése

Eisenstadt jelentős területein jelenleg a lakosok számára gyalogosan az alapvető szolgáltatások nehezen elérhetőek. A vállalkozások letelepedése egy adott területen elsődlegesen piacgazdasági megfontolásokon alapul, legyen szó akár magántulajdonú vállalatokról, akár kiskereskedelmi láncokról, és ez az önkormányzat által nem kényszeríthető ki. Lehetőség van azonban arra, hogy az önkormányzat kedvező keretfeltételeket teremtsen, a potenciális vállalkozókat szervezeten támogassa, és helyi kezdeményezéseket felkarolja. Ahol a szükséges lakosság szám hiánya az alapvető szolgáltatásokat biztosító létesítmények gazdaságos működtetését nem teszi lehetővé, ott a szükségletek alapján olyan intézkedéseket kell hozni, amelyek a szükségletek kielégítéséhez kapcsolódóan a mobilitást segítik elő.

Cselekvési terv:

- Annak érdekében, hogy kiskereskedelmi és alapvető szolgáltatásokat nyújtó létesítmények jöjjenek létre a lakóövezetekben, a városépítészeti szerződésekben kötelezni kell az építetőket, hogy földszinti zónákat alakítsanak ki.
- Ahol a szükséges lakosság szám hiánya miatt az alapvető szolgáltatásokat biztosító vállalkozások betelepülése gazdasági okok miatt nem valósul meg, ott azon személyek ellátásának érdekében, akik a mozgásukban korlátozottak, mobilitást segítő intézkedéseket kell hozni (például: az szükségleteket figyelembe vételével kell kialakítani a tömegközlekedést, köztereket kell kialakítani).

Műszaki infrastruktúra, klíma és energia

A jelen

A szenny- és felszíni vizek elvezetésére Eisenstadt város teljes területét behálózó csatornarendszer áll rendelkezésre, amely eredetileg vegyes rendszerben került kialakításra. Az 1990-es évektől kezdve igyekeztek a szennyvíz és esővíz elvezetőket egymástól elválasztva bővítéseket végrehajtani. Az árvízvédelem jegyében eddig 10 db, közel 75 000 köbméternyi térfogattal rendelkező tározót alakítottak ki helyben. Az Eisbachnál⁴⁸ további közel 300 000 köbméternyi térfogatú tározómedencét alakítottak ki. A klíma és energiaügy keretében 2013-ban az EKKO elnevezésű EU projekt keretében dolgozták ki a települési energia koncepciót, ami 2015-től az „eisenstadt-i energiaügyi kezdeményezés”⁴⁹ keretében kerül megvalósításra.

Kitekintés 2030-ra

Eisenstadt 2030-ra a 2012-es elvi árvízvédelmi koncepció valamennyi célkitűzését teljesítette, és egy modern (a szennyvíz és esővíz elvezetést

⁴⁸ Patak Eisenstadtnál

⁴⁹ Energieinitiative Eisenstadt

szétválasztó) csatornarendszerrel rendelkezik. A 2014-ben, szennyvíziszap ülepítéssel kapcsolatban megkezdett együttműködés Wulkatal-i központi szennyvíztisztító teleppel (ZARA⁵⁰ Wulkatal-lal) sikeresnek bizonyult. A klímavédelem, és az energiahatékonyság szempontjából Eisenstadt mintavárossá vált, és valamennyi lehetőséget maximálisan kihasznál. A települési önkormányzat fenntartási költségeinek csökkentéséhez például jelentősen hozzájárulnak a középületeken elhelyezett fotovoltaikus (napelemes) rendszerek, és a vasúti negyedben felépített aktív⁵¹, helyi hőellátó⁵² rendszerű lakóépület is számos energetikai, építészeti és városépítészeti eisenstadti látogatás célja és apropója.

Célok és cselekvési tervek, az árvízvédelem fejlesztése

Eisenstadt árvízvédelmi biztonsága további kiépítést igényel. A cél, hogy az árvízvédelmi rendszert fokozatosan felkészítsék egy 100 évenként egyszer előforduló árvízi terheléssel szembeni ellenállásra. Ez a 2012-es elvi árvízvédelmi koncepció végrehajtásával érhető el.

Cselekvési terv

- A 2012-es elvi árvízvédelmi koncepció szerinti intézkedéseket végére kell hajtani.
- Az árvízvédelmi intézkedéseket ökológiai szempontok figyelembe vételével kell végrehajtani. Az árvízveszély elleni védekezés mellett az árvízvédelmi létesítmények hozzájárulnak táj sokszínűségéhez és a városhoz közeli kikapcsolódás helyszínei lehetnek.

⁵⁰ ZARA: zentrale Abwasserreinigungsanlage – központi szennyvíztisztító telep

⁵¹ Az aktív ház több energiát termel, amennyit elhasznál, gyakorlatilag egy lépéssel több, mint a passzív ház

⁵² A helyi hő ellátó rendszert, a távhő ellátástól az különbözteti meg, ha a hőt szállító víz felmelegítésére az épületben kerül sor.

Csatorna felújítás és karbantartás, szennyvízkezelés

Cselekvési terv

- Teljes körű állapotfelmérést kell végezni a település vízgazdálkodásának csatornakataszter-programja keretében, amely alapját képezheti a helyi csatornarendszer felújítási programjának. Az állapotfelmérés megállapításai alapján feltérképezhetőek a felújítási szükségletek és meg lehet becsülni az ahhoz szükséges pénzügyi eszközöket. Ezen adatok alapján konkrét felújítási programot lehet készíteni.
- A 2005-ös szennyvízkoncepció intézkedéseit folytatni kell.

Erőforrás- és klímabarát Eisenstadt: az energetikai koncepció végrehajtása

„Eisenstadt energiaügyi kezdeményezésének” végrehajtása, műszaki és szervezési megoldások alkalmazását jelenti különböző energiaigényű, városhoz kötődő szolgáltatások környezetbarát, hatékony energiafelhasználású és klímabarát biztosítása érdekében, mint például a világítás, fűtés, áramellátás, mobilitás, középületek energiaellátása stb.

Cselekvési terv

- Eisenstadt energiaügyi kezdeményezése: a város az energiahatékony-ság és a megújuló energia témakörében a fenntarthatóság érdekében intézkedéseket hoz és együttműködik azokkal a szövetségekkel és vállalatokkal, melyek megfelelő lépéseket tesznek az alábbi célkitűzések szellemében:
- Településrendezési terv: a város a településrendezési- és földhasználati terv⁵³ készítésekor nagy figyelmet fordít az energetikai hatékonyságra, a megújuló energiahordozók alkalmazására, és az optimális és lehető legrövidebb közlekedési útvonalak kialakítására.

⁵³ A földhasználati terv valamennyi ingatlan tekintetében meghatározza annak használati módját (pl. építési telek, közút, zöldterület)

- Tudatosság növelése: a város szervezi, és támogatja azokat a rendezvényeket, tanácsadási tevékenységet, és minden olyan egyéb az energia felhasználási tudatosságot növelő tevékenységet, melynek célja az energiahatékonyság (új épületek építésénél, épület felújításnál stb.), és a megújuló energia (napkollektorok, napelemek, biomassa, szezonális hőtároló stb.) alkalmazási területének növelése.
- Mobilitás: a város minden polgárt támogat, különösen a fiatalokat és az időseket a mikroközlekedés használatában, és kiáll a környezetvédelmi célú társulások további erősítése mellett.
- E-mobilitás: a város kiáll az elektromos mobilitás fokozott fejlesztése mellett, és felkarolja, támogatja azt, feltéve, hogy a technológia fejlettsége eléri a kívánt szintet, és a gazdaságossági mutatók megfelelőek (e-bike fejlesztése, e-taxi bevezetése, támogatása).
- Közvilágítás: hosszútávon a város teljes közvilágítása energiatakarékos rendszerre áll át (pl. LED), amennyiben felújítások, és új közvilágítás üzembe helyezése szükséges.
- Épületek: a középületek felújítása, továbbá új középületek építése esetén a város a mindenkor optimális energetikai standardok megvalósítására törekszik.
- Fotovoltaikus rendszerek (FV):

Privát FV rendszerek: a város célként tűzi ki, hogy megfelelő információkkal és tudatosságnövelő intézkedésekkel támogassa a magáncélú FV-rendszerek telepítését.

Önkormányzati FV rendszerek: hosszútávon valamennyi önkormányzati épületet FV-rendszerrel kell ellátni, ha a gazdaságos üzemeltetési, és finanszírozási feltételek adottak.
- Biomassa: a város támogatja a már meglévő távhőszolgáltatók kibővítését a hatékonyságuk és gazdaságosságuk növelése, és a teljes kihasználtság érdekében, amennyiben a lakosság érdekeit szolgálja.
- Támogatja, továbbá szorgalmazza helyi hőellátó rendszerek, vagy mikroberendezések létesítését nagyobb épületek, vagy tömbépületek hőellátására, tekintettel azok nagymértékű hatékonyságára, és arra, hogy ezek nyersanyaggal történő ellátása (biomassa, pellet stb.) problémamentesen megoldható.

Vizsgálati zónák és tervezési folyamatok

A jövőbetekintő településtervezés érdekében úgynevezett vizsgálati övezetek kijelölésére és ezekhez kapcsolódóan tervezési folyamatok kidolgozására kerül sor. Ezek az övezetek Eisenstadt város egyes részeit érintik, ahol a jelentősebb mértékű fejlesztési szándékot, és a fejlesztési súlypontokat, valamint azok megvalósíthatóságát vizsgálják. A vizsgált területek esetében először szakmai alapon megállapítják a projekt független közösségi érdekeket és meghatározzák azok helyét. Ezeket a közösségi érdekeket a vizsgálati övezetekben készítik elő, az úthálózatba való beköttötségre, a zöldterülettel való ellátottságra, illetve a játszóterek, sportlétesítmények elérhetőségére tekintettel.

A STEP⁵⁴ Eisenstadt 2030-ban kijelölik a jelenlegi tervek szerint felállítandó vizsgálati övezeteket és meghatározzák ezek prioritásait. A kijelölés a városfejlesztési lehetőségekre építve azokra az övezetekre összpontosít, ahol a településrendezési eszközökkel (földhasználati terv/építési terv, településrendezési szerződés) a megvalósítás befolyásolható és/vagy irányítható.

A vizsgálati övezetek kijelölése

A vizsgálati övezeteket a település területének azon részein jelölik ki, ahol városépítészeti fejlesztés történik, vagy ez szükséges lenne. Új vizsgálati övezeteket a városi tanács döntése alapján lehet kijelölni.

A vizsgálati zónák kialakításának kiindulópontja lehet például:

- magáncélú beruházás illetve erre irányuló terv
- önkormányzati fejlesztési cél illetve szándék
- alapvető átalakításokra vonatkozó döntés közintézményeknél vagy részben közintézménynek minősülő intézményeknél, létesítményeknél.

⁵⁴ Stadtentwicklungsplan – Településfejlesztési terv

Új vizsgálati övezetek kialakítását

az alábbi körülmények fennállása indokolhatja:

- nagyobb, beépítetlen építési területek fejlesztési igényei, mely esetben a beépítés engedélyezése, a beépíthetőségre vonatkozó előírások módosítása, részleges beépíthetőségre vonatkozó terv készítése stb. szükséges.
- olyan fejlesztési igények, amely egyes területek átminősítését igénylik.
- építéstörténeti, kulturális, turisztikai és műemléki szempontból érintett területek állagmegóvási igénye.

Eljárási rend

Az új vizsgálati övezet létrehozására irányuló városi tanácsi döntés megszületését követően egy átfogó tervezési folyamat veszi kezdetét.

A tulajdonosok, és az egyes projektgazdák lehetőséget kapnak arra, hogy a vizsgálati övezeteket érintő települési fejlesztésekre vonatkozóan javaslatokat nyújtsanak be. Ebben az esetben a fejlesztések további kimunkálása az alábbi cselekvési irányvonalak mentén történik:

- A közérdek és a magánérdek közötti összhang megteremtése érdekében valamennyi olyan magánérdeket kiemelten figyelembe vesznek, amely a vizsgálati övezetekhez kapcsolódó közérdek érvényesítésére alkalmas, illetve biztosítja annak megvalósíthatóságát.
- Ennek során kiemelkedő jelentőségű a közös döntéshozatali eljárások kidolgozása, amelyek alkalmasak arra, hogy fejlesztési folyamatot objektívizálják és átláthatóvá tegyék. Ezek lehetnek közös eljárások kooperatív jellemzőkkel (kooperatív tervezési eljárás) vagy kompetitív jellemzőkkel (városépítészeti pályázatok). Ennek feltétele, hogy a díjazás, a döntőbizottság kiválasztása, a tervezésben résztvevők kiválasztása stb. Eisenstadt város és a projektgazdák konszenzusán alapuljon. Ez az eljárás lehetővé teszi, hogy a visszaélésekre vonatkozó vádak elkerülhetőek legyenek, hiszen a területek felhasználására vonatkozó döntések szakmailag nyomon követhetőek és kidolgozásukra transzparens eljárásban kerül sor.

- A város polgárainak tájékoztatása és részvételének megfelelő módszerekkel történő biztosítása, mint minőségbiztosítási intézkedés elvárásként jelenik meg.
- Ez a tervezési folyamat képezi az alapját a mindenkori terület-felhasználási tervnek vagy az egyes szabályozást igénylő területek beépíthetőségi tervének⁵⁵, szakmai alapját képezi továbbá a településrendezési szerződéseknek, figyelemmel a kétoldalú kötelezettségvállalásokra, egyrészt a város, másrészt a projektgazdák részéről, a városépítéssel minőségének biztosítása érdekében.
- Azonos szakmai szempontok alapján kerül kidolgozásra a stratégiai környezeti tanulmányhoz a környezeti jelentés, amely lényeges alapját képezi ingatlanok használati besorolásra irányuló eljárásnak.

4.5 Parndorfi jó példák

Wolfgang Kovács parndorfi polgármester, Franz Huszár alpolgármester és Oar Otto Lippert jegyző fogadta a DHKFA delegációját. A polgármester úr elmondta, hogy 50 különböző nemzetiség él a faluban. Az 5000 fős település 4000 munkahellyel bír, ami nem tipikus Ausztriában sem. Nagyon fiatal a település sok gyerekkel. Különlegessé teszi a falut az ipari terület, ami az utóbbi 25 évben alakult ki. Az osztrák viszonyokhoz képest ez egy különlegesség. Az iparterület létesítésének sikertörténete részben tervezett volt, részben a szerencsének volt köszönhető. Kedvező adottság volt, hogy nagyon nagy volt az egybefüggő terület. Olyan terület, ami a tartomány tulajdonában van. Nagyon jól lehetett tervezni, mert volt hely bőven. A tartomány támogatásával sikerült a közművesítés, megtörtént az infrastruktúra kiépítése. Az volt az előnye, hogy amikor megtelepedtek itt az üzemek addigra ez már egy közművesített terület volt, amit könnyen elkezdtek beépíteni a cégek. Ez nagyon fontos volt a település szempontjából. Az volt a szerencsájük, hogy megnyílt a határ.

⁵⁵ Teilbebauungsplan: ennél a szabályozási módnál nem minden terület vonatkozásában tartalmaz beépíthetőségi szabályokat a szabályozási terv, hanem csak egyes, szabályozást igénylő területek esetében.

Az egykori vasfüggöny megnyílása tette lehetővé, hogy ilyen kedvező földrajzi helyzetbe kerülhessenek az ipar és kereskedelem szempontjából.

A cégek iparüzési adót fizetnek az önkormányzatoknak. A bér utáni adókból, az SZJA ból is részesülnek az önkormányzatok. 3,2 millió € a kommunális adó évente. Ezenkívül csatornadíj és egyéb díjak vannak. Ahol sok a munkahely az Ausztriában, az egy gazdag település. Van egy másik oldala is: ha gyorsan növekszünk, akkor mint a gyereknél, minden évben új cipő és új ruha kell. Nagyon gyorsan növekszik a település. Az óvodák kicsik, pedig 3 évvel ezelőtt már a harmadik óvodát nyitották, 5 csoportot terveztek és 4 már tele van. 2-3 év múlva a 4. et kell építeni. Az iskolát is bővíteni kell, miközben egy évvel ezelőtt készült el az új községháza. Utak, csatornák, világítás bővítés szükséges és a munkavállalók számát is növelni kell. Majdnem 100 munkatársa van a községnek, amiből a legtöbben az intézményekben dolgoznak. Sokan a településüzemeltetésben tevékenykednek. Parndorf gazdasági helyzetéről elmondták, hogy Parndorf nem gazdag. Nincs „malacperselyük”, az a pénz, amit kapnak, abból beruháznak. Aki ideköltözik Parndorfba, az épít egy házat és rögtön minden infrastruktúrát akar. „Régen tudtunk várni, most minden azonnal kell” – mondták.

Sokan a városvezetésben is azon a véleményen vannak, hogy lassabban kellene növekedni. Húztak egy határt, max 6-7 ezer lakos, de annál ne legyenek nagyobbak.

A környezetük tisztasága, a szabadidő és kultúra, rendezvények, színházak is mind fontosak, ha minőségi életet akarnak a lakosaiknak. 13 különböző felekezet van a településen. Nagyon nehéz békésen megoldani a helyzetet. Ami nagyon fontos náluk, az az egyesületek aktív életének biztosítása. Foci, tenisz, box, futás – csak néhány a nagyon sok sportegyesület közül, amik a településen működnek. Kiemelték: a sport összeköti az embereket és ez a településen is nagyon fontos.

Zongor Gábor bemutatta a résztvevőket megemlítve, hogy Budapestről és 9 megyéből érkeztek a delegáltak. A delegáció azon kérdésére, hogy nem volt-e kockázatos infrastruktúrát fejleszteni azelőtt, hogy a betelepülő cégek megjelentek volna a polgármester elmondta, hogy volt egy tartományi fejlesztési tervük, ebben a földrajzi helyzetük miatt már kiemelkedtek, hiszen észak-dél és kelet-nyugat irányú összeköttetései is tökéletesek. Tudományos alapja is volt, hogy ez a helyszín fejlesztése

ígérte a legnagyobb nemzetgazdasági eredményt. A falu döntése volt, hogy helyet adnak-e ehhez. Volt egy cég, akik előfinanszírozták az infrastrukturális fejlesztéseket. A falu kötelezte magát, hogy amint adóbevételek keletkeznek, a részüket visszafizetik. 10 éves terv volt, ami a 4. évben lejárt. Az ipari terület 852 ezer nm. Az egész folyamat 20 éve kezdődött és az elkövetkezendő 2 hónapban az utolsó nm-eket is eladják.

Évi 12-14 millió € Parndorf önkormányzatának költségvetése. Hitel nélkül nem tudnának fejleszteni. Óvodafejlesztés 3,5 millió €, általános iskola 4 millió €, építési udvar 2 millió €. 1 millió € az új gépekre a településrendezéshez. A csatornahálózat fejlesztése 1,6 millió €-ba került, a városháza építése 1 millió €. Elöl a hivatali épület 600 ezer €-ba került. Mindez az elmúlt öt év beruházása. Minden évben új beruházás kezdődött.

Az osztrák törvények okán nem marad náluk minden adóbevétel a kommunális adóból. A költségvetési kiegyenlítés az állam, tartomány és települések között arra kötelezi őket, hogy a szociális és egészségügyi és egyéb feladatokat finanszírozzák. Tulajdonképpen fizetnek adót Burgenland tartomány felé is. A gazdag települések segítik a szegényebbeket – az új elvire épülő szabályozást néhány éve vezették be. Ezeket a lakosságszám és az adóerő-képesség alapján számítják ki. Parndorf sok pénzt keres Ausztriának. Azért mert középtávú pénzügyi terveket készítenek, és ott mindig keletkezik szabad pénzmaradvány. Ennek az alakulását hat évente számítják. A legutóbbi számítások azt mutatják, hogy a hiteleket 7 év alatt visszafizetik. Van egy felügyelő bizottság az önkormányzat fölött, és ez ellenőrzi, hogy mennyire fejlődnek és megtilthatja a hitelfelvételt. A tartomány ellenőrzi és engedélyezi. Nemcsak Parndorf hanem minden egyes tartomány köteles a költségvetésről beszámolót készíteni és benyújtani. Negyedévente közbenső eredmény-kimutatást és beszámolót kell beküldeniük. Szigorú szabályozásuk van a helyi területrendezésben, nem adnak több építési engedélyt.

Minden évben 150 emberrel nő a lakosságszám. 10 év múlva olyan polgármester fog itt ülni, aki azzal szembesül, hogy jönnek a szülők és már a gyerekeik számára kérnek területet újabb lakásokra. Elképzelhető, hogy olyan nyomás lesz, hogy a község vezetése majd úgy dönt, hogy tovább kell növekedni. A lényeg, hogy a községi tanács maga dönti el, hova akar fejlődni.

Felhasznált irodalom

<http://www.gemeindefinanzen.at> az Osztrák Községsszövetség és a Kommunalkredit vállalkozás közös projektje a települések finanszírozásának statisztikai adataival

https://gemeindebund.at/website2016/wp-content/uploads/2017/07/kommunaler_zukunftsbericht_2017_doppeleitig.pdf az Osztrák Községsszövetség évente megjelenő kiadványának 2017-es száma az önkormányzatok jövőjéről
Offene Stadt: Wie BürgerInnenbeteiligung, BürgerInnenservice und soziale Medien Politik und Verwaltung verändern – KDZ kiadványa, Neuer Wissenschaftlicher Verlag, Wien-Graz 2012, 424 S, 2012

Stadtentwicklungsplan Eisenstadt 2030 – 2015-ben elfogadott városfejlesztési terv 2030-ig terjedő időszakra Kismartonban

